

SVENSKA KYRKANS SAMHÄLLSEKONOMISKA BIDRAG TILL KULTUR OCH KULTURARV

FÖRORD

Svenska kyrkan har ett rikt och omfattande kulturliv. Det utövas såväl i kyrkans lokaler och verksamheter som på andra samhällliga och kulturella arenor. Verksamheten spänner mellan konstnärligt högkvalitativa projekt, pedagogik och former för skapande som inbegriper deltagarna. Olika åldrar involveras. Olika former av konstnärliga uttryck är vägar för att växa som människa, djupna i tro och uttrycka tro. Kulturen utgör mötesplats för olika existentiella erfarenheter.

Kyrkans konstnärliga gestaltning och kulturverksamhet har många ansikten. Dess breda anslag skapar en av de viktigaste strukturerna för kultur i Sverige, inte minst genom dess geografiska spridning.

Svenska kyrkans kör- och musikliv är mångfacetterat. Frilansmusiker spelar ofta i orkestrar och ensembler i och utanför kyrkan. Genom konstutställningar går kyrkan i dialog med andra som presenterar samtidskonst och räknas som en del av stadens eller bygdens kulturliv. Svenska kyrkans kulturliv tar även gestalt utanför kyrkorummen och har ett utåtriktat perspektiv. Som på Bokmässan i Göteborg där kyrkans scen är en plats för att komma nära samtidsfrågor och undersöka bland annat kärlek, död, svek, samhälle, familj och tro. Svenska kyrkan är också representerad vid filmfestivaler och i nationella och internationella filmjuryer.

I någon mån skulle man kunna säga att kyrkan i sig är en konstnärlig praktik. Musik, arkitektur, konst, text, rörelse, textilier, skulpturer och föremål – allt detta är uttryck för kyrkans materialitet. Det gör att det egentligen inte går att skilja mellan andlig och konstnärlig verksamhet. Kyrkan har också till uppgift att bevara kulturarvet. Bevarandet är inte enbart historiskt tillbakablickande. Både det materiella och det immateriella kulturarvet ska också brukas och utvecklas.

Vilken samhällsekonomisk effekt har detta mångfacetterade kulturliv? Den frågan har aldrig tidigare utretts. Därför har Svenska kyrkan gett konsultföretaget Ramboll i uppdrag att undersöka detta. Resultatet presenteras i denna rapport.

Rapporten förhåller sig till den komplexa bilden av Svenska kyrkans kulturliv. För att tydliggöra och kunna hantera materialet görs vissa begränsningar när det gäller vad som studeras. Väl medvetna om svårigheten i detta har utredarna valt att inte behandla den konst som huvudsakligen gestaltas i gudstjänsten. Fokus ligger på annan typ av kulturell verksamhet. När det gäller Svenska kyrkans statistik konstateras även att den statistik som huvudsakligen rapporteras är den som gäller kyrkans verksamhet i egna lokaler. Det är svårare att få fram siffror för samarbeten på andra arenor. Detta återspeglas i rapporten.

Rapporten inleds med en sammanfattning av resultatet. Därefter följer några fallstudier där läsaren kommer nära Svenska kyrkans kulturliv i några olika kontexter. Här kan läsaren också hitta motiv och drivkraft för kyrkans arbete. Efter fallstudierna följer själva rapporten med introduktion, metod samt resultat.

Helén Ottosson Lovén
Generalsekreterare för Svenska kyrkan

SAMMANFATTNING

Ramboll har fått i uppdrag av Svenska kyrkan att genomföra en studie av dess kulturverksamhets samhällsekonomiska bidrag. Studien av Svenska kyrkans kulturverksamheter innefattar en kartläggning av det arbete som bedrivs av Svenska kyrkan inom kultur- och kulturarvsområdet. Uppdraget innebär att kartlägga och beräkna samhällskonsekvenser av Svenska kyrkans samlade verksamhet inom kultur.

Vi har räknat på det samhällsekonomiska värdet av Svenska kyrkans bidrag till Sveriges kultur och kulturarv

Studien kartlägger, synliggör och värderar nyttan av Svenska kyrkans bidrag till kultur i Sverige utifrån ett samhällsperspektiv. Studien syftar till att utgöra ett kunskapsunderlag om Svenska kyrkans omfattande bidrag till kulturen. Kultur- och kulturarvsarbetet inom Svenska kyrkan finansieras till största del med medlemsavgifter. I takt med ett minskande medlemsantal finns det risk att kultur- och kulturarvsarbetet inte kommer kunna fortgå i samma utsträckning i framtiden.

Vi har kartlagt kyrkans kulturverksamhet och kulturarvsarbete med hjälp av verksamhetsstatistik, fallstudier i församlingar, intervjuer med sakkunniga vid Svenska kyrkans nationella kansli, intervjuer med sakområdesexperter inom kulturarv och med hjälp av Svenska kyrkans kalendarium över olika församlingars aktiviteter. På så sätt har vi fångat kultur som bedrivs på nationell nivå, av stiftet, men särskilt ute i landets drygt 1 300 församlingar där den absoluta merparten av kultur- och kulturarvsarbete återfinns. I någon mån skulle man kunna säga att kyrkan i sig är en konstnärlig praktik. Det gör att det egentligen inte går att skilja mellan andlig och konstnärlig verksamhet. För att kartlägga och beräkna värdet har vi däremot behövt skilja detta åt. Inom ramen för studien behandlas framförallt kulturarvet samt den kulturverksamhet för vilken det finns jämförbara verksamheter i andra delar av samhället.

Svenska kyrkan är en viktig kulturaktör i hela Sverige

Svenska Kyrkans kulturgärning möjliggörs av ett stort ideellt engagemang och sker brett över olika kulturformer samt finns över hela landet. Kartläggningen pekar på att Svenska kyrkan är en förutsättning för ett levande kulturliv i Sverige, en slutsats som även får stöd av Kulturanalys nyligen publicerade rapport *Kulturens geografi*. När kommunal kulturverksamhet minskar blir kyrkans roll som kulturaktör än viktigare för att upprätthålla kulturlivet i Sverige. I kommuner med väldigt begränsad offentlig kulturverksamhet har Svenska kyrkan relativt sett högre kulturengagemang.¹ Svenska kyrkans lyfts även fram som en viktig samverkanspartner till nationella och lokala kulturaktörer. Svenska kyrkan är aktiva medarrangörer till stora evenemang runt om i landet, som bland annat bokmässan i Göteborg, Malmöfestivalen och en rad olika filmfestivaler. Genom att stödja verksamma konstnärer, filmmakare och andra kulturaktörer med kulturbidrag och stipendier, är Svenska kyrkan med och bidrar till ett levande kulturutbud i Sverige. Varje år tar hundratusentals svenskar runt om i landet del av kyrkans kulturutbud genom allt från konserter och det kyrkliga kulturarvet till hantverkträffar och körer i församlingarna. Betydelsen av Svenska kyrkan som kulturaktör illustreras särskilt genom fallstudier som genomförts i tre församlingar på olika platser i Sverige. Församlingarna har alla olika förutsättningar men samtliga arbetar hårt för att möjliggöra ett större kulturutbud i orterna. Fallstudierna pekar på Svenska kyrkans stora kulturgärningar runt om i landet, inte

¹ Utifrån analys av offentliga kostnader för kulturverksamhet per invånare från KOLADA samt Svenska kyrkans verksamhetsstatistik.

minst på landsbygden, där Svenska kyrkan kan vara den enda plattformen för kulturutbyte på orten.

Svenska kyrkans kulturgärning uppgår till minst 2 293 miljoner kronor årligen

Svenska kyrkans samhällsekonomiska bidrag till kultur och kulturarv uppskattas minst uppgå till 2 293 miljoner kronor årligen. Det är mer än hälften av statsbudgetens utgifter för regional tillväxt och mer än en åttondel av statsbudgetens utgifter för kultur (exklusive Svenska kyrkan) som år 2019 uppgick till 15 800 miljoner kronor. Svenska kyrkans största samhällsekonomiska bidrag till kulturen sker via bevarandet, användningen och utvecklingen av kulturarvet samt musikverksamheten. På nästa sida finns resultatet av våra beräkningar sammanfattade i en tabell. Våra beräkningar är behäftade med osäkerheter, vilket framgår av tabellen och löpande i rapporten, och utgör därför miniminivå för det totala samhällsekonomiska värdet. Utöver osäkerheten har värdet av vissa delar i bidraget till kultur och kulturarv inte skattats eftersom uppgifter saknas, i andra fall så är det rent immateriella värden och därmed inte möjligt att värdera i monetära termer.

Tabell 1. Rambolls uppskattning av Svenska kyrkans samhällsekonomiska bidrag till kulturen

	Validitet	Miljoner kr
Kulturarv		1 666
Drift och underhåll av kyrkorna		1 585
Kunskap om byggnadsvård och hantverk		52
Besök i och visningar av kyrkor och kapell		29
Sociala värden		<i>Ej värderat</i>
Musik		375
Körverksamhet		122
Anställda kyrkomusiker		64
Konserter		62
Musikgudtjänst		88
Utbildning och undervisning		17
Enskilda instrumentensembler		1
Upphovsrättslig ersättning till musiker		14
Musik i öppen kulturell verksamhet		16
Konstnärlig verksamhet		58
Bildkonst i öppen verksamhet		5
Bildbank		<1
Vernissager		6
Sömnad i öppen verksamhet		6
Syföreningar		39
Scenkonst		6
Scenkonst i öppen verksamhet		6
Scenkonstföreställningar		<i>Ej värderat</i>
Litteratur		119
Svenska kyrkans webbshop		12,5
Bok- och tidningsverksamhet		105
Bokmässor och stöd till litteraturen		2
Öppen verksamhet inom litteratur		<i>Ej värderat</i>
Film, radio och digital media		2
Film, radio och digital media		1,7
Filmarbete inklusive filmpris		<1
Filmrelaterade gruppaktiviteter		<1
Övrigt		66
Kulturstipendier		<1
Personal i församlingar och stift		66
Summa samhällsekonomiskt värde		2 293

TECKENFÖRKLARING

Samhällsekonomiskt värde för olika kulturområden summeras uppåt och det totala värdet redovisas längst ned i tabellen (avrundat). För varje område har vi bedömt hur hög validiteten är i beräkningarna. Validiteten ger oss en uppfattning om hur väl beräkningarna visar på Svenska kyrkans kulturverksamhets samhällsvärde. Bedömningarna följer hur väl beräkningarna fångar in fullständigheten och reliabiliteten i det vi försöker att beräkna. Fullständigheten gäller hur heltäckande resultaten är, det vill säga om vi tar hänsyn till alla värden och nyttor. Reliabiliteten gäller hur tillförlitliga våra beräkningar är. Om våra beräkningar bygger på exakta kostnadsuppskattningar är reliabiliteten hög. Om vi har behövt göra många antaganden är reliabiliteten låg.

KULTURARV

Det samhällsekonomiska värdet av att Svenska kyrkan förvaltar det kyrkliga kulturarvet beräknas uppgå till 1,7 miljarder kronor per år. Kyrkor och kapell utgör en viktig del av det svenska kulturarvet och en stor del av landets historiska byggnader förvaltas av Svenska kyrkan. I beräkningen ingår värdet av drift och underhåll av kyrkor och kapell som byggnader, rum och mötesplatser för andra kulturella aktiviteter, värdet av kyrkorna som besöksmål och de visningar som hålls av kyrkor och kapell. Vi beräknar även värdet av att kunskap om byggnadsvård bevaras, används och utvecklas.

MUSIK

Vi uppskattar det samlade värdet av kyrkans musikverksamhet till cirka 375 miljoner kronor per år. Som aktör i det offentliga musikkivet verkar Svenska kyrkan för ett levande musikkiv i hela landet och erbjuder mötesplatser för så väl amatörer och professionella, oavsett bakgrund och genrer. Svenska kyrkan är även en stor uppdragsgivare för frilansmusiker. Svenska kyrkan bidrar också till svenskt kulturliv genom att utbilda och anställa professionella kyrkomusiker. Det samhällsekonomiska värdet av Svenska kyrkans musikverksamhet är en kombination av de kostnader kyrkan bär för att bidra till Sveriges kultur samt nyttan för de individer som nyttjar verksamheten. Skolning av framtida professionella musiker ingår dock inte i beräkningarna.

KONSTNÄRLIG VERKSAMHET

Det samlade samhällsvärdet av Svenska kyrkans kulturbidrag inom bildkonst, utställningar och konsthantverk uppgår till 57,8 miljoner kronor. Svenska kyrkan är en stor arrangör av konstnärlig verksamhet inom måleri, teckning och fotografi. En rad konstutställningar arrangeras årligen. Det erbjuds träffar för konsthantverk i öppen verksamhet och i återkommande syföreningar. Det samhällsekonomiska värdet av Svenska kyrkans konstnärliga verksamhet är en kombination av de kostnader kyrkan bär för att bidra till Sveriges kultur samt nyttan för de individer som nyttjar verksamheten.

SCENKONST

Vi uppskattar det samlade samhällsekonomiska värdet av scenkonst till 6,2 miljoner kronor årligen. Svenska kyrkan bidrar till kultur i form av scenkonst genom att erbjuda kurser i och tillfällen att öva drama, teater, musikal och kyrkospel. Därtill sätter kyrkan upp teaterföreställningar och musikal. Samhällsekonomiska bidraget till scenkonst beräknas utifrån värdet för de individer som deltar i verksamheten.

LITTERATUR

Det sammanlagda värdet av Svenska kyrkans bidrag till svensk litteratur uppskattas till 119 miljoner kronor per år. Svenska kyrkan är både en konsument och producent av böcker, tidningar och annat kulturmaterial. Därtill främjar Svenska kyrkan svensk litteratur genom anordning av bokcirkel samt stöd till antologier. Det samhällsekonomiska värdet kopplat till litteratur baseras på de kostnader kyrkan bär för att bidra till Sveriges kultur.

FILM, RADIO OCH DIGITAL MEDIA

Vi uppskattar att det samlade värdet av Svenska kyrkans verksamhet inom film, radio och digital media är 2,1 miljoner kronor. Svenska kyrkan bidrar genom att själva producera film och radio samt genom att främja filmkonstens infrastruktur såväl nationellt som internationellt. Därtill finns ett stort antal kulturella gruppaktiviteter som gäller film. Beräkningen av det samhällsekonomiska värdet av Svenska kyrkans bidrag inom film, radio och digital media baseras på de kostnader kyrkan bär för att bidra till Sveriges kultur samt den direkta nyttan för vissa av de individer som tar del av verksamheten. Svenska kyrkans strategiska främjande av filmkonsten beskrivs kvalitativt men ingår inte i beräkningarna då dessa värden i stor utsträckning är indirekta.

ÖVRIGT

Det samhällsekonomiska värdet av övrig kulturverksamhet uppskattas till 66 miljoner kronor årligen. Svenska kyrkan bidrar till kulturen genom att finansiera stipendier. Därtill bär Svenska kyrkan personalkostnader för anställda som möjliggör kulturverksamheten i olika utsträckning.

Svenska kyrkans kulturverksamhet bidrar till spridningseffekter i den övriga ekonomin

Svenska kyrkans verksamhet inom kultur och förvaltandet av kulturarvet bidrar till spridningseffekter i den övriga ekonomin med ungefär 2 730 miljoner kronor årligen. För varje spenderad krona bidrar verksamheten med 2,44 kronor till Sveriges bruttonationalprodukt (BNP). Uppskattningen baseras på modellering av input-outputtabeller som visar hur ekonomisk aktivitet i en bransch påverkar efterfrågan i andra branscher. Spridningseffekterna i kultursektorn är den ökade efterfrågan på varor och tjänster i andra sektorer som skapas av Svenska kyrkans kulturverksamhet. Det sker framför allt i branscher som handel och fastighetsverksamhet. Totalt motsvarar detta drygt 6 300 arbetstillfällen i hela landet.

Det finns metodmässiga utmaningar med att värdera bidraget till kulturen i Sverige

Det finns flera metodologiska utmaningar som gör det svårt att beräkna det faktiska värdet av kyrkans bidrag till kulturen i Sverige. Utmaningar följer av bristande data och statistik om kulturaktiviteter, att det inte finns etablerade metoder för att värdera kultur och att det saknas ett tydligt jämförelsescenario. Vår sammantagna bedömning är att vi har varit restriktiva i våra tolkningar där uppgifter finns och sammantaget underskattar värdet av Svenska kyrkans kulturverksamhets bidrag till samhällsekonomin.

I flera fall saknas det tillräcklig evidens i tidigare forskning eller tillförlitliga data för att säkert skatta det samhällsekonomiska värdet. Tillgänglig statistik om kulturverksamhet och kulturarvsarbete är framförallt den som gäller kyrkans verksamhet i egna lokaler. Det är svårare att få fram siffror för samarbeten på andra arenor. Värderingen av kultur och kulturarv baseras på indikatorer som i varierande utsträckning bedöms fånga det totala samhällsvärdet. Vi har exempelvis inte kunna beräkna värdet av scenkonstföreställningar eller värdet av Svenska kyrkans roll som beställare av konst- och hantverksföremål, immateriella värden som kunskap och sociala värden eller indirekta värden för ideell arbetskraft och frilansande musiker. Vi försöker vara tydliga med dessa begränsningar och bedömer validiteten löpande i utifrån hur mycket av värdet vi lyckas fånga (fullständighet) samt hur tillförlitliga de uppgifterna vi använder är (reliabilitet). Med det sagt har vi använt de bäst tillgängliga uppgifterna, metoder för uppskattningar som bygger på tidigare studier och det enda jämförelsescenario som är möjligt att använda för att fånga det samhällsekonomiska värdet av hela kyrkans kulturverksamhet.

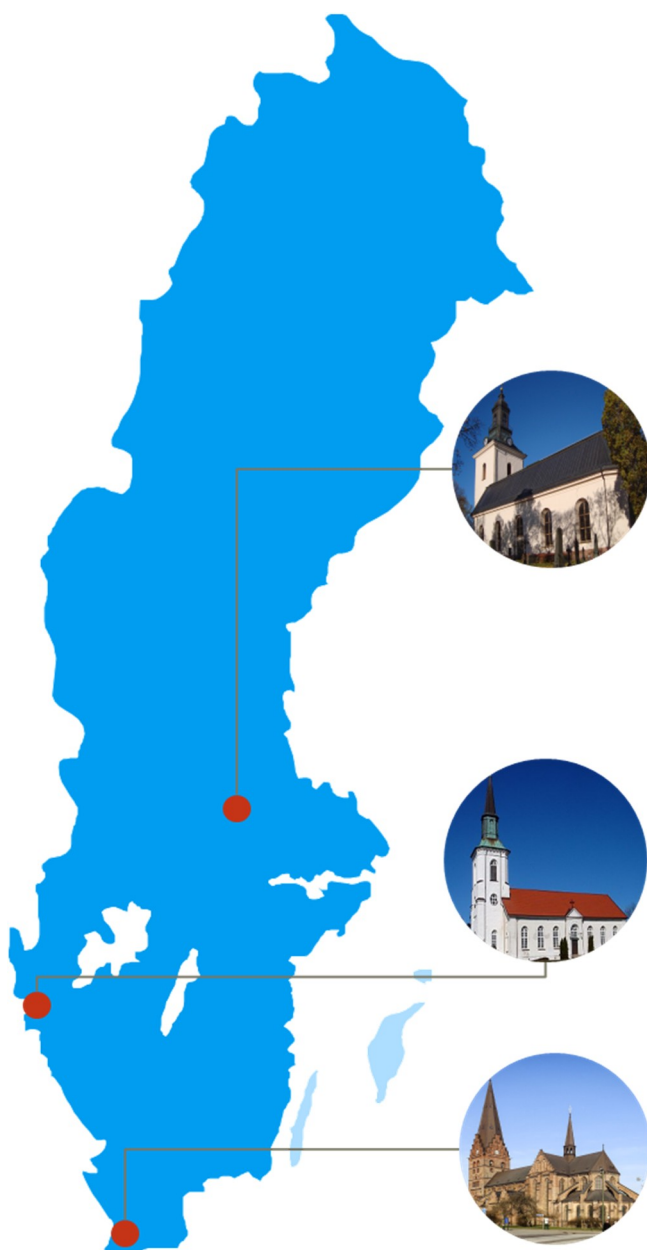
Rapportens disposition

Denna sammanfattning följs av en utblick i fyra församlingar där läsaren kommer nära Svenska kyrkans kulturliv i några olika kontexter. Efter fallstudierna beskrivs uppdraget i en introduktion, följt av en redogörelse för studiens genomförande i kapitel 2. Kapitel 3 till 9 redogör för Svenska kyrkans direkta samhällsekonomiska bidrag till kultur och kulturarv. I rapportens sista kapitel skattas kulturverksamhetens indirekta bidrag till ekonomin.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	En utblick i församlingar och pastorat	1
	By-Folkärna pastorat	2
	Tanums pastorat	8
	S:t Petri kyrka i Malmö	16
1.	Vi har räknat på de samhällsekonomiska konsekvenserna av Svenska kyrkans bidrag till Sveriges kultur och kulturarv	25
1.1	Rapporten synliggör och värderar Svenska kyrkans kulturverksamhet	25
1.2	Svenska kyrkans kulturverksamhet spänner brett över många olika kulturformer	25
1.3	Svenska Kyrkan stärker kultur i hela Sverige	25
2.	Metod	26
2.1	Jämförelsescenario och alternativkonsumtion	26
2.2	Kultur i Svenska kyrkan	26
2.3	2018 utgör referensåret för studien	27
2.4	Vi använder ett flertal metoder och dataunderlag för beräkning av Svenska kyrkans samhällsekonomiska bidrag	27
2.5	Det finns osäkerhet i skattningarna	29
2.6	Vi har besökt församlingar och pastorat	30
3.	Svenska kyrkan bidrar till att kulturarvet är levande och tillgängligt	32
3.1	Underhåll och drift av kyrkorna krävs för att bevara och tillgängliggöra Sveriges kulturarv	33
3.2	Svenska kyrkan bidrar till att bevara och skapa kunskap om byggnadsvård	36
3.3	Svenska kyrkan skapar ett levande och tillgängligt kulturarv genom visningar och besök i kyrkor och kapell	38
3.4	Det sociala värdet av det kyrkliga kulturarvet har inte värderats	40
4.	Svenska kyrkan har ett brett utbud av musikverksamhet	42
4.1	Körerna utgör en stor del av Svenska kyrkans musikverksamhet	42
4.2	Kyrkan anställer kyrkomusiker	44
4.3	Svenska kyrkan är en av Sveriges största konsertarrangörer	45
4.4	På musikgudstjänsterna är musiken i fokus	46
4.5	Utbildning och undervisning bidrar till Sveriges musikliv	47
4.6	Svenska kyrkans erbjuder enskilda musikensembler	49
4.7	Musikverksamheten i Svenska kyrkan skapar ett värde för musiker och tonsättare	50
4.8	Svenska kyrkan bidrar till musik och gemenskap	51
5.	Svenska kyrkan är en plattform för konstnärlig verksamhet	53
5.1	Måleri, fotografi och annan bildkonst är en del av den kreativa gruppverksamheten	53
5.2	Svenska kyrkan arrangerar konstutställningar med välbesökta vernissager	54
5.3	Gruppverksamhet inom konsthantverk är vanligt förekommande	55
6.	Svenska kyrkan främjar scenkonst i Sverige	57
6.1	Svenska kyrkan erbjuder scenkonstföreställningar	57
7.	Svenska kyrkan bidrar till svensk litteratur	59
7.1	Svenska kyrkans webbshop tillhandahåller litteratur och kulturellt material	59
7.2	Svenska kyrkan har en lång tradition av bok- och tidningsverksamhet	59
7.3	Svenska kyrkan sprider kunskap och nöje genom stöd till bokmässor, publikationer och antologier	60
7.4	Svenska kyrkan anordnar författaraftnar och bokcirklar	61
8.	Svenska kyrkan möjliggör kreativitet inom film, radio och digital media	62
8.1	Alla kan ta del av kultur genom radio och digital media	62
8.2	Svenska kyrkan stödjer filmmakare och svensk filmindustrin	64
8.3	Svenska kyrkan erbjuder gemenskap för filmintresserade	65
9.	Kulturstipendier och personal	67
9.1	Genom kulturstipendier ges stöd till teater, bildkonst, musik, scenkonst och film	67
9.2	Anställda inom Svenska kyrkan bidrar till kulturen i varierande utsträckning	68
10.	Svenska kyrkan bidrar till spridningseffekter i den övriga ekonomin	70
10.1	Svenska kyrkans produktion i bygg-, kultur och fastighetsbranschen skapar stora spridningseffekter i ekonomin	70
10.2	Svenska kyrkans bidrag inom kultur och kulturarv skapar arbetstillfällen över hela landet	71

EN UTBLICK I FÖRSAMLINGAR OCH PASTORAT

BETYDELSEFULL KULTURAKTÖR PÅ LANDSBYGDEN

By-Folkärna pastorat, Västerås stift.
Besökt 15/11 2019.

KULTURARVETS BETYDELSE FÖR DET LOKALA SAMHÄLLET

Tanums pastorat, Göteborgs stift.
Besökt 26/2 2020.

KYRKAN SOM INKÖRSPOINT TILL KULTUREN

S:t. Petri församling, Lunds stift.
Besökt 21/1 2020.

By-Folkärna pastorat

By-Folkärna församling erbjuder ett rikt och varierat kulturutbud i landsbygdsmiljö. Pastoratet har fyra kyrkor med skilda förutsättningar.

By-Folkärnas kyrkor

By: landsbygd, välkänt medeltida altarskåp.

Horndal: modern kyrka i före detta bruksort.

Folkärna: landsbygd, ligger nära Sjövik folkhögskola med erkänd musikutbildning.

Krylbo: liten kyrka i järnvägsknut/ förort till huvudorten Avesta, där många nyanlända sätter prägel på församlinglivet.

Församlingen fick år 2018 priset "Årets möjliggörare" för samarbete över församlingsgränser och en verksamhet som möter nya behov. Bland annat har de en möteslokal i Avesta Galleria som är öppen sju dagar i veckan, bemannad av ett fyrtiotal personer enligt rullande schema.

När Ramboll besökte Folkärna kyrka uppträdde artisten Doug Seegers.

BETYDELSEFULL KULTURAKTÖR PÅ LANDSBYGDEN

För att få en bild av församlingens kulturverksamhet intervjuade vi kyrkomusiker Heléne Thunberg, ledare för S:t Marys skaparverkstad Lena Blom samt kanslist Lars Östlund, lokalhistoriskt kunnig och ofta anlitad guide, utställare och föreläsare. Kyrkoherde Ingrid Öberg Hägg gav ett övergripande perspektiv på verksamheten.

Församlingens anställda

Under besöket möttes vi av anställda inom församlingen som präglades av ett stort engagemang, intresse och spetskompetens inom sina respektive områden inom kultur. Detta formar utbudet – exempelvis sätter kompetenta musiker sin prägel och använder sina kontakter för att locka internationella artister, körer och orkestrar. Tre anställda kyrkomusiker jobbar med körverksamhet, musikproduktion, arrangemang och konserter.

Skaparverkstaden S:t Marys öppnar upp för möten i kultur, och allmänheten är välkommen på måndagar. De skapar material och rekvisita till kyrkans musikproduktioner. Fokus för verksamheten är dock integration och arbetsträning.

”NÄR VI GÖR SAKER ÄR DET VIKTIGT ATT VI FÅR UT VÅRT BUDSKAP TILL DE VI VANLIGTVIS INTE NÄR. VI VILL LOCKA IN DE SOM NORMALT INTE ÄR SÅ KULTURINTRESSERADE”

En eldsjäl inom kulturarv och bygdens historia, Lars Östlund, är främsta anledningen till församlingens återkommande utställningar, guidningar och föreläsningar. En stor del av jobbet görs på Östlunds fritid.

Samverkansaktörer

De har ett nära samarbete med närliggande pastorat som Avesta Grytnäs för musikproduktion och mötesplats Gallerian. Sjövik folkhögskola lånar lokaler för konserter. Samverkan sker med lokala aktörer som orkesterföreningar, kulturskolan, musikskolan, Horndalsgruppen, Folkdans-laget och By Slånkvicku – kulturveckan. Församlingen vill vara där folket är och har konceptet 'Vi ska vara överallt', som exempel håller de gudstjänster i bystugor och bygdegårdar under sommarhalvåret.

”PÅ EN SÅDAN HÄR LITEN ORT MÅSTE MAN JOBBA IHOP. DET HANDLAR OM ATT SAMVERKA”

Besökare och deltagare

Kvällens konsert var en extern produktion som hyrt Folkärna kyrka: Erikshjälpen och countryartisten Doug Seegers. Antalet besökare var 250 personer, de flesta i övre medelåldern. Kyrkan är känd för ett stort och vackert kyrkorum med god akustik som ofta besöks av gästande artister. Det är den enda lokalen i närområdet som kan ta större produktioner och besökarantal. Evenemang här lockar även många som inte är troende eller medlemmar i Svenska kyrkan: "Folk gillar att gå på musikgrejer i kyrkan." "Det kommer mycket publik, långväga."

ALLAS KYRKA OCH HELA SAMHÄLLET KULTURLOKALER

Bred kulturverksamhet med fokus på musik

Församlingens kulturverksamhet är riktad mot musik och musikproduktion, med uppsättningar, körverksamhet och stora produktioner i egen regi som musikaler och föreställningar som 'Carmina Burana'. Församlingen lånar ofta ut lokaler till externa aktörer. Andra kulturaktiviteter är utställningar, föredrag och guidade visningar, ofta med lokalhistorisk koppling. Andra kulturaktörer i närområdet är ofta fokuserade på bygdens historia som bruksort. År 2018 arrangerades totalt 31 evenemang i By-Folkärna pastorat och totalt 3 534 personer besökte evenemangen.

En bild från Rambolls besök i pastoratet hösten 2019.

Kulturaktiviteter som når ut brett i samhället

De sociala värden som församlingen bidrar med till samhället är dels att erbjuda gemenskap och mänsklig närhet för de som efterfrågar, oavsett tro och bakgrund. Ur perspektivet kultur jobbar de medvetet med aktiviteter för att bjuda in brett och nå en ny publik. De vill hålla låga trösklar för människor att ta del av ett rikt kulturliv, nå bortom de redan aktivt kulturintresserade.

Genom kulturarbetet hoppas man inspirera fler människor att vara kvar som eller bli medlemmar i Svenska kyrkan. Ekonomin är den största utmaningen då medlemsantalet i pastoratet går ner. Många nyanlända i upptagningsområdet har en annan religion eller upplever kulturella/traditionella skillnader i medlemskap och betalning. Symbolisk avgift eller ingen alls tas ut vid extern utlåning av lokaler.

Utbudet av kultur har varit konstant hög de senaste åren, församlingen är väletablerad inom kulturområdet. Det finns stor kännedom bland lokalbefolkningen om vad som erbjuds, det är efterfrågade och välbesökta evenemang. Kulturutbudet är styrt av de anställdas kunnighet samt efterfrågan hos bygden.

Uppskattning kulturevenemang 2018

Föredrag: 7 tillfällen, ca. 300 besökare
 Firande: 4 tillfällen, ca. 350 besökare
 Underhållning: 10 tillfällen, ca. 320 besökare
 Kulturveckan: 7 tillfällen, ca. 1300 besökare
 Guidning: 2 tillfällen, ca. 25 besökare
 Fotoutställning: 1 tillfälle, ca. 200 besökare

"VÅR MUSIK ÄR VÅRT KULTURARV"

Musikliv

Heléne Thunberg, kantor

Heléne Thunberg har arbetat som kantor och kyrkomusiker i By-Folkärna pastorat i 20 år. Pastoratet har ett rikt kulturutbud och en stark tradition av musikliv. Thunberg beskriver det som ett arv av kreativa krafter som verkar och att kyrkomusiken är deras kulturarv.

Pastoratet har tre kyrkomusiker med stor kompetens och engagemang. Thunberg har med sina 20 år arbetat där längst och sprudlar av kreativa idéer. En av de andra kyrkomusikerna har tidigare erfarenhet som musikalartist, producent, koreograf och regissör. Tillsammans utgör de navet i By-Folkärnas musikliv. De sätter upp egna produktioner och lånar ut kyrkans lokaler till externa aktörer. Thunberg beskriver att rollen som kyrkomusiker ofta innebär att agera både projektledare och producent.

Kyrkomusiken är inte bara ett kulturarv utan bidrar även med sociala värden. Ett exempel är uppsättningen av Carmina Burana. Med 200 medverkande över generations- och kulturgränser och 1400 besökare beskrivs det som en manifestation för möten och mångfald. Thunberg lyfter den kompetens som finns i bygden. De produktioner de sätter upp har ofta lokal anknytning och de jobbar främst med lokala artister och musiker, ofta amatörer, som får chansen att utvecklas. Thunberg säger att man använder sig av det man har i bygden. Man ringer inte till Stockholm och ber om proffs – man gör proffs av dem man har.

Det finns ett relativt stort kulturutbud i bygden i övrigt som främst fokuserar på Avestas industriella arv som gammal bruksort. Kyrkans verksamhet fyller en stor funktion i bygden, inte bara genom sitt omfattande kulturutbud, utan också genom att erbjuda en öppen och kravlös mötesplats där alla människor får chans att delta och utvecklas.

Pastoratet tjänar inga pengar på de produktioner de håller utan har som mål att gå runt. Externa aktörer som vill låna kyrkan betalar oftast ingenting alls, alternativt en symbolisk summa för att täcka upp markservice som uppvärmning och vaktmästeri. Många inom pastoratet jobbar ideellt som parkeringsvakter och värdar. Pengar är en utmaning och de får ibland finna kreativa vägar för att finansiera verksamheten. Ett exempel har varit att sälja bänkplatser för sponsring till företag i bygden för att finansiera en större produktion.

FACEBOOK: CARMINA BURANA - MANIFESTATION FÖR MÖTE OCH MÅNGFALD

CARMINA BURANA

AVESTA-GRYTNÄS & BY-FOLKÄRNA PASTORAT GENOMFÖR
EN SPEKTAKULÄR KONST & MUSIKUPPLEVELSE
MED MÖTE & MÅNGFALD I FOKUS

MEDVERKANDE: KARIN FRÖHLÉN - SOPRAN | DANIEL HAGFELDT - BÄRYTON
ANTON LEANDERSON-ANDRÉAS - TENOR | FOLKÄRNA BIBLIOTEKÖR
CANTORES | AVESTA KAMMARRÖR | STORA KÖREN SJÖVIK | CELESTAKÖREN
FOLKÄRNA UNGDOMSKÖR & BARNÖR | MASUNGARNA & MINIKÖREN
AVESTA ORKESTERFÖRENING | AVESTA GOSPEL BRASS
BOKLÉNÄS FOLKHÖGSKOLAS STRÄCKKLASS

MAGIC SOUND LAUD & LUTS
DANS: GRACEPOOL COLLECTIVE, LEEDS, ENGLAND
DIRIGENTER: HELENÉ THUNBERG | ANNA RISSBERG | STAFFAN LINDSTRÖM

FOLKÄRNA KYRKA:
LÖRDAG 11 NOVEMBER KL. 18.00
SÖNDAG 12 NOVEMBER KL. 16.00
(INGÅR 30 MINUTER FÖRE)

FRI BÜSSRESA TILL & FRÅN KYRKAN (I MÅN AV PLATS)
Ring och anmäl dig på nr. 0226 - eller 07 47 00 senast 10 november
Bussen avgår från Avesta & Krybo församlingssgård
Uppge namn och biljettnummer vid anmälan

Biljettsläpp: fredag 27 oktober. Biljettpris: 100 kr. Barn under 18 går in gratis
Biljetter bokas på 0226-775 00 Köp på pastorsexpeditionen i Krybo
(konstnär & scen) eller i Avesta galleri (dessa sönd)

ARRANGÖRE:
AVESTA KULTURSKOLA | sensus
Avesta Orkesterförening | Nöjes & Dilekter
Svenska kyrkan
VÄSTERNÄS STIFT

KYRKAN BIDRAR TILL FOLKBILDNING OCH STARKARE RELATION TILL BYGDEN

Lokalhistoria, utställningar

Lars Östlund, ideell eldsjäl och kanslist

Lars Östlund har jobbat i församlingen sedan 1989 och har vuxit in i en större roll. Han började som vaktmästare men sköter idag expeditionen och har en roll bäst beskriven som "spindeln i nätet". Östlund har ett stort lokalhistoriskt intresse som han är mycket generös med att dela med sig av, både på arbetstid och ideellt på fritiden.

Lars Östlund håller av ortens historia och har fördjupat sig i kyrkans historia och arkitektur. Särskilt Folkärna kyrka är stor och mycket vacker, byggd som ett nav mitt ute i landsbygden. Han håller i kyrkovandringar och guidade turer i alla fyra av församlingens kyrkor för en intresserad allmänhet. Med kyrkan som arrangör håller han också i fotoutställningar och högläsningar på dialekt ur bygdeförfattaren Carl Larssons novellsamling.

Lars Östlund ser också till att göra det där lilla extra. Ett exempel är att inför fotoutställningar med flygfoton från 50-talet komplettera utställningarna med en årgång av lokaltidningen från just samma år. Ett annat är att forska fram bakgrunden och sätta kontexten till fotot, boken, personen eller skrönan, som varje novell i högläsningen bygger på.

"AVESTA HAR VARIT DEN FÖRENINGSTÄTASTE KOMMUNEN I SVERIGE, MEN MÅNGA FÖRENINGAR HAR NU DÖTT UT"

Lars Östlund lyfter att Avesta för några år sedan var den mest föreningstäta kommunen i Sverige, men att många föreningar har dött ut på senare år. Det finns heller inte många aktörer som satsar på lokalhistoria idag, till och med biblioteken har sålt ut sina magasin. Människor vänder sig till kyrkan och till Lars Östlund varje vecka med förfrågningar av olika slag.

By-Folkärna pastorat bidrar via Östlunds stora intresse och engagemang till ökad sammanhållning men fyller även en folkbildningsfunktion samt bidrar till en stärkt relation till bygden.

"KYRKAN GÖR ETT STORT ARBETE FÖR ATT FÅ UT KULTUREN PÅ LANDSBYGDEN"

Kulturbidrag

Ing-Marie Pettersson Jensen, kultur- och fritidschef i Avesta kommun

Ing-Marie Pettersson Jensen arbetar som kultur- och fritidschef i Avesta kommun och tycker att Svenska kyrkan har en viktig roll i kommunens kulturliv och att kulturlivet i Avesta hade varit mycket fattigare utan kyrkans kulturverksamhet. Kommunen samverkar med kyrkan när det gäller större evenemang som kulturveckan Slänkvicku. Men framförallt pekar Pettersson Jensen på att kommunen, liksom kyrkan, samverkar mycket med de många ideella föreningarna i Avesta. Kommunen anordnar inte så många stora evenemang, utan det är ofta evenemangsföreningarna runt om i Avesta som gör det. I och med föreningarnas samverkan med kyrkan så blir också kyrkan en aktör i Avestas kulturutbud. Kommunen erbjuder ekonomiskt stöd till det lokala föreningslivet, men har varit tvungna att spara in på flera områden och då har även budgeten för kulturområdet minskat något.

Ing-Marie Pettersson Jensen anser att kyrkorna i bygden är ett kulturarv i sig. Hon menar att kyrkan har varit en samlingsplats i tusen år och att det är en viktig del i kulturmiljön. Kyrkan är en traditionsbärare, menar hon. Ing-Marie Pettersson Jensen kan tycka att det är olyckligt att kyrkan har varit tvungen att sälja många byggnader och församlingshem, samtidigt som hon har förståelse för att kyrkan kämpar med att få ekonomin att gå ihop när medlemsantalet sjunker. När kyrkan behöver sälja byggnader, blir det färre samlingslokaler för föreningar och kulturevenemang. Det kan slå hårt på kulturverksamheten på landsbygden, menar hon.

"DET ÄR OLYCKLIGT ATT KYRKAN BEHÖVER SÄLJA MÅNGA LOKALER. DET KAN SLÅ HÅRT MOT KULTURLIVET PÅ LANDSBYGDEN"

Kulturskolan i Avesta har en omfattande musikverksamhet och där samarbetar man ofta med kyrkan. Kulturskolans körer uppträder i kyrkans lokaler och luciatåg och teaterföreställningar arrangeras gemensamt. By-Folkärna pastorat har en ny kyrkomusiker som Pettersson Jensen upplever har "dragit i många trådar", vilket har resulterat i ett större kulturutbud för barn och familjer. Det är häftigt att se att kulturlivet i Avesta utvecklas med hjälp av kyrkan, enligt Ing-Marie Pettersson Jensen. Hon menar också att i kommuner som Avesta, med en huvudort och stor omkringliggande landsbygd, så gör kyrkan ett stort arbete för att få ut kulturen på landsbygden.

Tanums pastorat

Tanums pastorat präglas av ett stort engagemang för att bevara kyrkans kulturarv i bygden.

I Tanums kommun finns bevarade fornlämningar och gamla kyrkor och många verksamma konstnärer bor i kommunen. Det har möjliggjort ett gediget kulturarvssamarbete mellan kyrkan och invånarna i Tanum. De vackra omgivningarna och pittoreska byarna i pastoratet på västkusten lockar besökare från hela världen som ofta visar ett stort intresse för det kyrkliga kulturarvet.

Under vår vistelse i Tanums pastorat besökte vi flera av pastoratets sju kyrkor men fokus var Svenneby gamla kyrka som under åren 2014–2016 genomgick en stor restaurering där lokala hantverkare och konstnärer involverades. Restaureringen krävde ett omfattande arbete och man valde att genomföra den på ett traditionellt sätt, som när kyrkan byggdes för över 1000 år sedan. Detta innebar bland annat att en kalkugn byggdes upp i närheten av kyrkan och att egen kalk brändes, samt att nya delar av kyrkan återupptäcktes efter att ha legat gömda i många år.

RIKT KULTURLIV I ETT MINDRE SAMHÄLLE

Kyrkoherde Madeleine Myrström Kamb visade oss runt i omgivningarna och flera av pastoratets kyrkor och vi träffade även konstnären Catharina Göransson och formgivaren Anders Weidar som varit engagerade i att dokumentera restaureringen av Svenneby gamla kyrka.

Församlingens anställda

Det går inte att ta miste på kyrkoherde Madeleine Myrström Kambs engagemang när det kommer till att bevara det kyrkliga kulturarvet i Tanums pastorat. Myrström Kamb visar oss runt i olika kyrkor och berättar om restaureringen av Svenneby gamla kyrka, ett projekt som hon initierat, drivit och är mycket stolt över. I samband med restaureringen kontaktade Myrström Kamb två lokala kulturaktörer, Catharina Göransson och Anders Weidar, vilket resulterade i flera konstprojekt, samt att en bok om restaureringen publicerades.

”KYRKAN ÄR INTE SEPARERAD FRÅN RESTEN AV SAMHÄLLET. DEN ÄR EN DEL AV DET”

I Tanums pastorat finns 35-40 anställda som uppskattningsvis lägger de 30-35 procent av sin arbetstid på den kulturelaterade verksamheten. Fyra personer arbetar som kyrkomusiker i pastoratet. Bland annat finns det flera olika körer och man anordnar kulturaftnar, konserter, lovverksamhet för barn och mycket mer.

Samverkansaktörer

I samband med restaureringen av Svenneby gamla kyrka samverkade pastoratet med lokala hantverkare och konstnärer, samt med akademien för att tillgodogöra sig och sprida kunskap om det unika projektet. Restaureringen blev även internationellt uppmärksammat och representanter från en ortodox kyrka i Etiopien besökte Svenneby för att lära sig mer om hur arbetet hade gått till.

De samverkar även med kommunen för att arrangera aktiviteter för barn under skolloven. Pastoratet var medarrangörer till Hamburgsund Pride, Sveriges minsta Pridfestival. Kyrkan lånar ofta ut sina olika lokaler till externa aktörer och man har haft dansuppvisningar, biopremiärer och många fler evenemang i kyrkans lokaler. Kyrkoherde Myrström Kamb har sett det som viktigt att kyrkan ställer upp och deltar i de evenemang som arrangeras i kommunen.

KULTURARVETS BETYDELSE FÖR DET LOKALA SAMHÄLLET

Bred kulturverksamhet och levande kulturarv

Församlingens kulturverksamhet är bred och riktad mot en diversifierad målgrupp. Det finns flera körer, konstprojekt och kulturaftnar som är knutna till kyrkan. Samtidigt är kulturarvet av särskild vikt i pastoratet och de många gamla kyrkor som berättar om bygdens historia är mycket betydelsefulla för lokalbefolkningen och de anställda i kyrkan.

De sociala värden som pastoratet bidrar med är framförallt gemenskap. Genom kyrkans kulturverksamhet får många som lever ensamma ett sammanhang och kan vara med och bidra till bygdens kulturliv. Kyrkans samverkan med lokala konstnärer bidrar till ett levande kulturliv som skapar ett värde för många i bygden, samt de besökare som kommer dit. Den lokala befolkningen upplever en stolthet över kyrkans arbete med att bevara kulturarvet, den gemenskap som det bidrar till och hela projektet med restaureringen av Svennebys gamla kyrka.

Ökat intresse för kultur

Genom att bevara bygdens kulturarv och öka intresset för det, hoppas man att fler vill vara kvar eller bli medlemmar i Svenska kyrkan. Ekonomin är en utmaning i Tanums pastorat och man upplever att det finns en stor potential att utveckla kulturarbetet, det som saknas är ekonomiska resurser. De flesta evenemang som kyrkan arrangerar är gratis och man vill att det ska vara så, för att kulturverksamheten ska kunna nå ut till alla i bygden.

”RESTAURERINGEN HAR GJORT ATT BYGDEN HAR BLIVIT MER SAMMANBUNDEN OCH ATT KULTURARVET FÅTT ETT ÖKAT VÄRDE”

Utbudet av kultur har ökat de senaste åren, då intresset för restaureringen av Svenneby gamla kyrka varit högt och lockat många till kyrkan. Pastoratet har även satsat mer på att öka samarbetet med de lokala konstnärer som finns i närheten, vilket har medfört ett ökat utbud och intresse för kyrkans kulturverksamhet.

KYRKAN BIDRAR TILL FOLKBILDNING OCH STARKARE RELATION TILL BYGDEN

Kultur och kulturarv

Madeleine Myrström Kamb, kyrkoherde

Madeleine Myrström Kamb har varit kyrkoherde i Tanums pastorat i tolv år. Hon har ett stort engagemang för det unika kulturarvet i bygden och har varit en eldsjäl när det kommer till bevarandet av flera gamla kyrkor i pastoratet, men framförallt gällande restaureringen av Svenneby gamla kyrka. Svenneby gamla kyrka är nära tusen år gammal och höll mer eller mindre på att förfalla när Myrström Kamb påbörjade sin tjänst i pastoratet. Första gången hon kom in i Svenneby gamla kyrka kände hon en sorg över att den hade förfallit så mycket och samtidigt en stark önskan att kyrkorummet återigen skulle bli levande och älskat av bygdens invånare.

Restaureringen av kyrkan pågick under två år och engagerade många lokala hantverkare som arbetade noggrant med processen. Sprickor i väggarna gick rakt igenom murbruket, mycket var fuktskadat och man behövde tömma kyrkan på stora mängder smuts och bråte. Vid restaureringen lyckades man även ta fram delar av kyrkans ursprungliga arkitektur, som korfönstret som varit igenmurat i flera hundra år och en port som hade omvandlats till ett fönster. Hantverkarna hittade även den tusen år gamla altarstenen, gömd bakom ett altare från 1700-talet. Idag används återigen altaret från när kyrkan byggdes och

Myrström Kamb hoppas att det kan förbli så, samt att altaret från 1700-talet kan monteras i entrén till kyrkan. Lokala konstnärer engagerades för att dokumentera restaureringen, vilken resulterade i boken *Står i tiden* fram. Myrström Kamb berättar att det var viktigt för henne att projektet skulle bli så bra som möjligt och hon lade stor vikt vid att de metoder som användes i restaureringen skulle vara så lika de metoder som användes när kyrkan först byggdes, som möjligt. Detta resulterade bland annat i att man brände egen kalk till kyrkans puts. Ett projekt som även inkluderade samverkan med Göteborgs universitet.

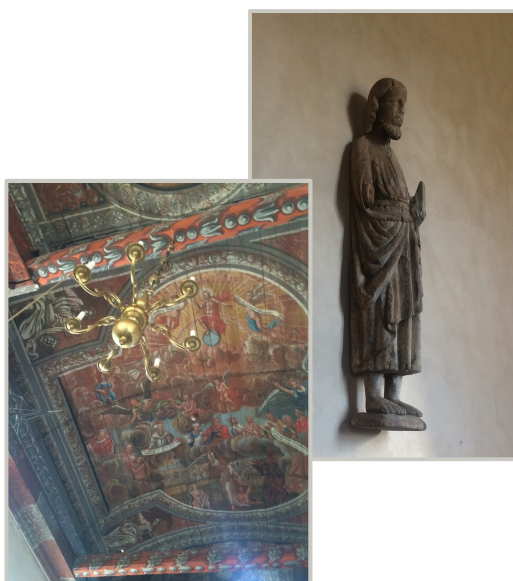

Uppmärksamheten kring restaureringen spred sig även internationellt och representanter från en etiopisk ortodox kyrka kom till Svenneby för att lära sig om de kalkbränningsmetoder som använts i projektet.

“JAG VILL ATT FOLK SKA
ÄLSKA DET HÄR RUMMET”

Myrström Kamb menar att restaureringen har betytt mycket för lokalbefolkningen och att de känner en stolthet över hela projektet. Det märks bland annat då kyrkans kulturevenemang nu lockar väldigt många besökare. Myrström Kamb tycker även att projektet har betytt mycket för gemenskapen i bygden och att kyrkan och kulturaktörerna i området nu förts samman.

Kulturverksamheten som kyrkan bedriver i Tanum lockar många besökare. Myrström Kamb beskriver bohuslänningarna som “ett sjungande folk” och det har funnits en kyrkokör sedan “tidernas begynnelse”. Man håller också många konserter med både lokala förmågor och professionella artister som exempelvis “The Real Group”.

Församlingsrådet i Kville församling har arrangerat friluftsgudstjänster med musikinslag vid en sjö. Därefter har man fortsatt sköta om platsen med planteringar och man håller efter näckrosorna, ser efter gässen och har anlagt en blomsteroas. På friluftsgudstjänsten bjuder man in bland annat artister och dragspelsmusikanter. Friluftsgudstjänsterna har blivit en fantastisk arena och samlingsplats och är en tradition som “vuxit underifrån”.

“HADE VI HAFT MER
RESURSER HADE VI KUNNAT
GÖRA MYCKET MER INOM
KULTURVERKSAMHETEN”

Tanums närhet till havet står i centrum för många kulturarrangemang. Till exempel ordnar kyrkan i samarbete med barn- och fritidsförvaltningen på kommunen fisketurer och “Robinson”-expeditioner. Ingrid Bergman som länge levde i kommunen har en stor betydelse för orten och kyrkan har bland annat ordnat filmvisningar av den biografiska filmen “Jag heter Ingrid”. Den lokala dansgruppen Fjällbacka Dance Port har fått träna i ett av församlingshemmen. Det samarbetet resulterade i en dansgudstjänst där man dansade bugg i kyrkan och barn hade en dansuppvisning. Myrström Kamb tycker att kyrkan har en enormt viktig uppgift som bevarare av kulturaktiviteter och att det är viktigt att kyrkans kulturutbud är gratis eller väldigt billigt, så att alla kan delta. Hon menar att vi vet om att människor mår bra av kultur och av att arbeta med händerna. “Kyrkans kulturarbete ökar livskvaliteten för människor och om vi hade haft mer resurser hade vi kunnat göra mycket mer på kulturområdet”, säger Myrström Kamb.

Kyrkan anordnar även författarbesök och kulturaftnar med föredrag på olika teman. Pastoratet var även medarrangör till Hamburgsund Pridefestival och Myrström Kamb höll då bland annat i en “regnbågsmässa”.

KYRKAN SOM LÄNK MELLAN KONSTEN OCH LOKALBEFOLKNINGEN

Bildkonst och litteratur

Anders Weidar, formgivare och författare

Anders Weidar är formgivare till "Står i tiden fram", som skrevs om restaureringen av Svenneby gamla kyrka. Weidar har bott i Tanum sedan 1988 och innan restaureringen har han inte haft mycket kontakt med kyrkan, men när han fick höra om projektet tyckte han det lät spännande och ville gärna delta.

Arbetet med boken och att få följa renoveringen av kyrkan har inneburit en insikt i hur viktig kyrkan faktiskt är för kulturlivet, menar Weidar. Weidar är ett levande exempel på den länk som renoveringsprojektet skapat mellan de verksamma konstnärerna i trakten, kyrkan och resten av församlingsmedlemmarna. Det är något han själv också lyfter fram.

"SVENNEBY GAMLA KYRKA ÄR
ETT MINNE I LANDSKAPET
NER GENOM ÅRTUSENDENA
OCH UT I VÄRLDEN"

För Weidar var det särskilt viktigt att genom bokens formgivning spegla hantverkstraditionen och det hårda arbetet som alla medverkande lagt ned på att restaurera kyrkan. Han nämner att när man ser kyrkobyggnader så tänker man inte alltid på det otroliga arbetet som faktiskt ligger bakom. Uppdraget med formgivningen har även fördjupat Weidars kunskap om dialogen mellan kyrkan och det lokala konstlivet samt om kulturarv och renoveringsarbete.

Weidar tycker att kyrkan som byggnad formulerar kulturarvet och har en mycket viktig plats i samhället, eftersom den fungerar som ett minnesmärke och en länk till något långt bak i tiden. Han beskriver hur Svenneby gamla kyrka är ett minne i landskapet ner genom årtusendena, men också ut i världen. Därför är det väldigt viktigt att den står där, säger han.

Weidar tycker att arbetet har gett hela befolkningen i Tanum ett sätt att mötas på och uppmuntrar liknande samarbetsprojekt för kyrkan i framtiden.

Bildkonst och litteratur

Catharina Göransson,
konstnär och författare

Catharina Göransson är projektledare, redaktör och en av författarna till "Står i tiden fram". Göransson flyttade till Tanum för 25 år sedan för att studera på Gerleskolan, som är en välkänd konstskola i trakten. Göransson besökte Svenneby gamla kyrka för första gången när hennes lärare tog dem till kyrkan för att skissa och teckna. Göransson har alltid brunnit för att få fler att komma till kyrkan med hjälp av konsten och var engagerad i kulturprojektet *Konstmöten* i en annan kyrka i pastoratet där hon även ingick i församlingsrådet. När kyrkoherde Myrström Kamb kontaktade henne och frågade om hon ville vara med och dokumentera renoveringen såg hon det som ett hedersuppdrag.

"KYRKORUMMET OCH
KONSTEN SKAPAR
TILLSAMMANS NÅGOT NYTT"

Även för Göransson är kyrkan en viktig bärare av kulturarvet. Hon beskriver hur Tanum är en del av Sverige och en del av ett utbyte i världen och att kyrkans byggts med hjälp av utbytt kunskap från resten av Europa. Projektet med renoveringen av kyrkan blir ett sätt att synliggöra den långa kedjan bakåt i tiden och dialogen med människor som levt i andra tider, menar hon. Göransson tyckte att det var häftigt att se hur kyrkans väggar trädde fram och att dagens hantverkare kunde få en förståelse för hantverkarna som hade arbetat med kyrkan på 11- och 1700-talet.

För Göransson var boken bara ett av många konstprojekt som sprang ur renoveringen. När golvet togs bort hittade man en massa gamla lortiga psalmsblad. "Dem vill jag ha!" sa hon. Det blev en början på konstutställningen "De räddade orden" som visades i Svenneby nya kyrka och på ett par andra ställen. Göransson skrev även dikter med hjälp av fragment från psalmsbladen som ska tonsättas med hjälp av kyrkomusiker och framföras i kyrkan.

"DET HÄR ÄR EN KONST- OCH
KULTURTÄT BYGD OCH
KYRKAN ÄR EN VIKTIG PLATS
FÖR DET"

På frågan om vad Göransson tror hade hänt om inte restaureringen ägt rum svarar hon att hon ser framför sig ett slukhål. Hon beskriver att oräkneliga människor som har en länk till kyrkan hade sört det.

Står i tiden fram

"Boken är ett vittnesbörd om vad alla hantverkare kämpade för"

Boken togs fram under restaureringen av Svenneby gamla kyrka. Förutom Anders Weidar, Catharina Göransson och Madeleine Myrström Kamb bidrog flertalet författare, universitetslektorer, fotografer, journalister och en byggnadsantikvarie.

Boken har gett många ringar på vattnet, till exempel:

- Journalisten Maja Hagerman, som skrev ett kapitel i boken, besökte Tanum för att hålla en föreläsning och fyllde församlingshemmet till bredden.
- Under framtagandet har flera evenemang hållits i församlingshemmet för att dela med sig av arbetet.
- Boken används som kurslitteratur i en kurs i kulturvård på Kulturverkstan i Göteborg.

EN PLATS DIT ALLA ÄR VÄLKOMNA

Kulturliv

Birgitta Sparre, kulturchef Tanum kommun

Birgitta Sparre har arbetat ungefär ett år som kulturchef i Tanums kommun och hennes intryck är att det satsas på kulturen i kommunen. Hon beskriver att man i kommunen generellt behöver effektivisera verksamheter och genomföra besparingar men att detta inte har slagit så hårt mot kultursidan.

Sparre upplever att det finns ett rikt kulturliv i Tanum som präglas mycket av att det bor många konstnärer i kommunen. Sparre betraktar Svenska kyrkan som en naturlig samarbetspartner för kommunen inom kulturområdet och önskar att utveckla samarbetet och skaffa fler kontakter inom kyrkan. Hon ser Svenska kyrkan som en viktig kulturaktör och skulle gärna samverka för att nå ut med kulturarbetet till fler grupper i samhället. Hon ser stor potential i att arbeta tillsammans med kyrkan i integrationssyfte eftersom hon ser kyrkan som en plats dit alla är välkomna och som värnar om allas lika värde, oavsett kulturell och religiös bakgrund.

Sparre hörde först talas om restaureringen av Svenneby gamla kyrkan när hon reste runt i kommunen för att prata med kulturpersonligheter. Hon är väldigt imponerad av det arbete som gjorts och tycker att projektet är mycket intressant. Sparre anser att kyrkan är en viktig kulturaktör i kommunen, då de har en rad olika aktiviteter som berör många. Hon beskriver kyrkans kulturverksamhet som bred och att den träffar en stor målgrupp. Bland annat nämner hon barnverksamheten, körerna, kulturarvet och att kyrkan även är en plats för de många konstnärerna i området att nå ut med sina verk och uttryck.

“TANUM PRÄGLAS AV
KULTURARV OCH KYRKAN
HAR EN VIKTIG DEL I DET”

Tanums kommun lockar många turister på somrarna och Sparre är övertygad om att kyrkorna är ett attraktivt besöksmål för många.

S:t Petri kyrka i Malmö

S:t Petri kyrka erbjuder ett stort utbud av kulturevenemang som lockar många besökare, både turister, förbipasserande och genom anordnade besök.

Kyrkan är belägen mitt i centrum och är en självklar del i Malmös stadsbild. S:t Petri är Malmös äldsta bevarade kyrka och firade under 2019 sitt 700-årsjubileum och i kyrkan finns 500 år gamla väggmålningar bevarade. Att Malmö är en mångkulturell stad präglar kyrkans kulturverksamhet.

Vid besöket intervjuade vi assistent Anne Ruponen som ger guidade visningar i kyrkan och projektleder S:t Petris medverkan i Malmöfestivalen, samt församlingspedagog Marie Wetterlin som arbetar med barn- och ungdomsverksamheten. Arbetsledande präst Ida Wreland samt kommunikatör Helena Linder Roslund gav övergripande perspektiv på verksamheten och kulturinslagen. Dagen för besöket gästades S:t Petri kyrka av en teatergrupp som uppträdde för tredjeklassare från en skola i Malmö. För flera av barnen var det första gången de var på teater.

S:t Petri kyrka

FÖRSAMLINGEN SOM KULTURAKTÖR

Församlingens anställda

Under besöket mötte vi några av kyrkans totalt 21 anställda, alla drivna av ett genuint engagemang för kultur och människor och med en stor expertis på sina områden. För de anställda i kyrkan är tillgänglighet och inkludering nyckelord och både kyrkans centrala läge och kulturarv, samt de anställdas engagemang i kulturverksamheten ger avtryck i stadens kulturutbud. Kyrkans välrenommerade musiker har stora kontaktnät som möjliggör både nationella och internationella samarbeten. I S:t Petri finns en omfattande musikverksamhet med flera körer som ofta uppträder tillsammans med Malmö symfoniorkester.

”FÖR MIG ÄR KYRKAN
JÄTTEVIKTIG SOM
KULTURAKTÖR.”

Det finns ett brett utbud av guideade visningar i kyrkorummet som anordnas för förbokade grupper. Kyrkan medverkar även årligen i Malmöfestivalen. Under 2019 års festival fokuserade kyrkan på elektronisk musik och besökare kunde ligga på golvet i kyrkorummet, lyssna på musik och titta på ljusinstallationer. Under festivalens åtta dagar kom 23 004 besökare till S:t Petri kyrka.

”VI ÄR EN MOBIL FÖRSAMLING
MITT I STADEN.”

Samverkansaktörer

S:t Petri kyrka har ett nära samarbete med Malmö Stad och andra kyrkor i regionen. Exempelvis anordnades 2019 en körnatt tillsammans med den närliggande Johanneskyrkan. Varje halvtimme var det en ny konsert och besökare kunde gå mellan kyrkorna för att ta del av utbudet. Inom musikområdet samverkar kyrkan även med Malmö Opera och stadens konserthus Malmö Live. Även Malmö Kulturskola och Malmö museer samverkar med S:t Petri.

Besökare och deltagare

Teaterföreställningen som visades dagen för besöket var ett samarbete mellan anställda på Malmö museer och Kulturskolan. Publikens bestod av runt 20 elever i klass tre från en skola i Malmö. På frågan om barnen varit på teater tidigare var det flera som svarade nej och personalen i S:t Petri berättade att kyrkan är en väg in i kulturlivet för många barn som kommer dit.

KYRKAN SOM INKÖRSSPORT TILL KULTUREN

Musiken i fokus

Församlingens kulturverksamhet är framförallt riktad mot musik och kyrkan arrangerar många konserter och har en omfattande körverksamhet, både för ungdomar och vuxna. Under 2019 arrangerades 114 konserter i kyrkan som lockade ungefär 24 000 besökare. Det kulturhistoriska arvet är en viktig del av S:t Petris kulturverksamhet och många turister besöker kyrkan. Under sommaren besöker ca 900 personer om dagen S:t Petri. Guidade visningar anordnas också i kyrkan och förbokade grupper kommer för att ta del av det kultur och lokalhistoriska arvet. Även temavisningar som exempelvis kvinnohistoriska visningar har ägt rum och fler planeras under kommande år. Kyrkan erbjuder även exempelvis lovverksamhet för barn, lunchkonserter, After Work-orgelkonserter varannan fredag samt litterära högläsningar. År 2019 besökte totalt 267 000 personer S:t Petri Kyrka.

En plats för alla

Kyrkan bidrar med sociala värden till samhället genom att vara tillgängliga för alla oavsett bakgrund och tro. I S:t Petri arbetar man aktivt med att sänka trösklar för att fler ska känna att de kan komma till kyrkan precis som de är. I Malmös mångkulturella kontext innebär detta ibland att informera om kyrkans verksamhet och reda ut eventuella missförstånd som uppstått om vad som krävs för att delta i kyrkans kulturella aktiviteter.

Kyrkan som väg in i kulturen

Genom kulturarbetet vill man inspirera fler människor att vara kvar som eller bli medlemmar i Svenska kyrkan. Kulturen är en väg in i kyrkan och samtidigt är kyrkan en väg för många in i kulturen. I S:t Petri har man hittills inte behövt ta betalt av besökare vid konserter men under 2020 kommer man behöva göra det på grund av minskad budget.

Kyrkans kulturverksamhet är även en viktig inkomstkälla för många frilansande, professionella musiker. S:t Petri erbjuder ett högkvalitativt kulturutbud till ingen eller låg kostnad och musikverksamheten kan även ses som en skola för många framtida musiker.

MOBIL FÖRSAMLING MITT I STADEN

Kulturverksamheten

Ida Wreland, arbetsledande präst

Ida Wreland har varit en del av arbetslaget i S:t Petri sedan 2014 och arbetsledande präst sedan 2018. Hon beskriver församlingen i S:t Petri som en mobil församling mitt i staden. Det är många som besöker kyrkan, en del personer kommer på alla konserter, andra går på alla gudstjänster och vissa kommer då och då. Generellt är det en stor blandning i ålder bland besökarna, men ganska få barnfamiljer kommer till S:t Petri. Wreland tror att det beror på att kyrkan anordnar en ganska traditionell högmässa utan söndagsskola. Istället vänder sig barnfamiljer ofta till närliggande kyrkor med specifikt familjeprogram.

Körverksamheten i S:t Petri är omfattande och håller hög nivå. Några av körerna är S:t Petri ungdomskör, S:t Petri sångare och Petri Femme. Många barn börjar i Malmö Operas barnkör och fortsätter sedan i S:t Petris ungdomskör och på så sätt finns det en interaktion mellan Malmö Opera och S:t Petri. Petri Femme är en kör för unga kvinnor och körledaren för både ungdomskören och Petri Femme är även körmästare hos Göteborgs symfoniorkester. Teaterföreställningar är mer specifika händelser exempelvis vid dopfester eller andra specifika tillfällen.

S:t Petri samverkar ofta med den närliggande Johanneskyrkan. Hösten 2019 anordnade de två kyrkorna en körnatt tillsammans, där en ny körkonsert hölls varje halvtimme. Besökarna kunde gå mellan kyrkorna och ta del av programmet på båda platserna.

Med Malmö Stad samverkar S:t Petri främst angående Malmöfestivalen men Wreland menar att Malmö Stad generellt sett är fullt medvetna om att kyrkan har en stor betydelse för Malmö kulturliv. Hon tänker att det hade blivit en stor sorg för många av Malmö invånare om kyrkan inte hade några kulturevenemang.

“VI HAR TIDIGARE INTE BEHÖVT TA BETALT AV BESÖKARE VID VÅRA KONserter MEN EFTERSOM VÅR BUDGET HAR MINSKAT, KOMMER VI BEHÖVA GÖRA DET UNDER 2020.”

S:t Petri lånar även ibland ut sina lokaler till externa aktörer. Till exempel brukar musikhögskolan i Malmö ha sin julkonsert i S:t Petri och Malmö symfoniorkester har haft konserter i kyrkan. Än så länge har man i S:t Petri inte behövt ta betalt för besökare vid konserter men under 2020 kommer man att behöva göra det på grund av den minskade budgeten.

Wreland menar att även om det framförallt är musiken som präglar kyrkans kulturverksamhet, så är hela kyrkan ett kulturarv. Det unika krämärkapellet, utsmyckat med 500 år gamla väggmålningar lockar många besökare och Wreland berättar att man i kyrkorummet kan följa historiens gång och inte minst Malmö lokala historia. Enligt Wreland berättar kyrkorummet om hur det är att vara människa.

Wreland anser att kyrkans centrala läge har stor betydelse för tillgängligheten, vilket påverkar verksamheten. I S:t Petri pågår en stor mix av evenemang som berör många olika människor. De anställda i kyrkan arbetar för att den ska vara tillgänglig för alla och att folk ska känna att de kan komma till S:t Petri precis som de är. I kyrkan arbetas det aktivt för att sänka trösklarna så att fler känner att de kan komma dit. Malmö är en mångkulturell stad och Wreland upplever att det är viktigt att nå ut och informera om kyrkans kulturverksamhet till alla grupper i samhället för att öka förståelsen för kyrkans arbete. "Malmö är en mångkulturell stad och det är inte konstigt att olika religioner lever sida vid sida" menar Wreland.

"KYRKORUMMET OCH KONSTEN SKAPAR TILLSAMMANS NÅGOT NYTT"

Kommunikation och evenemang Helena Linder Roslund, kommunikatör

Helena Linder Roslund arbetar som kommunikatör i S:t Petri och lägger ungefär 70 procent av sin arbetstid på kulturrelaterade arbetsuppgifter. Linder Roslund anser att S:t Petri är en av de viktigaste konsertscenerna i Malmö och hon är övertygad om att det skulle bli ett stort tomrum i staden om kyrkans kulturverksamhet försvann.

"DET SKULLE BLI ETT STORT HÅL I MALMÖ OM KYRKANS KULTURVERKSAMHET FÖRSVANN"

Utöver de många konserter som anordnas i kyrkan, erbjuds även lunchmusik i kyrkan varje onsdag och "After Work-orgel" varannan fredag. Kyrkans körer åker ibland på turné och har rest både utomlands och inom Sverige för att uppträda och i somras besökte en tysk kör S:t Petri för att uppträda vid en lunchkonsert. Linder Roslund menar att kyrkans kulturverksamhet öppnar upp till många kulturella utbyten och att satsningen på den nya orgeln i S:t Petri har lett till att många musiker vill komma och spela i kyrkan. Att dessutom kyrkomusikerutbildningen finns på Musikhögskolan i Malmö, gör att det finns många duktiga kyrkomusiker i närheten. Malmö Turism marknadsför S:t Petri som en av de sevärdheter man måste se under ett besök i Malmö, något som Linder Roslund upplever har bidragit till att öka besöken i kyrkan. Under sommaren kommer ca 900 personer per dag till S:t Petri, varav många turister, för att beundra kulturarvet.

EN VÄG IN TILL KULTUREN

Barn, unga och kultur

Marie Wetterlin, församlingspedagog

Marie Wetterlin har lång erfarenhet att arbeta som församlingspedagog. Under 30 år har hon arbetat med barn och unga inom kyrkans verksamhet och de senaste sex åren har hon varit i S:t Petri. Tidigare har hon arbetat främst i mindre kyrkor på landsbygden och menar att det finns en stor skillnad i verksamheten beroende på om man arbetar i en kyrka mitt i staden eller ute på landet. Hon menar att uppdraget i en så mångkulturell stad som Malmö är att visa på kyrkans inkluderande arbete och att tillgängliggöra kyrkans kulturverksamhet för alla samhällsgrupper.

Wetterlin upplever att hennes arbete har en stor betydelse för de personer hon möter i verksamheten, framförallt gällande kulturverksamheten för barn och unga. Hon menar att kulturen är viktig för att människor ska få olika perspektiv på saker och utveckla en förmåga för att ta till sig andra kulturer. För nyanlända invandrare kan kyrkans kulturverksamhet bidra till en större förståelse för det svenska samhället och den svenska kulturen, bland annat eftersom många litteraturreferenser bygger på en förförståelse för det kyrkliga.

För Malmös kulturliv spelar kyrkan en stor roll, enligt Wetterlin. Framförallt då kyrkans kulturutbud är tillgängligt för alla genom att evenemangen hittills varit gratis. Detta kommer dock förändras under 2020, då kyrkan fått en minskad budget. Den mängd kultur som finns i Malmö hade inte funnits utan kyrkan, menar Wetterlin.

Det är många som besöker kyrkans kulturevenemang och Wetterlins uppfattning är att de flesta besökarna kommer på grund av ett kulturintresse och inte nödvändigtvis på grund av deras tro. Kulturen synliggör kyrkan och kyrkan synliggör kulturen.

”DEN MÄNGD KULTUR SOM
FINNS I MALMÖ HADE INTE
FUNNITS UTAN KYRKAN.”

Kulturarv och evenemang

Anne Ruponen, guide och assistent

Anne Ruponen har arbetat i S:t Petri församling i 22 år och är idag assistent och guide. Hon började sitt arbete i kyrkan som kyrkvaktmästare men gav redan då, på eget initiativ, guidade visningar i kyrkan och hon ansvarar även för de kulturhistoriskt värdefulla inventarierna. Nu för tiden håller hon i öppna visningar för allmänheten under somrarna och tematiska kyrkovandringar under resten av året. Bland annat har hon arrangerat kvinnohistoriska vandringar, guidade turer med fokus på reformationen och planerar att under 2020 ge guidade turer med fokus på kopplingen mellan kyrkan och kroppen. De guidade visningarna är gratis och det är ofta SFI-klasser och folkhögskoleelever som kommer.

”KYRKANS VERKSAMHET ÄR
OVÄRDERLIG FÖR MALMÖS
MUSIKLIV”

Ruponen menar att det finns många kulturutövare i Malmö och att kyrkan blir ett forum för till exempel okända musiker att utöva sin profession och en viktig del för att säkra inkomsten. Där anser hon att kyrkans verksamhet är ovärderlig. Kyrkan kan bistå som konsertlokal men även med utrustning och en orkester. Ruponen tror att det hade uppstått ett tomrum i Malmös kulturliv om kyrkan inte funnits och menar att kyrkan bidrar till musikaliskt utbyte.

Sedan sju år tillbaka är Ruponen även projektledare för kyrkans deltagande i den årliga Malmöfestivalen. Nu ses S:t Petri Kyrka som en självklar scen i Malmöfestivalens program. Festivalen är religiöst och partipolitiskt obunden så kyrkan fokuserar framförallt på kulturevenemang under festivalveckan. Under 2019 års festival fokuserade S:t Petri på elektronisk musik och besökarna kunde ligga på golven och titta på en ljusshow i taket samtidigt som de lyssnade på musiken.

Enligt Ruponen är det en stor blandning av människor som besöker kyrkan under festivalen och att den lockar nya människor till kyrkan som inte har en koppling dit annars. Ungefär 2000 personer besöker kyrkan dagligen under festivalen.

Uppskattning kulturevenemang 2019

Orgelfestivalen: ca. 15 000 besökare
Malmöfestivalen: ca. 20 000 besökare
Konsserter: 114 stycken, 24 081 besökare
Föredrag: 2 stycken, ca. 60 besökare
Guidning: 59 stycken
Utställning: 4 stycken

Antal evenemang: totalt stycken
Antal besökare: totalt 269 522 besökare

KYRKAN I DEN MÅNGKULTURELLA STADEN

Sami El Habti, Enhetschef Kulturförvaltningen Malmö Stad

Sami El Habti arbetar på kulturförvaltningen i Malmö Stad och specifikt med strategier för kulturverksamheten i stadsdelen Fosie i utkanten av Malmö. Han upplever att Malmö Stad satsar på kulturen och berättar om en nyligen genomförd omorganisering som innebär att alla områden och verksamheter inom kulturområdet nu är direkt kopplade till kulturförvaltningen, och inte stadsdelsförvaltningen som tidigare. Det har gjort att kulturförvaltningen har en mer stabil budget, vilket betyder ett lyft för många verksamheter inom förvaltningen. Jämfört med tidigare arbetar man nu mer mot samtliga delar av Malmö, även de mer utsatta områdena. När förvaltningen planerar sin verksamhet utgår de från medborgarnas önskemål.

Vid större evenemang inom trygghetsarbetet eller vid gårdsevenemang bjuds ofta andra aktörer in och då är Svenska Kyrkan en naturlig samarbetspartner. I övrigt upplever inte El Habti att Malmö Stad arbetar mycket tillsammans med kyrkan. Det finns vad han vet inget strategiskt kultursamarbete och heller ingen stor insikt i varandras kulturverksamheter, menar El Habti. I Malmö kommer många medborgare från andra länder, många är muslimer, och för många är det då ingen självklarhet vad Svenska kyrkan har att erbjuda, menar El Habti. El Habti, som själv har rötter utomlands menar att det först var när han blev pappa som han funderade på vad kyrkan kan ha för kulturutbud, och han tror att det kan vara liknande för många andra.

Vad El Habti vet så finns det i nuläget inga planer på att arbeta tätare med Svenska kyrkan från kommunens håll. Han lyfter även att Malmö är en stad med ett otroligt stort kulturutbud och att det är svårt att hålla koll på allt som händer i staden inom kulturområdet.

EN SJÄLVKLAR SAMARBETSPARTNER FÖR KOMMUNEN

Johan André, Enhetschef Kulturskolan Malmö Stad

Malmö Kulturskola erbjuder kurser i bild, dans, film, foto, serieteckning och teater för barn och unga i åldern 7-19. Johan André arbetar som enhetschef för Kulturskolan och tycker att kulturen i Malmö just nu har vind i seglen. Han upplever att det i kommuner runt om i landet sparas in på kulturområdet men att det i Malmö stället satsas resurser till kulturen. För Kulturskolan är Svenska Kyrkan en naturlig samarbetspartner, framförallt när det gäller konserter. På ett år arrangerar Kulturskolan ungefär tio konserter i kyrkans lokaler, något som möjliggör att man kan bjuda in en större publik. I april 2019 anordnade Kulturskolan en Benny Andersson-hyllning som lockade ungefär 300 personer till S:t Pauli kyrka i Malmö. André beskriver också att stämningen i kyrkorummet är en stor faktor som gör att man vill hålla konserter i kyrkan.

”STÄMNINGEN I LOKALERNA
ÄR EN FAKTOR SOM GÖR ATT
VI GÄRNA VILL HA
KONSERTER I KYRKAN”

André tycker att kyrkan har en viktig del i Malmös kulturutbud, framförallt vad gäller kör- och musikverksamheten. Han upplever att kyrkan har en livfull kulturverksamhet som är av stor betydelse för många.

Mats Fastrup, Tf museichef Malmö Museer

Mats Fastrup tycker att Malmö skiljer sig från många kommuner och väljer att satsa på kulturen. Han menar att det märks att medel skjuts till, både till det fria kulturlivet och till kulturinstitutionerna, vilket gör att de kan utvecklas vidare. Fastrup och Malmö Museer ser gärna samarbete med Svenska kyrkan och tycker att det finns en ömsesidig kommunikation vad gäller kulturverksamheterna. Ett exempel på ett samarbete som de nyligen gjort tillsammans med kyrkan är teateruppsättningen som handlar om S:t Göran och draken. Föreställningen är unikt utformad för att även involvera lokalerna i S:t Petri kyrka. Malmö museer arrangerar även stadsvandringar där Fastrup anser att det är oundvikligt att inte gå in i S:t Petri kyrka och beundra kyrkorummet och allt det har att säga om Malmös historia.

Fastrup anser att Svenska kyrkan är viktig för kulturen i Malmö. Han beskriver kyrkan som en redan etablerad plattform som lockar många olika människor. Dessutom anser Fastrup att kyrkan har ett stort ansvar och en viktig roll när det kommer till stadens kulturarv. Fastrup tycker att kyrkan gör ett bra jobb med att bevara byggnaderna men även när det kommer till att värna om det immateriella kulturarvet. Just i Malmö tycker Fastrup att kyrkan får en väldigt speciell roll, eftersom staden är så mångkulturell och det finns ett unikt samspel mellan olika kulturer och trosuppfattningar.

1. VI HAR RÄKNAT PÅ DE SAMHÄLLSEKONOMISKA KONSEKVENSERNA AV SVENSKA KYRKANS BIDRAG TILL SVERIGES KULTUR OCH KULTURARV

Ramboll har fått i uppdrag av Svenska kyrkan att genomföra en studie av dess kulturverksamhets samhällsekonomiska bidrag. Uppdraget innebär att kartlägga och beräkna samhällskonsekvenser av Svenska kyrkans samlade verksamhet inom kultur och kulturarv. Denna rapport visar resultatet av beräkningarna och beskriver kortfattat vårt tillvägagångssätt för att uppskatta dessa värden.

1.1 Rapporten synliggör och värderar Svenska kyrkans kulturverksamhet

Vår studie kartlägger, synliggör och värderar nyttan av Svenska kyrkans bidrag till kultur i Sverige utifrån ett samhällsperspektiv. Studien syftar till att utgöra ett kunskapsunderlag om Svenska kyrkans omfattande kulturverksamhet och kulturarvsarbete. Denna studie visar värdet av Svenska kyrkans roll som kulturaktör genom att synliggöra kyrkans kulturgärning.

1.2 Svenska kyrkans kulturverksamhet spänner brett över många olika kulturformer

Svenska Kyrkans kulturgärning sker brett över olika kulturformer och finns över hela landet. Vår studie är den första omfattande kartläggningen av kyrkans breda kulturverksamhet. Kartläggningen pekar på att Svenska kyrkan är en förutsättning för ett levande kulturliv i Sverige. Varje år tar hundratusentals svenskar runt om i landet del av kyrkans kulturutbud genom allt från konserter och det kyrkliga kulturarvet till hantverkträffar och körer i församlingarna.

Vi har kartlagt kyrkans kulturverksamhet med hjälp av verksamhetsstatistik, fallstudier i församlingar, intervjuer med sakkunniga vid Svenska kyrkans nationella kansli, intervjuer med sakområdesexperter inom kulturarv och med hjälp av Svenska kyrkans kalendarium över olika församlingars aktiviteter. På så sätt har vi fångat kultur som bedrivs på nationell nivå, av stiftet, men särskilt ute i landets drygt 1 300 församlingar där den absoluta merparten av kulturen återfinns.

1.3 Svenska Kyrkan stärker kultur i hela Sverige

Svenskarna är aktiva kulturutövare och med kulturvanor som spänner över många olika aktiviteter och kulturformer. De vanligaste kulturaktiviteterna är att se på film och gå på bio, läsa böcker samt besöka historiska sevärdheter och byggnader. I Svenska kyrkans undersökning bland svenskar framhåller 24 procent att de besökt en konsert eller en musikandakt i Svenska kyrkan det senaste året.²

Det finns ett kulturutbud i samtliga 290 kommuner, men utbudet varierar. Utbudet är generellt större i storstadskommuner, och i viss mån i tätortskommuner, medan landsbygdskommuners kulturutbud är mer beroende av enskilda aktörer. Svenska Kyrkan är en viktig sådan aktör. Detta stöds även av att Svenska kyrkan har relativt mer kulturverksamhet i kommunerna med lägst kostnader för kultur per invånare.³ Svenska kyrkan bidrar med att skapa arbetstillfällen, särskilt för hantverkare inom kulturarv, samt kulturupplevelser på landsbygden. Försämrade förutsättningar för Svenska kyrkans kulturverksamhet kan få betydande konsekvenser för kulturutbudet på landsbygden.⁴

² Svenska kyrkan, *Extern Kyrkbuss 2017 – standardrapport*. Uppsala, 2017

³ Baserat på analys av Svenska kyrkans verksamhetsstatistik och uppgifter från Kolada om det offentliga utgifterna för kultur.

⁴ Myndigheten för kulturanalys. *Rapport: Kulturens geografi - Tillgång till kulturutbud i landets kommuner*. 2019.

2. METOD

I denna studie beskriver vi och beräknar det samhällsvärde som Svenska kyrkans skapar för kulturen i Sverige idag. Vi har en beskrivande ansats, som till skillnad från en normativ studie innebär att vi inte jämför effekter av olika kulturpolitiska insatser. För att kunna skatta det samhällsekonomiska värdet behöver vi göra vissa avgränsningar och antaganden. I detta kapitel redogör vi för hur vi har definierat kultur i Svenska kyrkan, vilket jämförelsescenario vi använder och hur beräkningarna är gjorda. Vi redogör även för hur vi hanterar osäkerheter i beräkningarna.

2.1 Jämförelsescenario och alternativkonsumtion

Analys av detta slag kräver ett alternativ- eller jämförelsescenario. För att kunna värdera Svenska kyrkans bidrag till kultur utgår studien från ett alternativscenario där Svenska kyrkan inte bedriver någon kultur- eller kulturarvsverksamhet. Ett annat, troligtvis mer realistiskt scenario, är att Svenska kyrkan minskar sin kulturverksamhet med en viss andel eftersom antalet medlemmar minskar och Svenska kyrkans verksamhet huvudsakligen är finansierat av medlemsavgifter. Ett sådant jämförelsescenario besvarar dock inte den huvudsakliga frågeställningen om Svenska kyrkans samlade kulturbidrag. Därtill skulle den öka analysens komplexitet eftersom det finns många faktorer som påverkar ett scenario med gradvisa förändringar. Ett sådant alternativscenario skulle även kräva antaganden om hur minskningen sker, enhetligt över verksamheten eller riktat, och om effekternas proportion till minskningen över tid. Exempelvis får troligtvis en första minskning av verksamheten mindre konsekvenser än den sista. Därmed är det mest gångbara alternativet att använda ett jämförelsescenario där Svenska kyrkan inte bedriver någon kultur alls.

2.2 Kultur i Svenska kyrkan

Kultur kan definieras på olika sätt. I någon mån skulle man kunna säga att kyrkan i sig är en konstnärlig praktik. Arkitektur, konst, text, rörelse, musik, textilier, skulpturer och föremål – allt detta är uttryck för kyrkans materialitet. Det gör att det egentligen inte går att skilja mellan andlig och konstnärlig verksamhet. Kyrkan har också till uppgift att bevara kulturarvet. Bevarandet är inte enbart historiskt tillbakablickande. Både det materiella och det immateriella kulturarvet ska också brukas och utvecklas.

Denna rapport förhåller sig till denna komplexa bild av Svenska kyrkans kulturliv. Samtidigt är det nödvändigt att göra avgränsningar som relaterar till uppdraget. Väl medvetna om svårigheten i detta har vi därför valt att inte behandla den konst som huvudsakligen gestaltas i gudstjänsten. Fokus ligger på annan typ av kulturell verksamhet. Exempelvis har vi räknat musikgudstjänster som kultur, men inte vanliga gudstjänster. Vi har räknat barnkörer som kultur, men inte pysselstund för barn. Därutöver har vi räknat in drift och underhåll för de kyrkor som betraktas som kulturhistoriska skyddsvärda enligt kulturmiljölagen som bidrag till kulturarvet, men inte övriga kyrkor, som ofta är tillkomna i senare tid och vanligtvis inte omfattas av nämnda bestämmelser. Denna studie använder sig av en snävare definition:

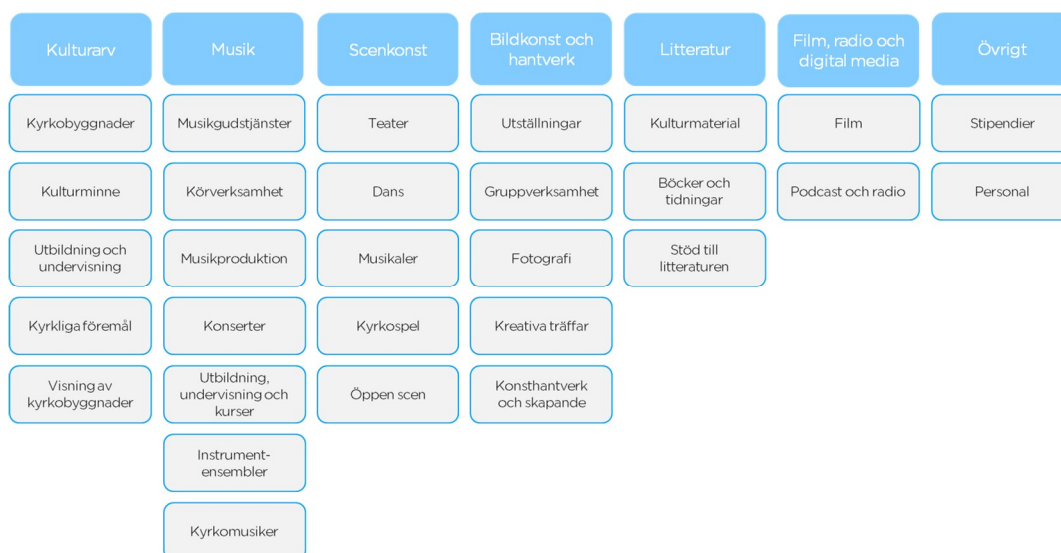
Alla aktiviteter som är konstnärliga eller bevarar kulturarvet, och de varor och tjänster som produceras för dessa aktiviteter.

Definitionen utgår från det humanistiska kulturbegreppet och ligger nära konstarterna vilket möjliggör kategorisering i domäner såsom litteratur, scenkonst och musik. Vi har kategoriserat Svenska kyrkans kulturverksamhet utifrån sådana domäner för möjliggöra en systematisk kartläggning och värdering av densamma.

ETT RAMVERK FÖR ATT KARTLÄGGA SVENSKA KYRKANS KULTURVERKSAMHET

För att inkludera samtliga delar av kulturverksamheten och dess värde för samhället har vi tagit fram ett ramverk bestående av olika kulturområden. Ramverket syftar till att skapa en systematik i analysen. Ramverket för en konsekvensanalys är alltid ömsesidigt uteslutande och omfattar samtliga samhällskonsekvenser. Ömsesidigt uteslutande innebär att kulturverksamhet i en enskild del av ramverket bara dyker upp på ett ställe vilket är nödvändigt för att undvika dubbelräkning. Ramverket har inspirerats av Canada Statistics Culture Framework⁵.

Figur 1. Det ramverk för Svenska kyrkans kultur som Ramboll har utgått från

2.3 2018 utgör referensåret för studien

Vår studie beskriver de samlade konsekvenserna av Svenska kyrkans kulturverksamhet under ett år. Vi uppskattar det samhällsekonomiska värdet för 2018. I de fall vi saknar uppgifter för 2018 använder vi i första hand uppgifter från ett år som ligger så nära i tiden som möjligt, alternativt ett genomsnitt under en närliggande period. När kostnadsuppgifter används från andra år räknar vi om dem till 2018 års penningvärde.

2.4 Vi använder ett flertal metoder och dataunderlag för beräkning av Svenska kyrkans samhällsekonomiska bidrag

För att beräkna Svenska kyrkans kulturverksamhets samhällsekonomiska bidrag används ett flertal metoder och datakällor. Detta beror på att det finns olika typer aktiviteter vilka genererar olika sorts värden för olika målgrupper. Den huvudsakliga metod som använts för beräkning av samhällsvärdet är kartläggning av användarvärden för de som tar del av Svenska kyrkans kulturverksamhet. Detta grundar sig i data över deltagare, antal kulturaktiviteter samt värderingar av dessa. Värderingarna bygger i sin tur på skattningar av betalningsvilja utifrån marknadsvärden för liknande varor. I de flesta fall är det kulturutövarens och deltagarens värde som skattas. Arbetskraften som tillförs av frivilliga räknas inte med eftersom det inte har varit möjligt att uppskatta omfattningen av denna inom ramen för studien. Givet kulturverksamhetens bredd och ibland bristande dataunderlag skiljer sig metoderna något för olika områden.

⁵ Statistics Canada. *Canadian Framework for Culture Statistics*. <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/13-607-x/2016001/1247-eng.htm>. [Hämtad 2020-02-24]

METODER FÖR ATT BERÄKNA SAMHÄLLSVÄRDE AV KULTUR

Tidigare forskning har konstaterat att kultur bidrar till både sociala och ekonomiska värden. Ekonomiska aspekter av kultur är bland annat sysselsättning inom kultursektorn och besöksnäring, samt köp av tjänster och varor som guidningar och hantverk.⁶ Forskning pekar även på att kultur gör invånare till bättre samhällsmedborgare genom bildning och reflektion och att kultur även ger människor en känsla av egenmakt, identitet och delaktighet, samt har ett underhållningsvärde.⁷

Utöver det direkta värdet av kulturupplevelsen skapas indirekta ekonomiska värden. EU-kommissionen lyfter i ett förslag från 2013 att kulturarv både har ett direkt och indirekt ekonomiskt värde, som lokala arbetstillfällen och turism. EU-kommissionen menar även att kulturarv har en stor potential att främja social sammanhållning och integration och ser ett behov av att utveckla kulturarvets egenvärde och att utnyttja dess ekonomiska och sociala potential.⁸

Men det finns utmaningar med att mäta direkta och indirekta värden av dessa nyttor. Myndigheten för Kulturanalys menar att det finns utmaningar med att hitta indikatorer som mäter värdet av kultur.⁹ Viss kultur är enklare att mäta än annan, så som marknadsvaror (bioupplevelse) där betalningsviljan observeras i samband med köp (kostnaden av en biobiljett). Men andra kulturupplevelser som inte är sålda på en marknad, som exempelvis upplevelsen av kulturarv, är svårare att sätta ett monetärt värde på. Svenska kyrkans kulturverksamhet är de flesta fallen kostnadsfria för de som tar del av den och vi använder därför metoder för värdering av icke-marknadsvaror. Det finns två övergripande ansatser för ekonomisk värdering av icke-marknadsvaror, metoder baserade på faktiskt marknadsbeteende och scenariometoder.¹⁰

- Scenariometoder, även kallat *stated preference* metoder, utgår från individers uppgivna preferenser av ett uttalat scenario och är bättre på att fånga hela det ekonomiska värdet av det man undersöker. Nackdelen är att individer kan ha anledning att inte besvara sådana undersökningar sanningsenligt.
- Metoder baserade på faktiskt marknadsbeteende är bättre i detta hänseende men fångar framförallt användarvärden. I denna studie används framförallt metoder baserade på faktiskt marknadsbeteende eftersom de är mindre resurskrävande. Vi gör även en mindre scenariorstudie som komplement till värderingen av vissa kulturevenemang.

BERÄKNINGARNA UTGÅR FRAMFÖRALLT FRÅN ANVÄNDARVÄRDEN

Det samhällsekonomiska värdet av Svenska kyrkans bidrag till kulturen beräknas främst utifrån användarvärden för olika målgrupper som deltar som besökare eller utövar kultur. Utifrån ett ramverk för Svenska kyrkans kulturverksamhet beräknas värdet utifrån två parametrar: antal och värde. Metoder för datainsamling och beräkning skiljer sig dock till viss från en aktivitet till en annan. Exempel på underlag och beräkningsmetoder är input-output, lönekostnader samt marknadspriser för liknande verksamhet. Dessa beskrivs i respektive kapitel.

⁶ Riksantikvarieämbetet. *Räkna med kulturarvet: Kulturarvets bidrag till en hållbar samhällsutveckling*. Riksantikvarieämbetet, Stockholm, 2017.

⁷ Skot-Hansen, D. *Explaining Urban Cultural Policies*. 2005

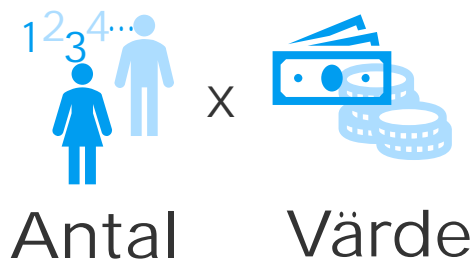
⁸ Kulturdepartementet. *Faktapromemoria 2013/14:FPM115: En integrerad kulturarvsstrategi i Europa*. Stockholm: Kulturdepartementet, 2014.

⁹ Myndigheten för kulturanalys. *Rapport: Att utveckla indikatorer för utvärdering av kulturpolitik*. 2012.

¹⁰ Naturvårdsverket. *Ekonomisk värdering med scenariometoder: En vägledning som stöd för genomförande och upphandling*. 2011.

Uppgifter om antal beskriver omfattningen av kulturverksamheten och innefattar bland annat antalet kyrkor, konserter och utbildade kyrkomusiker. Dataunderlaget utgörs

Figur 2. Beräkningsparametrar

huvudsakligen av verksamhetsstatistik från Svenska kyrkan men vissa data har även samlats in via intervjuer och dokumentstudier. För värdering av kulturverksamheten har ett flertal olika underlag och metoder använts. Detta eftersom studien har som mål att inkludera bredden av Svenska kyrkans kulturverksamhet. Vi räknar på värden för deltagare och den övriga ekonomin. Vi räknar inte med värdet av att frivilliga engagerar sig i kulturverksamheten.

VI HAR GENOMFÖRT EN MINDRE SCENARIOSTUDIE FÖR VÄRDERING AV KULTUREVENEMANG

Vi har inom ramen för uppdraget genomfört en mindre scenariostudie för att verifiera värdeskattningar för olika typer av kulturevenemang. Besökare ombads uppge sin betalningsvilja för de evenemang de deltagit i och huruvida de betalningsviljan var högre eller lägre för att de ägde rum i kyrkan. Undersökningen genomfördes med besökare vid tre kulturevenemang i Stockholmsområdet under februari och mars 2020.

SVENSKA KYRKANS KULTURVERKSAMHET BIDRAR TILL SPRIDNINGSEFFEKTER I EKONOMIN

Vi uppskattar de ekonomiska spridningseffekterna av Svenska kyrkans ekonomiska aktivitet inom byggnadsvård och kultur genom en beräkning baserad på input-output-tabeller. Tabellerna möjliggör att beräkna multiplikatorer som visar vad hur produktionen i en bransch påverkas av en förändring i produktionen i en annan bransch. Spridningseffekterna har beräknats med hjälp av de utgifter Svenska kyrkan har haft inom olika verksamhetsområden. Utgifterna är baserade på Svenska kyrkans faktiska utgifter, det vill säga pengar som faktiskt omsätts i ekonomin. För kulturarvet har vi exempelvis räknat med Svenska kyrkans faktiska utgifter för drift och underhåll av kyrkorna, inklusive personalkostnaderna. Men vi har inte räknat med det samhällsvärde som uppstår av besök i och visningar av kyrkorna.

DET FINNS DELAR AV SVENSKA KYRKANS KULTURVERKSAMHET SOM EJ HAR VÄRDERATS

Det finns värden av Svenska kyrkans kulturverksamhet som inte tagits med inom ramen för denna studie. Delar av kulturverksamheten som har kartlagts i studien har inte värderats på grund av metodologiska och datamässiga begränsningar. Aspekter som inte värderats är framförallt icke-användarvärden och andra värden där det inte varit möjligt att identifiera några jämförbara varor och tjänster. Socialt välbefinnande, samhörighet och identitet är exempel på värden som Svenska kyrkans kultur- och kulturarvsverksamhet bidrar till men som betraktas som ovärderliga och därför inte har kunnat inkluderas i denna sammanställning. Svenska kyrkans kulturverksamhet möjliggörs till stor del genom ett ideellt engagemang. På grund av bristande underlag om såväl omfattning och värde av frivilligarbete har detta inte beräknats i denna studie.

2.5 Det finns osäkerhet i skattningarna

Den här typen av studier innehåller alltid osäkerheter i beräkningarna. Det finns flera faktorer som påverkar osäkerheten i beräkningarna. Det handlar till exempel om brister i datatillgång, avsaknad av jämförbara varor och tjänster samt andra kunskapsluckor som försvårar beräkningarna. Dessa faktorer skiljer sig mellan de områden vi studerar och har i

olika utsträckning tvingat oss att göra vissa antaganden som i sin tur leder till osäkerheter i resultaten.

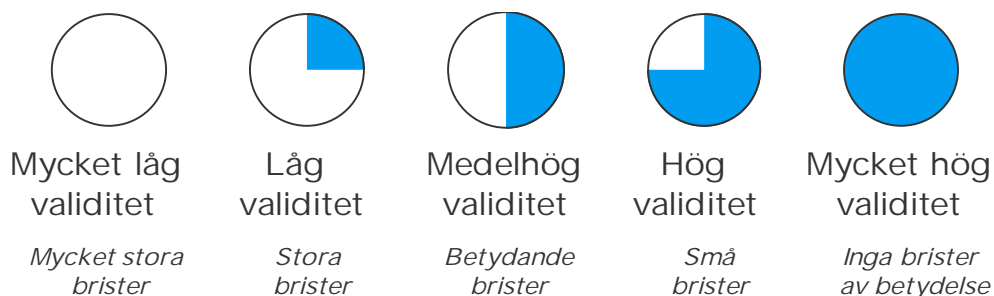
Inom varje område har vi bedömt hur hög validiteten är i beräkningarna. Validiteten ger oss en uppfattning om hur väl beräkningarna speglar kulturverksamhetens sanna värde. Vi har då bedömt hur väl beräkningarna fångar in fullständigheten och reliabiliteten i det vi försöker att beräkna. Fullständigheten gäller hur heltäckande resultaten är, det vill säga om vi tar hänsyn till alla värden. Reliabiliteten gäller hur tillförlitliga beräkningarna är. Om våra beräkningar bygger på exakta uppgifter är reliabiliteten hög. Om vi har behövt göra många antaganden är reliabiliteten låg.

Figur 3. Modell för bedömning av hur väl resultaten fångar de samlade konsekvenserna

$$\begin{array}{c} \text{Validitet} \\ \text{Hur väl fångar resultaten de samlade konsekvenserna?} \\ = \\ \text{Fullständighet + Reliabilitet} \\ \text{Hur heltäckande är resultaten? + Hur tillförlitliga är våra beräkningar?} \end{array}$$

För att synliggöra vår bedömning av hur väl våra resultat stämmer överens med Svenska kyrkans verkliga kulturvärde har vi graderat validiteten utifrån en femgradig skala. Skalan går från mycket låg validitet till mycket hög validitet. I figuren nedan finns skalorna som bedömningarna är gjorda efter. Vår bedömning av validiteten inom respektive delområde presenteras i de olika kapitlen under rubriken *Så här säkra är vi på beräkningarna*.

Figur 4. Skala för bedömning av validiteten

2.6 Vi har besökt församlingar och pastorat

För att kunna fånga en djupare förståelse för vad kultur och kulturarvsarbete i Svenska kyrkan, som inte går att fånga i kategorier och i det mätbara har vi genomfört tre fallstudier i tre olika pastorat/församlingar. En fallstudie kan användas för att besvara frågeställningar i deskriptiva, explorativa eller förklarande syften. I den här studien syftar fallstudierna till att ge en mer deskriptiv och förklarande bild av Svenska kyrkans kulturgärning i en lokal kontext. Fallstudierna ska ses som ett komplement till den kvantitativa datainsamlingen och har därmed en mer berättande karaktär som lyfter medarbetares och besökares perspektiv i Svenska kyrkan.

Urvalet har som utgångspunkt baserats på att fånga församlingar/pastorat i olika kommuntyper och lokala kontexter och med en geografisk spridning i Sverige. Urvalet av församlingar har gjorts i samråd med Svenska kyrkan som har bistått med förslag utifrån kommuntyp/geograf (storstad/förort/landsbygd), omfattning och typ av kulturverksamhet och lokal betydelse. I andra hand har de enskilda församlingarna/pastoratens möjlighet att ta emot konsulterna och att bistå med personal och kultururtillfällen att besöka under tidsramen för studien styrt urvalet. Med anledning av detta har de församlingar vi har varit i kontakt med i Norra Sverige fallit bort, då de under den givna tidsperioden inte har haft möjlighet att bistå.

Samtliga fallstudier har haft samma upplägg. Två konsulter har under en dag besökt kyrkan/kyrkor och intervjuat medarbetare, besökare samt tagit del av olika kulturaktiviteter. Syftet med besöken har varit att kvalitativt undersöka hur de olika församlingarna arbetar med kultur i olika former, kartlägga vilken typ av kulturevenemang som församlingarna fokuserar på och vilka utmaningar de stöter på i kulturverksamheten. Vi har även kompletterat med ytterligare intervjuer med representanter för kommunen för att få en utomstående blick på hur Svenska kyrkan uppfattas som kulturaktör i den aktuella kommunen.

3. SVENSKA KYRKAN BIDRAR TILL ATT KULTURARVET ÄR LEVANDE OCH TILLGÄNGLIGT

I Sverige finns ett tusenårigt kyrkligt kulturarv, präglad av lokala, regionala, nationella och internationella förhållanden. Kyrkans liturgi och människors trosföreställningar ger innehåll till kyrkobyggnadernas utformning och bruk. Samtidens sociala förhållanden avspeglar sig i kyrkorummen. Synen på det ändamålsenliga och sköna har påverkat de materiella uttrycken i lika mån. En kyrkobyggnad uppfördes för att användas för gudstjänster och kyrkliga handlingar, men variationen är betydande. Det vi kallar för kyrkligt kulturarv i form av kyrkobyggnader, begravningsplatser och kyrkliga inventarier representerar ofta det bästa tiden hade att erbjuda i form av arkitektur, hantverk och bildkonst. Det samhällsekonomiska värdet av att Svenska kyrkan förvaltar det kyrkliga kulturarvet beräknas uppgå till 1,7 miljarder kronor per år.

Delar av det materiella kulturarv som finns i Sverige har bedömts som så viktigt för vår historiska förståelse och för vår kulturmiljö att det omfattas av statlig skyddslagstiftning. Det gäller de kyrkliga kulturminnena, dvs. kyrkobyggnader, kyrkotomter, begravningsplatser och kyrkliga inventarier, som skyddas enligt 4 kap. kulturmiljölagen. 2 942 kyrkobyggnader i Svenska kyrkans regi skyddas av kulturmiljölagens bestämmelser om tillståndsplikt vid väsentliga ändringar.¹¹ Följande analys har av praktiska skäl koncentrerats till kyrkobyggnaderna, men även begravningsplatser och kyrkliga inventarier utgör väsentliga delar av landets kulturmiljöer och kulturföremål. I kyrkorna finns uppskattningsvis en halv miljon kulturhistoriskt värdefulla föremål från medeltiden fram till vår tid.

*Svenska kyrkan
förvaltar kyrkor med ett
värde för kulturarvet
som motsvarar ungefär
90 miljarder kronor*

Vi beräknar värdet av att skyddsvärda kyrkor och kapell vårdas och är i drift. Vi beräknar även värdet av kyrkorna som besöksmål och de visningar som hålls av kyrkor och kapell. Vi beräknar även värdet av att kunskap om byggnadsvård bevaras, används och utvecklas. Vi synliggör värdet av att hantverken som är unika för kyrkor bevaras men värderar det ej i monetära termer. Sociala värden så som att kyrkan som historisk byggnad är tillgänglig och öppen för alla, och att dess historia kan bidra till identitet och samhörighet har vi inte kvantifierat. Vi kvantifierar inte värdet av ideella engagemangets bidrag till kulturarvet. Sammanställningen inkluderar inte heller värdet av att kyrkorna är en vacker och betydelsebärande del av kulturlandskapet som uppskattas av fler än besökarna.

De kyrkor med inventarier som omfattas av kulturmiljölagen uppskattas ha ett ekonomiskt värde på ungefär 90 miljarder kronor. Detta värde ingår inte i beräkningarna av Svenska kyrkans årliga bidrag till kulturarvet men visar på det stora värde som Svenska kyrkan förvaltar. Eftersom kyrkor inte säljs på en marknad så finns det inget marknadsvärde på kyrkobyggnader. Vi har uppskattat kyrkornas ekonomiska värde utifrån deras försäkringsvärde.¹² Denna beräkning ingår inte i sammanställningen av

¹¹ Det gäller kyrkor uppförda före 1939 och även ett antal yngre kyrkor byggda åren 1940–2000 som bedöms vara skyddsvärda för sina kulturhistoriska värden. Dessa utgör 87 procent av alla kyrkor i Svenska kyrkans regi. Skyddsvärda kyrkor omfattas av kulturmiljölagens bestämmelser om tillståndsplikt vid väsentliga ändringar. Flertalet kyrkor byggda i perioden 1940–2000 omfattas inte av tillståndsplikt vid väsentliga ändringar. Enligt kulturmiljölagens bestämmelser ska också dessa kyrkor vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskar och deras utseende och karaktär inte försvåras.

¹² Försäkringsvärdet om 55 000 kr per kvadratmeter är en uppskattning gjord av Kyrkans försäkringar. Det är ett icke vindstivande bolag som försäkrar ungefär 60 procent av Svenska kyrkans kyrkor. Beräkningen är baserad på information

Svenska kyrkans årliga bidrag till svenskt kulturarv. Men siffran ger en fingervisning om det stora värde som Svenska kyrkan förvaltar i form av kulturhistoriska byggnader och som skulle kunna minska i värde om Svenska kyrkan inte bedrev sin verksamhet.

Tabell 2. Svenska kyrkans samhällsekonomiska bidrag inom kulturarv

	Vallditet	Värde
Drift och underhåll av kyrkorna		1 585 mkr
Kunskap om byggnadsvård och hantverk		51,7 mkr
Besök i och visningar av kyrkor och kapell		29,3 mkr
Sociala värden		<i>Ej värderat</i>
Totalt		Ca 1 666 mkr

3.1 Underhåll och drift av kyrkorna krävs för att bevara och tillgängliggöra Sveriges kulturarv

Kulturarvet är en betydande del av kulturen, samtidigt som kulturen bidrar till att skapa nytt kulturarv. Svenska kyrkan förvaltar 2 942 kyrkobyggnader som omfattas av tillståndsplikt enligt 4 kap. kulturmiljölagen § 3. Enligt kulturmiljölagens bestämmelser ska dessa kyrkor vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskar och deras utseende och karaktär inte förvanskas. Vid väsentliga ändringar, t.ex. ombyggnader eller förändringar av exteriör och interiör, måste tillstånd sökas hos länsstyrelsen. De kyrkor som skyddas av kulturmiljölagen utgör nästan 87 procent av kyrkorna i Svenska kyrkans regi.

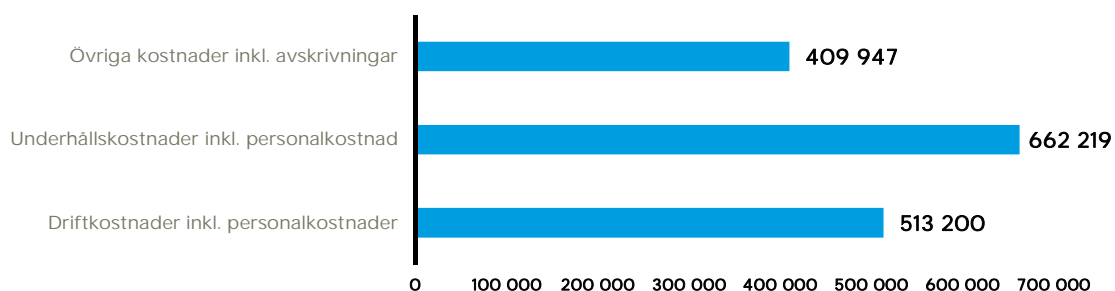
Att kyrkorna är i drift och håller öppet krävs för att hålla kulturarvet levande och för att allmänheten ska kunna ta del av kulturarvet. Underhåll och drift av kyrkobyggnaderna krävs för att upprätthålla beståndet av kyrkor och deras kulturhistoriska värden. Kyrkorummen skapar också mötesplatser som ger förutsättningar för kulturella aktiviteter av olika slag. Vi antar att kyrkans utgifter för drift och underhåll för det kyrkliga kulturarvet utgör en del av kyrkans samlade kulturbidrag. Om kyrkorna inte var i drift och underhölls skulle kulturarvsvärdet minska över tid. Att kyrkorna används är också en typ av förebyggande underhåll eftersom kostnader för reparationer och underhåll ofta är högre för byggnader som exempelvis inte hålls uppvärmda.

Den årliga kostnaden för drift och underhåll av de kyrkor och kapell som är skyddade av kulturmiljölagen enligt beskrivningen ovan är knappt 1,6 miljarder kronor. Underhållskostnader utgör 42 procent av dessa kostnader. Driftkostnader utgör 32 procent och övriga kostnader utgör 26 procent. Svenska kyrkans kostnader för drift och underhåll av kyrkorna kan jämföras med drift och öppethållande av biblioteken runt om i landet, som kostade ungefär 8 miljarder kronor 2018.¹³

som församlingarna har angett om sina kyrkobyggnader i Svenska kyrkans fastighetsregister. Den angivna ytan bruksarea har omvandlats till bruttoarea genom att addera 11 %. Schablonberäkningen för omvandling till bruttoarea (+10–12 % på area) och för värdet av inventarier (+15 % på värdet) är uppskattningar som baseras på Kyrkans försäkringars erfarenhet av att värdera kyrkor och inventarier. Det finns totalt 3 373 kyrkor som drivs i Svenska kyrkans regi och av dessa är 2 942 (87 %) skyddade enligt kulturmiljölagen. Det samlade antalet kvadratmeter för de skyddade kyrkorna uppgår till 1 282 219. Försäkringsvärde kan inte nödvändigtvis översättas till marknadsvärde, eftersom det anger värdet av att bygga upp en kyrka från grunden, och tar inte hänsyn till marknadsmässiga faktorer som exempelvis läge. Schablonsumman är beräknad utifrån vad det skulle kosta att återuppbygga en kyrka vid en totalskada och tar därför inte hänsyn till kyrkans nuvarande skick. Det är osäkert om de flesta kyrkor verkligen skulle återuppbyggas vid en totalskada. Källa: intervju med Anders Engström på Kyrkans försäkring AB, 10 dec 2019.

¹³ Siffran avser kostnader för bl.a. drift och personal på alla bibliotek i offentlig regi. Kungliga biblioteket, *Bibliotek i siffror och tabeller*. Kungliga biblioteket Stockholm, 2018.

Figur 5. Fördelning av drift-, underhåll- och övriga kostnader (tkr) för kyrkor och kapell som skyddas av kulturmiljölagen. Medelvärden för 2015–2018.

I denna sammanställning har vi värderat samhällsvärdet med hjälp av församlingarnas kostnader för drift och underhåll. Av Svenska kyrkans medlemmar anser 74 procent att det är viktigt eller mycket viktigt att Svenska kyrkan vårdar kyrkobyggnaderna. Detta framkommer i Svenska kyrkans egen enkätundersökning 2017.¹⁴ I en studie av förändringar i Svenska kyrkans medlemskår diskuteras vad före detta medlemmar ser som alternativ till medlemskap. Studien konstaterar att flera personer som har intervjuats benämner just kyrkobyggnaderna och kyrkorummet som värdefulla och att de kan tänka sig att betala för att kunna nyttja kyrkobyggnader även efter ett utträde ur Svenska kyrkan.¹⁵

SVENSKA KYRKAN BIDRAR MED UNDERHÅLL AV KULTURARVET SOM BARA DELVIS TÄCKS AV KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING

Svenska kyrkan får årligen ett statligt anslag om 460 miljoner för vården och underhållet av de kyrkliga kulturminnena. Den kyrkoantikvariska ersättningen utgör ett stöd i det ansvar som Svenska kyrkan tar för att bevara kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser. Anslaget går exempelvis till att anlita professioner med kulturmiljökompetens så som hantverkare, konservatorer, antikvarier och arkitekter. Den största delen av anslaget 2002 - 2017 gick till byggnadsvårdsinsatser på kyrkobyggnader.¹⁶

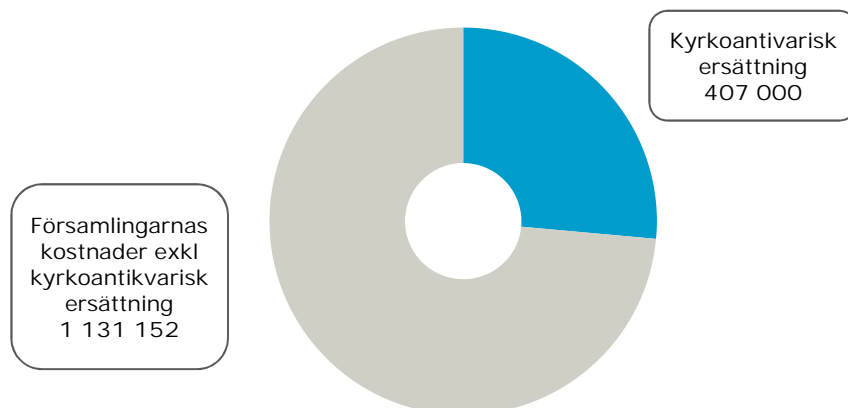
Svenska kyrkans kostnader för drift och underhåll av kyrkor och kapell som skyddas av kulturmiljölagen överstiger väsentligt den kyrkoantikvariska ersättningen. Av de totala kostnader som Svenska kyrkan hade för drift och underhåll av kulturminnesskyddade kyrkor och kapell täckte den kyrkoantikvariska ersättningen 26 procent. Resterande 74 procent av kostnaderna för drift och underhåll stod församlingarna för.

¹⁴ Svenska kyrkan, *Extern Kyrkbuss 2017 – standardrapport*. Uppsala, 2017.

¹⁵ Svenska kyrkan, *Medlemmar i rörelse - En studie av förändringar i Svenska kyrkans medlemskår*. Svenska kyrkan 2017, s. 64.

¹⁶ Svenska kyrkan, *Mötesplatser i tiden - Svenska kyrkans redovisning till regeringen angående de kyrkoantikvariska frågorna inför kontrollstationen 2019*. Svenska kyrkan, Uppsala, 2018.

Figur 6. Kyrkoantikvarisk ersättning till församlingar och församlingarnas egenfinansierade bidrag till drift och underhåll av kyrkor som omfattas av kulturmiljölagen 2018 (tkr)

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Vid beräkning av drift- och underhållskostnader för kulturarvet använder vi medelvärden av dessa kostnader för åren 2015–2018, exklusive kyrkoantikvarisk ersättning. Vi räknar därefter med 87 procent av kostnaderna för drift och underhåll av kyrkor och kapell, eftersom 87 procent av kyrkorna som förvaltas av Svenska kyrkan omfattas av kulturmiljölagens bestämmelser om tillståndsplikt. Detta torde vara en underskattning av kostnaderna eftersom de allra flesta kyrkor som skyddas av kulturmiljölagen är uppförda före utgången av 1939 och därför kan tänkas ha ett större underhållsbehov än de som är uppförda senare.

Utöver fristående kyrkor och kapell finns också kyrkor som är sammanbyggda med en församlingslokal. Också kostnaderna för drift och underhåll av dessa har multiplicerats med 0,87, men vi har även halverat dessa kostnader i syfte att räkna med kostnaderna för drift och underhåll endast för själva kyrkobyggnaden. Detta har gjorts med antagandet att själva kyrkorummets utgör ungefär hälften av byggnaden för dessa kyrkor.¹⁷

Personalkostnader för både drift och underhåll av kyrkan har vi inkluderat i beräkningarna. Dels gör vi detta för att statistiken som samlas in från församlingarna inte möjliggör att separera personalkostnader från andra driftskostnader. Vi gör det även för att underhållskostnader är tätt sammanknutna med personalkostnader för drift. En kyrka som är i drift kräver personal oavsett vad kyrkobyggnaden används till. Utan tillsyn förfaller byggnader i högre grad, vilket skulle orsaka högre kostnader för underhåll. Personalkostnader för drift räknas därför in som ett förebyggande underhållsarbete.¹⁸ Eftersom driftskostnader för kyrkorna innehåller fler kostnader än de direkt kopplade till att hålla kyrkorna öppna för kulturarvets skull, får denna post betraktas som en möjlig överskattning.

I beräkningen av den andel av församlingarnas utgifter för drift och underhåll av kyrkor och kapell som täcks av kyrkoantikvarisk ersättning användes siffran 407 miljoner för

¹⁷ Dessa antaganden baserar sig på tidigare liknande beräkningar av, och i dialog med, Richard Isaksson, stiftsantikvarie vid Stockholms stift, tidigare anställd vid nationella kansliet.

¹⁸ Se exempelvis resonemang i Svenska kyrkans utredning (2015:1) *Gemensamt ansvar – en utredning om fastigheter, kyrkor och utjämningsystem*.

2018.¹⁹ Det årliga anslaget för kyrkoantikvarisk ersättningen är 460 miljoner, men förbrukningen uppgick till 407 miljoner hos församlingarna och 10 miljoner för projekt på nationell och stiftsnivå under 2018. Förbrukningen skiljer sig från år till år. 2002–2017 hade 99,9 procent av de totala anslaget förbrukats vid slutet av perioden, med relativt större förbrukning mot slutet av perioden.²⁰ Församlingarnas utgifter har beräknats som de som anges i tabell 3 men enbart för 2018, minus de 407 miljoner kronor i kyrkoantikvarisk ersättning som gick till församlingarna 2018.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Låg
validitet

Vi bedömer att validiteten i beräkningarna är låg. Kulturarvsvärdena av att kyrkor, kapell och kyrkliga föremål underhålls och tillgängliggörs är till stor del immateriella. Många av de historiska byggnaderna och kulturföremålen som Svenska kyrkan förvaltar är ovärderliga i bemärkelsen unika. De är också omöjliga att prissätta eftersom de inte kan säljas på en marknad.

Värderingen med hjälp av drift- och underhållskostnaderna är en trolig underskattning av det totala samhällsvärdet av att kyrkor, kapell och inventarier bevaras och tillgängliggörs. På kort sikt skulle kulturarvsvärdet möjligen inte påverkas av en neddragning av drift och underhåll, men på längre sikt skulle konsekvenserna bli stora och värdet minska. Det dataunderlag vi använt kring kostnader för drift och underhåll får dock betraktas som tillförlitligt, då det är baserat på Svenska kyrkans faktiska utgifter.

3.2 Svenska kyrkan bidrar till att bevara och skapa kunskap om byggnadsvård

Svenska kyrkan förvaltar många kulturmiljöer och utvecklar ny kunskap platsernas historia och betydelse. Svenska kyrkan är som förvaltare av kyrkobyggnaderna även en av de största beställarna av underhåll och hantverkstjänster, varav flera är unika för bevarandet av kyrkor.

Samhällsvärdet av att Svenska kyrkan bidrar till att bevara kulturmiljöer och utveckla kunskap om kulturarvsförvaltning beräknas uppgå till 51,7 miljoner kronor årligen. Värdet har beräknats utifrån kostnader för den kulturarvskompetens som finns hos personal, samt kostnaden för projekt som syftar till att utveckla och sprida kunskap om hållbar förvaltning av kyrkligt kulturarv.

SVENSKA KYRKAN BIDRAR TILL NY KUNSKAP OM HÅLLBAR FÖRVALTNING AV DET KYRKLIGA KULTURARVET

Svenska kyrkan driver varje år ett antal kunskapshöjande projekt, som genomförs på nationell nivå eller hos stiftet. Projekt syftar till att utveckla kunskap exempelvis inom konservering, hantverk och material inom kyrkliga kulturarv. Totalt kostade genomförandet av projekten 8,7 miljoner kronor 2018.

Exempelvis fick Hantverkslaboratoriet, nationellt centrum för kulturmiljöns hantverk vid Göteborgs universitet, finansiering om 2 600 000 kronor som ska fördelas på två år. Projektet syftade bland annat till att fördjupa kunskap om dalbränd tjära, lokal byggnadskalk och medeltida taklag. I väntan på ett nytt program för nationella projekt som finansierats av kyrkoantikvarisk ersättning initierades därutöver inga nya nationella projekt för genomförande 2017–2018.²¹

¹⁹ Statistik från Svenska kyrkans nationella kansli.

²⁰ Svenska kyrkan, *Mötesplatser i tiden - Svenska kyrkans redovisning till regeringen angående de kyrkoantikvariska frågorna inför kontrollstationen 2019*. Svenska kyrkan, Uppsala, 2018.

²¹ Ramfördelning för kyrkoantikvarisk ersättning ramår 2017. Kyrkostyrelsens beslut 2016-05-26.

DET FINNS ETT VÄRDE I ATT FÖRVALTNINGEN AV KYRKOR BIDRAR TILL ATT HANTVERKEN BEVARAS OCH UTVECKLAS

På flera platser och inom flera områden är Svenska kyrkan den största beställaren av hantverk och restaurering. Exempel på sådana områden är åtgärder som berör spåntak, blytak, förgyllningar och kyrktuppar, byggnadsanknuten målning på puts och trä, blyfönster, kalkbruk, historiskt tidig betong samt tegel i massiva murverk. Inom samtliga av dessa områden är det osäkert om hantverkskunskapen skulle leva vidare utan Svenska kyrkan som beställare. Svenska kyrkan bidrar även som beställare till att utveckla kunskap som driver hållbarhetsarbetet framåt. Exempelvis ställer Svenska kyrkan krav på ursprungsmärkning och kunskap om produktionsförhållanden och miljöpåverkan i produktionen av granit och tjära. Svenska kyrkan strävar även efter att få igång inhemsk produktion av tjära istället för att importera.²²

Ungefär 1 200 företag i Sverige arbetar med byggnadsvård och sysselsätter ungefär 7 000 personer, enligt en branschstudie.²³ Det är troligt att Svenska kyrkan är en av de viktigaste kunderna för dessa företag. Samhällsvärdet av att Svenska kyrkans restaureringar upprätthåller och utvecklar dessa kunskaper inom hantverk har inte kvantifierats och ingår inte i sammanställningen.

Svenska kyrkan upprätthåller också förvaltningskunskapen genom att anställa särskild kompetens inom fastighets- och kulturarvsområdet. Inom Svenska kyrkans stift och på nationell nivå arbetar 71 personer med sådan kompetens. Denna inkluderar exempelvis byggnads- och föremålsantikvarier, konservatorer, expert inom orglar, fastighetsekonomer, byggnads-, el- och energiingenjörer. Vid flera stift finns även servicebyråer som arbetar praktiskt med stöd i upphandlingar, rådgivning och expertis till församlingar och pastorat.²⁴ Det totala värdet av kompetensen, beräknat som lön och arbetsgivaravgift för dessa experter uppgår till 43 miljoner kronor.

Svenska kyrkans experter inom kulturarv bidrar till kunskapsspridning i samhället i stort, bland annat genom att kommentera aktuella händelser. Vid minst 35 tillfällen uttalade sig Svenska kyrkans experter inom olika delar av organisationen om kulturarvet i media eller i egna artiklar som publicerades i lokal- och rikspress mellan januari och oktober 2019. Teman var bland andra branden i Notre Dame i Paris och hur kyrkor kan skydda värdefulla föremål, med anledning av stölden i Strängnäs domkyrka.²⁵ Samhällsvärdet av den kunskapsspridning som Svenska kyrkan bidrar med har inte kvantifierats och ingår inte i sammanställningen.

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Värdet av att Svenska kyrkan bidrar till kunskapsutvecklingen inom kulturmiljösektorn har beräknats som de utgifter man hade för projekt på nationell och stiftsnivå 2018, det vill säga 8,7 miljoner kronor.

Värdet av bevarandet av kulturmiljöer och kunskapsutveckling kring hantverken inkluderar också Svenska kyrkans utgifter för personal med fastighets- och kulturarvskompetens. Totalt angavs 59 årsarbetskrafter inom fastighetsförvaltning och kulturarv på Svenska kyrkans stift, församlingar och på nationell nivå 2017, varav 47 var personal vid stift och

²² Intervju med Linda Lindblad, verksamhetsledare på Hantverkslaboratoriet, nationellt centrum för kulturmiljöns hantverk, Göteborgs universitet, 7 november 2019.

²⁴ Svenska kyrkan, *Mötesplatser i tiden - Svenska kyrkans redovisning till regeringen angående de kyrkoantikvariska frågorna inför kontrollstationen 2019*. Svenska kyrkan, Uppsala, 2018.

²⁴ Svenska kyrkan, *Mötesplatser i tiden - Svenska kyrkans redovisning till regeringen angående de kyrkoantikvariska frågorna inför kontrollstationen 2019*. Svenska kyrkan, Uppsala, 2018.

²⁵ Svenska kyrkans nationella kanslis sammanställning, 2019.

servicebyråer.²⁶ För 2018 var årsarbetskrafterna enbart inom stiftet och servicebyråerna 58,6.²⁷ Vi har därför beräknat att det totala antalet 2018 utgjordes av de 58,6 årsarbetskrafterna plus 12 personer som arbetade med fastighets- och kulturarvskompetens på nationella nivå.²⁸

Vi har räknat med en månadslön om 38 600 vilket motsvarar medellönen för en specialist inom mark- och fastighetsförvaltning, enligt lönestatistik från Svenska kyrkan, och adderat arbetsgivaravgifter om 31,42 procent. Totalt blir värdet av kulturarvsexpertisen 43 miljoner kronor.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Låg
validitet

Svenska kyrkans upprätthållande och utvecklande av kunskap om kulturarv och förvaltning reduceras här till lönekostnader för personal med specialistkunskap eller expertis inom ämnet, samt utgifterna för kunskapshöjande projekt. Beräkningarna har hög reliabilitet så till vida att kostnaderna är faktiska för årsarbetskrafter och det genomförda projektet. Det större samhällsliga värdet av att kunskapen och hantverken bevaras har inte räknats in, vilket innebär en begränsad fullständighet och att det

totala samhällsvärdet därmed underskattats.

3.3 Svenska kyrkan skapar ett levande och tillgängligt kulturarv genom visningar och besök i kyrkor och kapell

Det sammanlagda samhällsvärdet av att Svenska kyrkan håller visningar av kyrkor och kapell och att de står öppna för besök är 29 miljoner kronor.

ATT KYRKOR OCH KAPELL MED BETYDELSE FÖR KULTURARVET ÄR TILLGÄNGLIGA OCH ÖPPNA FÖR BESÖKARE SKAPAR ETT STORT SAMHÄLLSVÄRDE

Samhällsvärdet av att människor besöker kyrkor och kapell beräknas till 13,5 miljoner kronor, då inte gudstjänster eller annan verksamhet är målet. Det saknas statistik över samtliga besök i kyrkor och kapell, men i enkätundersökningen Kyrkbussen från 2017 svarar 17,8 procent av svenskarna att de någon gång under året har besökt en kyrka som turist.²⁹ Som visas i fallstudien kan kyrkorummets i vissa fall betraktas som ett museum över bygdens historia och ofta är kyrkan den äldsta byggnaden på orten. Det finns ingen skattning av hur många av dessa besök som görs med kyrkans kulturarv i åtanke. Men den andel svenskar som anser att Svenska Kyrkans uppdrag att bevara kyrkobyggnader är viktigt eller mycket viktigt är 73,9 procent.³⁰ Med dessa underlag beräknas besöken av det kyrkliga kulturarvet vara drygt en miljon per år, och samhällsvärdet av besöken uppgå till 23 miljoner kronor per år.

DE ARRANGERADE VISNINGARNA AV KYRKOR OCH KAPELL TILLGÄNGLIGGÖR DET HISTORISKA KULTURARVET

Svenska kyrkan ordnar visningar av kyrkor och kapell för att tillgängliggöra kulturarvet. 2018 hölls 24 153 visningar av kyrkor. Värdet av visningarna av kyrkor och kapell uppskattas till 6,5 miljoner kronor per år.

²⁶ Svenska kyrkan, *Mötesplatser i tiden - Svenska kyrkans redovisning till regeringen angående de kyrkoantikvariska frågorna inför kontrollstationen 2019*. Svenska kyrkan, Uppsala, 2018.

²⁷ Enligt statistik från Svenska kyrkans nationella kansli.

²⁸ Siffrorna är från 2017 men har enligt uppgift från Svenska kyrkans nationella kansli inte ändrats nämnvärt under 2018.

²⁹ Svenska kyrkan, *Extern Kyrkbuss 2017 - standardrapport*. Uppsala, 2017.

³⁰ Svenska kyrkan, *Extern Kyrkbuss 2017 - standardrapport*. Uppsala, 2017.

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Att beräkna värdet av besök och visningar i kyrkor och kapell är förenat med viss osäkerhet. Eftersom de flesta besök och visningar är gratis, uppskattar vi värdet av visningarna och besöken till betalningsviljan hos besökarna vid motsvarande typer av besök och visningar. 17,8 procent av svenskarna har besökt Svenska kyrkan som turist under det senaste året och den andel som anser att Svenska Kyrkans uppdrag att bevara kyrkobyggnader är viktigt eller mycket viktigt är 73,9 procent.³¹ Vi har extrapolerat dessa siffror till hela Sveriges befolkning, vilken uppgick till 9,995 miljoner 2017. Av dessa besök har vi beräknat att 87 procent hade relevans för kulturarvet, eftersom motsvarande andel av kyrkor och kapell skyddas av kulturmiljölagens bestämmelser om tillståndsplikt.

Värdet av varje besök är skattat till 20 kronor per person, vilket motsvarar den nyligen införda entréavgiften för besökare som vill se Vadstena klosterkyrka (för församlingsbor och gudstjänstbesökare är besöken gratis).³² Det ger ett sammanlagt värde av kyrkorna som besöksmål för kulturarvets skull om 23 miljoner kronor per år.

Under 2018 hölls 24 153 visningar av kyrkor, enligt församlingarnas statistik. Vi uppskattar värdet för en visning genom att multiplicera antalet besökare per visning med det ett schablonvärde för besöket. Vi räknar med att det i genomsnitt deltog fem personer per visning och värdet av varje besök uppskattas till 53,50 kronor, vilket var den genomsnittliga summan besökarna i Uppsala domkyrka betalade för en visning 2018.³³ Det ger ett sammanlagt värde om 6,5 miljoner kronor år 2018.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Låg
validitet

Beräkningen av antalet besök i syfte att uppleva Svenska kyrkans kulturarv är behäftad med flera osäkerheter. Vi har extrapolerat siffror från en enkätundersökning som gjordes med ca 5 000 respondenter till hela befolkningen. Respondenterna valdes till en webpanel genom lottning, men det är osäkert om de kan betraktas som representativa för hela befolkningen då urvalet inte var obundet slumpmässigt. Genom att extrapolera andelen som besökt kyrkan som turistmål till hela Sveriges befolkning har vi räknat in personer, exempelvis barn och äldre, som inte har möjligheten att besöka kyrkorna. Det borgar för en överskattning. Samtidigt har beräkningen inte tagit hänsyn till att många kan ha besökt kyrkor och kapell fler än en gång under ett år. Detta bidrar till att beräkningarna även kan underskatta antalet besökare. Validiteten får betraktas som låg, och vi tror att beräkningarna snarare överskattar än underskattar antalet besökare.

Värderingen av ett besök i syfte att ta del av kulturarvet till 20 kronor är också osäker. Entréavgifter är omdebatterade, även inom Svenska kyrkan och vissa menar att det faktum att flertalet kyrkor är gratis och öppna för alla är en tillgång som är ovärderlig. Avgiften i Vadstena kan jämföras med besök i Storkyrkan i Stockholm som kostar 60 kronor, och besök i Lund och Uppsala domkyrka som är gratis.³⁴ 60 kronor var även medianen för entréavgift på kommunala museer 2018.³⁵

Uppskattningen att fem personer besöker varje visning baseras på statistik från Uppsalas, Linköpings och Lunds domkyrkor, där storleken på besöksgrupper varierade mellan 5 och 30 personer per visning. Domkyrkorna kan inte antas vara representativa för samtliga

³¹ Svenska kyrkan, *Extern Kyrkbuss 2017 – standardrapport*. Uppsala, 2017.

³² Jaensson Wallander, C. & Söderberg, K. Entréavgifter splittrar kyrkan. *Kyrkans tidning*, 2019-09-12.

³³ Uppsala domkyrka är en av få kyrkor som samlar in besöks- och visningsstatistik.

³⁴ Kyrkans tidning 2 september 2019 "Entréavgifter splittrar kyrkan"

³⁵ Myndigheten för kulturanalys. *Museer 2018, Kulturfakta 2019:1*. Myndigheten för kulturanalys, Göteborg, 2019.

kyrkor i landet, utan kan istället antas locka fler besökare per visning. Därför räknar vi i nederkant med att i genomsnitt fem personer deltog per visning i samtliga kyrkor.

Vidare är värdet per visning och person belagt med osäkerhet. Siffran 53,50 kronor per person hämtas från ett genomsnitt i Uppsala domkyrka, som är en av få kyrkor som samlar in besöksstatistik. Om besökare vid Uppsala domkyrka har en högre betalningsvilja än besökare i en "vanlig" kyrka kan detta vara en överskattning. Men kyrkan är en unik plats i varje ort, och det är troligt att det är i de kyrkor som har ett kulturarvsvärde i besökarnas ögon som det ordnas visningar. Kyrkan är ofta bygdens äldsta byggnad, har ett stort kulturhistoriskt, ofta ovärderligt, värde och väcker intresse både från nationella och internationella besökare. Kyrkan har även ett lokalhistoriskt och personligt värde för invånare i bygden, då kyrkobyggnaden kan ge närhet till familj och släkt som firat eller sorgt livets stora händelser i generationer i samma rum.

3.4 Det sociala värdet av det kyrkliga kulturarvet har inte värderats

Det kyrkliga kulturarvet bidrar till stora värden i samhället som inte har prissatts i den här studien. Fallstudien om församlingen i Svenneby tydliggör detta värde kvalitativt.

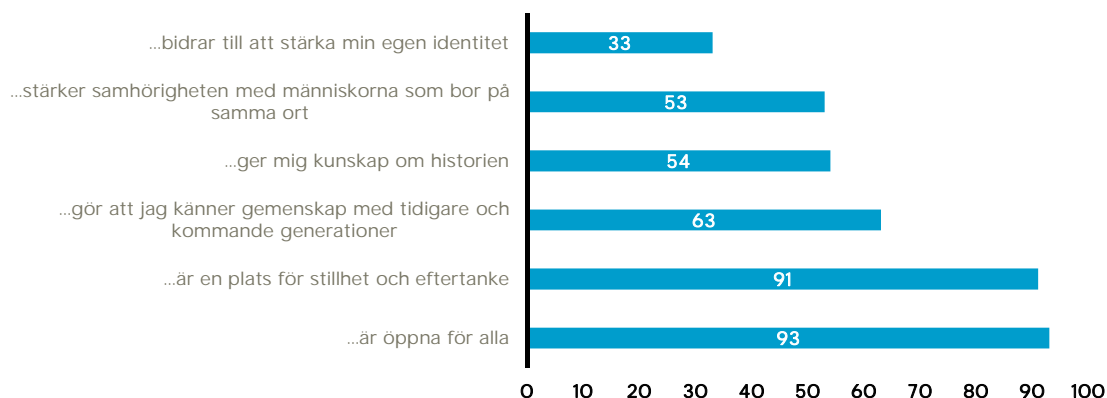
ATT KYRKAN SOM HISTORISK BYGGNAD ÄR ÖPPEN OCH GRATIS ATT BESÖKA INNEBÄR ETT STORT VÄRDE FÖR SAMHÄLLET

I den samhällsekonomiska beräkningen uppskattar vi ett värde på upplevelsen av kulturarvet för besökaren. Men att kyrkan som historisk byggnad är gratis och öppen för alla kan betraktas som en tillgång som är ovärderlig och unik i samhället. Att kyrkorna underhålls och är öppna innebär ett värde även för den som inte besöker kyrkan. Bland allmänheten värdesätts kyrkobyggnaden högst just för att den är öppen för alla. 93 procent av medlemmarna instämmer helt eller delvis i påståendet att man värdesätter att kyrkobyggnaden är öppen för alla, vilket illustreras i Figur 7.³⁶ De värden som de öppna kyrkobyggnaderna bidrar med låter sig inte fångas i den samhällsekonomiska sammanställning som görs i denna studie,

Drygt en miljon besöker kyrkorna för kulturarvets skull årligen

Figur 7. Allmänheten om varför man värdesätter kyrkobyggnaderna (procent). Figuren visar ett urval av svarsalternativ.³⁷

Jag värdesätter att kyrkobyggnaderna...

³⁶ Svenska kyrkan, *Extern Kyrkbuss 2014*. Svenska kyrkan, Uppsala, 2015.

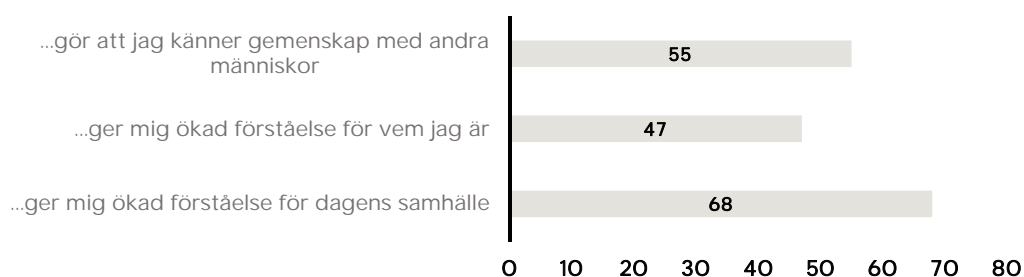
³⁷ Rambolls bearbetning. Figuren visar ett urval av svarsalternativ. Siffror från Svenska kyrkan, *Extern Kyrkbuss 2014*. Svenska kyrkan, Uppsala, 2015.

DET KYRKLIGA KULTURARVET STÄRKER SAMHÖRIGHET OCH FÖRSTÅELSE FÖR DAGENS SAMHÄLLE

Svenska kyrkan som förvaltare av kulturarvet bidrar till att människor känner gemenskap med andra på samma ort, liksom med tidigare och kommande generationer. Det visar Svenska kyrkans enkät till allmänheten (8) likväl som en medborgarenkät om svenskars uppfattning om historiska platsers betydelse, genomförd av Riksantikvariet 2016 (9). Enkätstudierna visar också att historiska platser ger besökaren ökad förståelse för dagens samhälle och bidrar till att stärka den egna identiteten. Det här är sociala nyttor som är så kallade immateriella och inte låter sig värderas i kronor. I förlängningen kan de sociala nyttorna, så som känsla av gemenskap, förståelse för samhället och sig själv, få spridningseffekter som stärker psykisk och fysisk hälsa, vilket även kan ge positiva effekter på samhällsekonomin i form av minskade utgifter för vård och omsorg. På grund av svårigheten att värdera dessa immateriella värden har de inte inkluderats i sammanställningen.

Figur 8. Allmänhetens uppfattning om historiska platsers betydelse (procent)³⁸

Historiska platser...

³⁸ Rambolls bearbetning, siffror från Riksantikvarietets medborgarenkät 2016, i Riksantikvarieämbetet. *Räkna med kulturarv: Kulturarvets bidrag till en hållbar samhällsutveckling*. Riksantikvarieämbetet, Stockholm, 2017.

4. SVENSKA KYRKAN HAR ETT BRETT UTBUD AV MUSIKVERKSAMHET

Svenska kyrkan står för ett brett musikliv. Musiken har en given plats inom Svenska kyrkan och erbjuds både i gudstjänster och i form av konserter- och musikevenemang i egen och andras regi. Som aktör i det offentliga musiklivet verkar Svenska kyrkan för ett levande musikliv i hela landet och erbjuder en mötesplats för så väl amatörer och professionella, oavsett bakgrund och genrer. Svenska kyrkan är även en stor uppdragsgivare för frilansmusiker. Svenska kyrkan bidrar också till kulturen genom att utbilda och anställa professionella kyrkomusiker. Svenska kyrkans musikverksamhet bidrar även till spridningseffekter inom ekonomin, bland annat då extern ljud- och ljuskompetens hyrs in vid konserter.³⁹

Det samhällsekonomiska värdet av Svenska kyrkans musikverksamhet är en kombination av de kostnader kyrkan bär för att bidra till Sveriges kultur samt nyttan för de individer som nyttjar verksamheten. Merparten av resurserna som kyrkan spenderar inom musikområdet är för att utbilda och anställa kyrkomusiker. Vi har också värderat nyttan som kyrkan skapar genom att erbjuda körverksamhet, konserter, musikgudstjänster och instrumentensembler. Denna nytta tillfaller de individer som tar del av musiklivet. Vi har uppskattat nyttan genom att jämföra kyrkans (oftast kostnadsfria) verksamhet med marknadspriset för liknande evenemang som genomförs av andra aktörer. Vi har inte haft möjlighet att värdera det betydelsefulla ideella engagemang som möjliggör Svenska kyrkans musikverksamhet.

I Tabell 3 redovisar vi Svenska kyrkans musikaliska verksamhets samhällsekonomiska bidrag. Vi uppskattar det samlade värdet av kyrkans musikverksamhet till cirka 374,9 miljoner kronor per år. I detta kapitel går vi igenom de delar som gemensamt utgör samhällsvärdet.

Tabell 3. Svenska kyrkans samhällsekonomiska bidrag för musik

	Validitet	Värde
Körverksamhet		122,1 mkr
Anställda kyrkomusiker		64,1 mkr
Konserter		62 mkr
Musikgudstjänst		88 mkr
Utbildning och undervisning		7,3 mkr
Enskilda instrumentensembler		1,2 mkr
Upphovsrättslig ersättning till musiker och tonsättare		13,8 mkr
Musik i öppen kulturell verksamhet		16,4 mkr
Totalt		Ca 375 mkr

4.1 Körerna utgör en stor del av Svenska kyrkans musikverksamhet

Inom Svenska kyrkan finns det många olika körer med olika inriktningar och för olika åldrar. Det finns körer för nybörjare och proffs och inom flera genrer såsom psalm och rock. Att vara med i någon av Svenska kyrkans körer är gratis⁴⁰. År 2018 fanns det nästan 4 700 körer, varav 1 803 barnkörer, 371 ungdomskörer och 2 523 vuxenkörer. I dessa återfinns knappt 90 000 körsångare (fördelat som 25 794 barn, 4 201 ungdomar respektive 58 634 vuxna körsångare).⁴¹

³⁹ Se kapitel 10 för vidare resonemang om spridningseffekter.

⁴⁰ Svenska kyrkan, *Sjunga i kör*. <https://www.svenskakyrkan.se/sjunga-i-kor>. [Hämtad 2020-01-22]

⁴¹ Svenska kyrkan, *Verksamhetsstatistik 2018*.

SVERIGES KYRKOSÅNGSFÖRBUND STÖDJER KÖRSÅNGARE OCH KÖRLEDARE

Av de knappt 90 000 körsångare som sjunger i Svenska kyrkan är 70 000 medlemmar i Sveriges Kyrkosångsförbund. Kyrkosångsförbundet är Sveriges största körförbund sett till antalet körsångare. Förbundet har som huvudsaklig uppgift att stödja körsångare och körledare i kyrkans körer. Det gör de bland annat genom att anordna kurser och kördagar till dirigenter och körledare, beställer nya musik och hålla flera årliga körfester i samarbete med lokala församlingar. Förbundet ger även ut tidningen Kyrkokörjournalen som kommer ut sex gånger om året⁴². Medlemmarna i Sveriges Kyrkosångsförbund utgörs av 21 delförbund. Körer, ensembler och i vissa fall enskilda personer är medlemmar i delförbunden. De flesta delförbund följer Svenska kyrkans stiftsindelning, andra är intresseförbund. Vi uppskattar det samhällsekonomiska värdet av Svenska kyrkans körverksamhet utifrån värdet av kördeltagande och Sveriges Kyrkosångsförbund till drygt 122 miljoner kronor per år.

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Att sjunga i Svenska kyrkans körer är gratis. För att uppskatta det ekonomiska värdet av att sjunga i någon av kyrkans körer har vi undersökt vad det kostar att sjunga i kör via andra aktörer. Marknadspriset för barn- och ungdomskörer varierar mellan 900–1 700⁴³ kronor per termin och vuxenkörer mellan 0–1 700 kronor per termin⁴⁴. Aktörerna erbjuder generellt verksamhet två terminer per år. Vuxenkörer tenderar att vara billigare än barn- och ungdomskörer.

Vilket värde vi ska använda i våra beräkningar är inte självklart. Att kartlägga alla körer som finns och ta fram ett genomsnitt eller median är inte möjligt inom ramen för uppdraget. Vi har valt att lägga oss i det lägre spannet vad gäller både barn- och ungdomskörer och vuxenkörer, till 2 000 kronor respektive 1000 kronor per år⁴⁵. För att beräkna värdet av Svenska kyrkans körverksamhet multiplicerar vi schablonvärdena utifrån motsvarande verksamhet av andra aktörer med antal unika deltagare i Svenska kyrkans körer per år. För barn- och ungdomskörer uppgår värdet därmed till cirka 60 miljoner kronor per år. För vuxenkörer är motsvarande summa cirka 58 miljoner kronor. Därmed uppgår värdet av Svenska kyrkans körverksamhet till cirka 118,6 miljoner per år. Sveriges Kyrkosångsförbund är en del av Svenska kyrkans körverksamhet och får sina medlemmar via körerna. För att uppskatta det värde som förbundet skapar för kyrkans körsångare och körledare har vi använt förbundets totala omsättning som år 2019 var 3,5 miljoner kronor.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Medelhög
validitet

Vi bedömer att fullständigheten och reliabiliteten, det vill säga att vi mäter det vi avser och på ett tillförlitligt sätt, är medelhög. Körsång är ett konkret begrepp och vi bedömer att vi fångat upp det som avses med körsång. Svenska kyrkans verksamhetsstatistik bedöms som heltäckande och tillförlitlig på området och vi har ingen anledning att betvivla att det är kostnadsfritt att sjunga i kyrkans körer. Vad det kostar att sjunga i kör genom andra aktörer är vi inte lika säkra på. Priserna varierar ganska kraftigt och geografin har sannolikt betydelse. Det schablonvärde vi utgår från bedömer vi emellertid, på ett generellt plan, som relativt rättvisande och sannolikt i underkant av vad det faktiska medelvärdet för köravgifter är.

⁴² Sjunga i kyrkan - Sveriges Kyrkosångsförbund, *Om Sveriges Kyrkosångsförbund*. <https://sjungikyran.nu/vad-ar-vi/om-sveriges-kyrkosangsforbund/>. [Hämtad 2020-03-17]

⁴³ Kurser.se, *Barnkör i hela Sverige*. <https://www.kurser.se/kurs/barnkor>. [Hämtad 2020-03-18]

⁴⁴ Kurser.se, *Kurser i körsång*. <https://www.kurser.se/kurs/korsang>. [Hämtad 2020-03-18]

⁴⁵ Utifrån en antagen terminsavgift på 500 respektive 1 000 kronor samt att det är två terminer per år.

Vi bedömer vidare vår uppskattning av värdet av Sveriges Kyrkosångsförbund som tillförlitlig i medelhög grad. Vi har ingen anledning att anta att uppgiften om förbundets omsättning är felaktig. Valet att inkludera förbundets omsättning som en del av det samhällsekonomiska värdet som Svenska kyrkans körer tillför baseras på antagandet att Sveriges Kyrkosångsförbunds verksamhet är en stödfunktion för körledare och körsångare och därmed finns till som en följd av att Svenska kyrkan bedriver körverksamhet. Det antagandet stöds av att förbundets medlemmar sjunger i Svenska kyrkans körer.

4.2 Kyrkan anställer kyrkomusiker

Kyrkomusiker ordnar musikgudstjänster och konserter i kyrkan och engagerar solister, andra musiker och sångare. Kyrkomusikern leder också kyrkans körer, ofta både barn-, ungdoms- och vuxenkörer. En kyrkomusiker ägnar mycket tid åt förberedelser, så som att välja körrepertoar, ta fram texter och noter, välja musik och sätta ihop konsertprogram.⁴⁶ En av fallstudiernas kyrkomusiker berättar om stora produktioner som sätts upp i församlingens regi och att rollen som kyrkomusiker ofta innebär att agera såväl projektledare som producent⁴⁷. Sammantaget utgör kyrkomusikern en grundbult i Svenska kyrkans musikaliska verksamhet och därmed kulturgärning.

År 2018 arbetade 2 270 personer med kyrkomusikaliska uppgifter inom Svenska kyrkan⁴⁸. Av dessa arbetar 1 459 personer som kantor, 561 som organist och 13 som domkyrkoorganist. Resterande 237 personer har andra kyrkomusikaliska uppgifter.

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

För att beräkna kostnaderna för anställda kyrkomusiker har vi utgått från Svenska kyrkans lönestatistik. Denna beräkning av kyrkans bidrag till kulturen bygger på antagandet - i likhet med kyrkomusikerutbildningen - att de kostnader kyrkan bär i förhållande till att anställa kyrkomusiker möjliggör kyrkans musikrelaterade kulturgärning.

Tabell 4. Anställda med kyrkomusikaliska uppgifter

Befattning	Medellön	Antal anställda	Årsarbetskrafter inom kulturfrämjande	Värde
Kantor	32 600	1 459	1 227	40 mkr
Organist	37 600	561	520	19,5 mkr
Domkyrkoorganist	49 800	13	13	0,6 mkr
Övriga med kyrkomusikaliska uppgifter	31 100	237	126	3,9 mkr
Totalt				Ca 64 mkr

I Tabell 4 framgår medellönen för respektive befattning inom kyrkomusikaliska uppgifter. För att göra analysen mer rättvisande väljer vi att justera beräkningen något för deltidsarbete och räknar om det totala antalet anställda till årsarbetskrafter baserat på den genomsnittliga sysselsättningsgraden inom respektive befattning. Därtill justerar vi för befattningen "Annan med kyrkomusikaliska uppgifter" ner den uppskattade andelen av arbetstiden som ägnas åt kulturfrämjande arbete till 80%. För de tre övriga befattningarna antas 100% av arbetet vara kulturfrämjande. Genom att multiplicera medellönerna med måttet för årsarbetskrafter och det justerade kulturbidraget för en av befattningarna får vi ett värde på 64 105 760 kronor.

⁴⁶ Saco, *Kyrkomusiker*. <https://www.saco.se/studieval/yrken-a-o/kyrkomusiker/>. [Hämtad 2020-03-16]

⁴⁷ Intervju med kantor Heléne Thunberg, By-Folkärna församling.

⁴⁸ Svenska kyrkan, *Verksamhetsstatistik 2018*.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Hög validitet

Vi bedömer validiteten i våra beräkningar som hög. Vi fångar en stor del av värdet samt har tillgång till relativt tillförlitliga uppgifter. Kyrkomusiker är en etablerad och fristående yrkeskategori varför sannolikheten att statistiken förväxlas med andra yrken är låg. Statistiken kommer från Svenska kyrkans lönestatistik för riket och bedöms som mycket tillförlitlig. Justeringen till årsarbetskrfter snarare än totalt antal anställda har skett i samråd med Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation baserat på den information som rapporteras in från församlingarna, och anses vara pålitlig.

En del av kyrkomusikerns uppdrag är att musicera vid gudstjänst och kyrkliga handlingar. Det är svårt att extrahera den del av kyrkomusikerns arbetstid som kan kategoriseras som kultur i den snävare tolkning som används i denna studie och därmed inte ta med exempelvis inslag i gudstjänster. Det går därför att argumentera för att kyrkomusikerns arbetstid i förhållande till kultur bör justeras ned från heltid. Det är dock mycket svårt att särskilja var gränserna går mellan kultur och andliga inslag och det är problematiskt att se dem som ömsesidigt uteslutande. Det går även att argumentera för att kyrkomusikern, även vid gudstjänster eller andakter, ägnar sig åt kultur då musiken ofta är tonsatt bön, även om vi här har försökt avgränsa bort detta. Utifrån detta resonemang gör vi antagandet att hela kyrkomusikerns arbetstid bidrar till kyrkans kulturgärning.

4.3 Svenska kyrkan är en av Sveriges största konsertarrangörer

I kyrkan finns möjlighet att ta del av olika typer av konserter med kör, orkester och orgel. Det finns konserter inom flera olika genrer, allt från den klassiska repertoaren till nyskapande verk, men även gospel, pop och rock. Konserterna kan framföras av såväl lokala som kända musiker och artister⁴⁹. Att Svenska kyrkan erbjuder tillfällen för musiker att uppträda mot betalning bidrar till att hålla Sveriges musikliv levande men det indirekta värdet av detta har inte beräknats i denna studie. År 2018 hölls 4 014 konserter i Svenska kyrkans regi. Antal besökare på dessa var 616 990 personer⁵⁰. Det ekonomiska värdet av kyrkans utbud av konserter uppgår till cirka 62 miljoner kronor per år.

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Vi har uppskattat värdet av en konsert i kyrkan med utgångspunkt i vad ett konsertbesök kostar via andra aktörer. Vad en konsert kostar kan variera kraftigt och bero på faktorer som vilken artist eller musiker som spelar och vilken lokal som används. Vanligen varierar kostnaden inom spannet 100–1 000 kronor. En konsert i kyrkans regi varierar också i pris. Många konserter i kyrkan är gratis men det kan också förekomma en entréavgift beroende på vad det är för typ av konsert. Vid de fall det är entréavgift ligger den vanligtvis på mellan 150–300 kronor.

Statistiken om antal konserter och besökare i Svenska kyrkans regi kommer från Svenska kyrkans verksamhetsstatistik. Alla konserter som Svenska kyrkan arrangerat eller medverkat i, oavsett var de hållits, räknas med i statistiken. De tillfällen när kyrkans lokaler endast hyrts ut till externa konsertarrangörer räknas inte.

Vi har inhämtat information om typkostnader för konserter arrangerade av andra aktörer än Svenska kyrkan genom att söka på konserter som hålls i olika delar av landet. Vad gäller kyrkans konserter har vi utgått från det kalendarium som finns på Svenska kyrkans hemsida där vi tittat på vilka typer av konserter som hålls och vad de kostar runt om i Sverige.

⁴⁹ Svenska kyrkan, *Konserter i Svenska kyrkan*. <https://www.svenskakyrkan.se/konserter>. [Hämtad 2020-03-17]

⁵⁰ Svenska kyrkan, *Verksamhetsstatistik 2018*.

Vi har gjort antagandet att konserter i kyrkans regi sällan involverar artister eller musiker av den typ som genererar de högsta entréavgifterna i övriga samhället. Därför har vi lagt uppskattningen av en motsvarande konserts kostnad av annan aktör i det lägre spannet, på 200 kronor. Kostnaden för kyrkans konserter varierar mellan 0–300 kronor, men eftersom konserter utan entréavgift dominerar har vi använt ett konservativt mått på 100 kronor per konsert i genomsnitt. Genom att multiplicera det med antalet besökare år 2018 uppgår värdet till 61 700 000 kronor år 2018. Det innebär att enligt våra beräkningar uppgår det ekonomiska värdet av kyrkans utbud av konserter till närmare 62 miljoner kronor per år.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Låg
validitet

Vi bedömer att validiteten är låg. Det följer av att både fullständigheten (hur mycket av det faktiska värdet vi fångar) och reliabiliteten (hur säkra vi är på beräkningsmetod och underlag) är låg. Schablonvärdet 100 kronor är en grov uppskattning. Den data som finns över kyrkans konserter är begränsad och anger endast antal konserter och besökare. Vi vet inte exakt vad som ryms i begreppet konsert eller hur stort eventet är. I statistiken går det inte heller att utröna vilka av kyrkans konserter som har en entréavgift och vilka som är gratis. Med andra ord kan alla de konserter som ryms i statistiken innebära en stor variation i termer av form, omfattning och kostnad vilket försvårar en tillförlitlig jämförelse med motsvarande evenemang från andra aktörer. Uppskattningen har behövt göras genom att söka på internet och titta i Svenska kyrkans kalendarium online för att försöka identifiera kostnader för olika typer av konserter. Kalendariet innehåller dock inte alla event och det är frivilligt för församlingar att lägga upp sina aktiviteter i databasen. Det är vidare svårt att avgöra vilka typer av konserter i övriga samhället som motsvarar en konsert i kyrkan. Det kan också finnas ett stad- och landsbygdsperspektiv och bero på hur stort utbudet på liknande konserter är i närheten eller om det finns gott om lokaler där liknande evenemang kan hållas. Det är slutligen möjligt att anta att kyrkan lockar en annan publik än andra aktörer vilket kan innebära både en högre och lägre betalningsvilja. Sammantaget är det mycket möjligt att vi antingen har överskattat eller underskattat värdet av kyrkans konsertverksamhet.

Sammantaget finns en hög grad av osäkerhet kring uppskattningen och vi bedömer därmed tillförlitligheten i våra beräkningar av det samhällsekonomiska värdet av kyrkans konsertverksamhet som låg.

4.4 På musikgudstjänsterna är musiken i fokus

En musikgudstjänst kan innehålla solister, körer, större körverk eller gemensam psalmsång. Förutom att det är mycket musik så är det också ibland några ord som knyter an till temat i musiken, samt bön.⁵¹ År 2018 hölls 19 249 musikgudstjänster med 1 762 411 besökare.⁵² Vi uppskattar att det samhällsekonomiska värdet av Svenska kyrkans musikgudstjänster uppgår till cirka 88 miljoner per år.

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Det är svårt att uppskatta det ekonomiska värdet av en musikgudstjänst. I viss mån liknar det en konsert, men har utöver det musikaliska även religiöst innehåll. Eftersom beräkningarna i studien inte inkluderar kyrkans verksamhet med religiöst innehåll försvårar det jämförelser med andra evenemang. Vi har uppskattat det ekonomiska värdet av en musikgudstjänst till 50 kronor, vilket är hälften av vad vi uppskattar kyrkans övriga konserter till. Det baseras på antagandet att de religiösa inslagen sänker betalningsviljan

⁵¹ Svenska kyrkan, *Olika typer av gudstjänster*. <https://www.svenskakyrkan.se/gudstjanst/gudstjanstformer>. [Hämtad 2020-03-17]

⁵² Svenska kyrkan, *Verksamhetsstatistik 2018*.

för icke troende deltagare. Samtidigt antar vi att troende deltagare som besöker gudstjänster oavsett har en betalningsvilja på grund av de musikaliska inslagen. Genom att multiplicera 50 kronor med antalet besökare på musikgudstjänster får vi ett värde på 88 120 550.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Låg
validitet

Vi bedömer tillförlitligheten i våra beräkningar som låg. Schablonvärdet på 50 kronor för en musikgudstjänst är en uppskattning som inte går att grunda i jämförbara alternativ i övriga samhället. Musikgudstjänst definieras i denna rapport som kultur, men en musikgudstjänst präglas även av religiösa inslag och det är mycket svårt att bedöma vilken påverkan det har på betalningsviljan hos åhörare. Det är möjligt att de religiösa inslagen är hindrande för vissa personer att vilja delta eller betala för en musikgudstjänst. Samtidigt kan kombinationen av gudstjänst och konsert vara uppmuntrande och ge ett högre värde för andra. De antaganden vi har gjort är inte baserade i vetenskap eller empiri och sammantaget är validiteten av det samhällsekonomiska värdet av musikgudstjänster låg.

4.5 Utbildning och undervisning bidrar till Sveriges musikliv

Inom Svenska kyrkan bedrivs utbildning och undervisning som bidrar till Sveriges musikliv. Vad som pågår på stiftsnivå har legat bortom Rambolls möjlighet att kartlägga inom ramen för uppdraget. Det innebär att våra beräkningar endast innefattar det samhällsekonomiska bidraget av kyrkans utbildningsinsatser på nationell nivå. Dessa består av den kyrkomusikaliska utbildningen och en årlig dirigent- och körledarkurs via Sveriges kyrkosångförbund. Det sammanlagda värdet av Svenska kyrkans kulturbidrag vad gäller utbildningsinsatser i musik uppgår till 7.3 miljoner kronor. Det uppskattade värdet är om något en underskattning till följd av att vi inte inkluderar mer långtgående potentiella effekter så som att grundläggande utbildning i Svenska kyrkan kan vara trappsteg mot en musikalisk karriär.

I KYRKOMUSIKERUTBILDNINGEN UTBILDAS PROFESSIONELLA KYRKOMUSIKER

Svenska kyrkan bidrar till att professionella kyrkomusiker utbildas vilka genom anställning antingen inom eller utanför kyrkan avser att arbeta inom samhällets offentliga musikliv. Idag finns det cirka 2 000 anställda kyrkomusiker⁵³. För att bli kyrkomusiker behöver en person avlägga Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen. Kyrkomusikerexamen består av tre delar: fackutbildning i kyrkomusik (i folkhögskolor eller högskolors regi), stiftsförlagda utbildningsmoment och pastoralteologisk utbildning för kyrkomusiker (i Svenska kyrkans utbildningsinstitutets regi). Kyrkomusikerexamen kan avläggas på tre olika nivåer vilket avgör om en person kan arbeta som kantor, organist eller försteorganist.⁵⁴ I september 2019 gick 199 personer någon form av kyrkomusikalisk fackutbildning och 13 personer den pastoralteologiska utbildningen i kyrkomusik⁵⁵ vid utbildningsinstitutet i Uppsala och Lund. Sammantaget finns det cirka 100 lärare som arbetar med kyrkomusikalisk utbildning på de olika lärosätena. Många lärare arbetar deltid och undervisar även på andra utbildningar⁵⁶. Svenska kyrkans direkta bidrag till Sveriges kultur är de stiftsförlagda utbildningsmomenten och den pastoralteologiska utbildningen för kyrkomusiker.

Det är också möjligt att läsa en preparandutbildning i kyrkomusik för den som behöver utveckla kunskaper och färdigheter för att kunna tillgodogöra sig en yrkesförberedande högskoleutbildning i kyrkomusik. Det finns preparandkurser av olika slag vid vissa

⁵³ Svenska kyrkan, Lönestatistik 2018.

⁵⁴ Svenska kyrkan, *Att bli kyrkomusiker*. <https://www.svenskakyrkan.se/utbildningsinstitutet/att-bli-kyrkomusiker>. [Hämtad 2020-03-17]

⁵⁵ Efter kontakt med Kenneth Nordgren. Rektor vid Svenska kyrkans utbildningsinstitut (SKUI).

⁵⁶ Uppskattat via skolornas hemsidor samt i några fall kontakt med programansvarig.

folkhögskolor och på några musikgymnasier. Preparandkurserna ingår inte i våra beräkningar då de ligger utanför det system av utbildningar som ingår i Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen.

KYRKOMUSIKSYMPOSIET ÄR EN MÖTESPLATS FÖR KYRKOMUSIKER

Svenska kyrkan arrangerar vart fjärde år ett Kyrkomusiksymposium.

Kyrkomusiksymposiet är en mötesplats för kyrkomusiker över hela landet och har vanligtvis mellan 700 och 1000 deltagare. För 2018 arrangerades symposiet tillsammans med Sensus studieförbund med temat "Kyrkomusik – kulturarv i rörelse".

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

För att beräkna Svenska kyrkans bidrag till kulturen vad gäller utbildning och undervisning har vi räknat på kostnaden av den pastoralteologiska utbildningen vilket är den del av kyrkomusikerexamen som bedrivs och bekostas av Svenska kyrkan. Svenska kyrkan skjuter även till medel för den fackutbildning som bedrivs på vissa folkhögskolor. Detta anslag ingår också i våra beräkningar. Dessa beräkningar av kyrkans bidrag till kulturen bygger på antagandet att de kostnader kyrkan bär i förhållande till att tillhandahålla kyrkomusikerutbildningen möjliggör mycket av den kulturgärning som bedrivs i kyrkans regi, så som körverksamhet, konserter och musikgudstjänster.

Den pastoralteologiska utbildningen för kyrkomusiker består av 20 veckors studier och ges på halvfart vid Svenska kyrkans utbildningsinstitut (SKUI) i Lund och Uppsala. Under läsåret med start höstterminen 2019 går 13 personer den pastoralteologiska utbildningen i kyrkomusik. Kostnaden per helårsstudent under den pastorteologiska utbildningen i kyrkomusik är 304 000 kr⁵⁷. I kostnaden ingår personalkostnader, overheadkostnader och avskrivningar för instrument. Personalkostnaderna är baserade på en årlig, genomsnittlig kostnad för all personal samt en beräkning av antalet årsarbetskrafter kopplade till den pastoralteologiska utbildningen som bedrivs specifikt för kyrkomusiker. Grunden för beräkningarna är antal undervisningstimmar inom programmet. Detta ingångsvärde justeras sedan upp enligt en "Faktor 3-modell", det vill säga att en timme i klassrum budgeteras ta ytterligare två timmar i anspråk för förberedelse och efterarbete. Dessutom har hänsyn tagits till andakt, fortbildning och mötestid. Årsarbetskrafterna har beräknats enligt en schablonarbetstid på 1 440 timmar, där lärarna alltså antas arbeta helt och hållet med utbildningsrelaterade arbetsuppgifter under de nio månader då undervisning pågår, och inte alls under årets övriga månader. Detta är ett relativt starkt antagande som gör uppskattningen svår, då den skulle kunna överskatta tiden lärarna lägger på utbildningsinsatser (om de i själva verket spenderar mer tid för exempelvis administration). Samtidigt arbetar lärare inte bara inom ett av SKUI:s program, utan också vid den pastoralteologiska utbildningen för präster, diakoner och församlingspedagoger.

Beroende på hur mycket arbete som sker över programgränserna finns det risk att vi underskattar lärarnas arbetsinsats. Den approximation vi har gjort här stämmer väl in med SKUI:s egen bild av verksamheten och lärarfördelning, och vi väljer därför att använda oss av den⁵⁸. Genom att multiplicera antal deltagare med kostnad per helårsstudent i den pastoralteologiska utbildningen får vi ett värde på 3 952 000 kronor. Därtill finns avtalsreglerade anslag som Svenska kyrkan ger folkhögskolorna och som uppgår till 3 287 000 kronor i budget 2020.⁵⁹

Slutligen bidrog Svenska kyrkan med 100 000 kr för Kyrkomusiksymposiet år 2018.⁶⁰

⁵⁷ Enligt beräkningar från Karin Edhult, controller hos Svenska kyrkan.

⁵⁸ Efter kontakt med Kenneth Nordgren, rektor vid Svenska kyrkans utbildningsinstitut och Karin Åstrand, rektorsassistent vid Svenska kyrkans utbildningsinstitut.

⁵⁹ Efter kontakt med Kenneth Nordgren, rektor vid Svenska kyrkans utbildningsinstitut.

⁶⁰ Statistik från Svenska Kyrkans nationella kansli

Därmed uppgår det ekonomiska värdet av kyrkans undervisning och utbildningar enligt våra beräkningar till cirka 7,3 miljoner kronor per år.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Låg
validitet

Vi bedömer att fullständigheten och reliabiliteten i värderingen av utbildning och undervisning är låg. Den pastoralteologiska utbildningen för kyrkomusiker är mycket relevant i förhållande till Svenska kyrkans utbildningsinsatser i musik, i form av en konkret kostnad för kyrkan vilken utgör en grundläggande möjliggörare för kyrkans musikliv i stort. Statistiken för kostnader i förhållande till den pastoralteologiska utbildningen i kyrkomusik kommer från Svenska kyrkans utbildningsinstitut och bedöms som mycket tillförlitlig. Däremot motsvarar utbildningskostnaden endast en del av de potentiella värde som kan tänkas realiseras på sikt. Det beräknade värdet anses vara en underskattning.

4.6 Svenska kyrkans erbjuder enskilda musikensembler

Inom Svenska kyrkan fanns år 2018 387 enskilda instrumentensembler med 3 507 medlemmar⁶¹. Att vara med i en instrumentensemble innebär att vara med och bidra med instrumentspel i församlingens musikgudstjänster men kan också innebära att spela på olika typer av dagträffar, konserter och på äldreboenden⁶². Därutöver ses man och övar tillsammans regelbundet. Det finns ensembler från amatörnivå till högprofessionell nivå. Ensemblerna skapar på så sätt en mötesplats med möjligheter till lärande och utbyte mellan amatörer och professionella musiker. När det gäller gudstjänstmusik och konserter samverkar Svenska kyrkan med professionella och semi-professionella ensembler. Att spela i ensemble i Svenska kyrkan är gratis. Vi uppskattar att det samhällsekonomiska värdet av Svenska kyrkans instrumentensemble uppgår till cirka 1,2 miljoner kronor per år.

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Data kring antal instrumentensembler inom Svenska kyrkan och deltagare i dessa finns i Svenska kyrkans verksamhetsstatistik. Vi utgår från att deltagandet är gratis utifrån kontakt med person involverad i ensembleverksamhet⁶³. Vi gör bedömningen att det är gratis att delta i en instrumentensemble även i andra församlingar då det innebär att bidra till församlingens verksamhet.

För att få en bild av vad det kostar att spela i en instrumentensemble utanför Svenska kyrkans verksamhet har vi sökt efter ensemblekurser online. Vi fann att de varierar mellan 1 700–3 500 kronor för tio tillfällen. Vi fann också ett alternativ där man betalar en årsavgift om 350 kronor och får då delta på alla de aktiviteter som aktören anordnar. Där är alla instrument välkomna, man spelar folkmusik för de som dansar och ibland vid uppträdanden för föreningen⁶⁴.

Vi har gjort bedömningen att det senare alternativet, en årsavgift om 350 kronor där man övar och spelar tillsammans hur mycket man vill, är mer jämförbart med kyrkans verksamhet än en kurs om ett visst antal tillfällen. Genom att multiplicera 350 kronor med antalet deltagare i enskilda instrumentensembler 2018 får vi ett värde på 1 227 450 kronor. Värdet av att delta i Svenska kyrkans instrumentensemble istället för motsvarande alternativ av annan aktör är därmed ca 1,2 miljoner kronor per år.

⁶¹ Svenska kyrkan, *Verksamhetsstatistik 2018*.

⁶² Exempel hämtat från: Svenska kyrkan, *Citragruppen*. <https://www.svenskakyrkan.se/sodertalje/citragruppen>. [Hämtad 2020-02-12]

⁶³ Efter kontakt med kontaktperson för Citragruppen i Södertälje.

⁶⁴ Kurser.se, *Spela i band*. <https://www.kurser.se/kurs/band>. [Hämtad 2020-02-13]

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Medelhög validitet

Vi bedömer att värderingen av enskilda instrumentensembler har medelhög validitet. Instrumentensemble är ett relativt konkret begrepp där vi i efterforskningen av motsvarande verksamhet utanför kyrkan räknat in aktiviteter som uttrycks som ensemble eller att spela i band. Statistiken om enskilda instrumentensembler i Svenska kyrkans verksamhet finns i deras verksamhetsstatistik vilken bedöms heltäckande och tillförlitlig på ämnet. Vi har ingen anledning att tro att deltagande är instrumentensemble via Svenska kyrkan är annat än kostnadsfri.

Vad gäller tillförlitligheten för alternativkostnaden tror vi att värdet om 350 kr per år i motsvarande verksamhet utanför Svenska kyrkan är relativt rättvisande men eventuellt något underskattad. Ett annat exempel på motsvarande tjänst är att det kostar 300 kronor per termin att spela i ensemble via Kulturskolan i Stockholm. Sammantaget bedömer vi fullständigheten och reliabiliteten för värdet av instrumentensembler är medelhög.

4.7 Musikverksamheten i Svenska kyrkan skapar ett värde för musiker och tonsättare

När Svenska kyrkan spelar musik i sina lokaler i form av konserter, musikgudstjänster och musikunderhållning skapar det inte bara ett värde för de som tar del av musikkivet, utan också för de musiker och tonsättare som skapat musiken. Vi har uppskattat nyttan för musikskaparna genom att beakta kyrkans upphovsrättsliga ersättning som betalas till Stim⁶⁵ årligen. Den ersättning som Svenska kyrkan betalar för musikanvändningen i Svenska kyrkan fördelas av Stim till musikskaparna. Avtalet omfattar konserter, musikgudstjänster och övrig musikunderhållning i såväl egen som andras regi.

Ersättningen till Stim betalas både centralt av kyrkans nationella kansli och lokalt av enskilda församlingar. Det centrala avtalet med Stim reglerar inbetalningar för bakgrundsmusik, musikunderhållning och musik online. Vidare pågår i skrivande stund förhandlingar med intresseorganisationer för artister (SAMI⁶⁶) och skivbolag (IFPI⁶⁷) om ersättning för musik som spelas upp i kyrkans lokaler, som kommer att betalas på nationell nivå.

På församlingsnivå betalar Svenska kyrkan licensavgifter för att använda musik i konserter av olika slag, samt i musikgudstjänster. Sammanlagt genomförs årligen 24 000 konserter och musikgudstjänster, men alla tillfällen är inte licenspliktiga eftersom alla inte innehåller musik som är upphovsrättsligt skyddad. Många församlingar använder även en tjänst för strömmande av musik som kallas för Musikbanken. Via ett konto i Musikbanken kan församlingarna som använder tjänsten skapa spellistor som spelas upp i verksamheten.

Kyrkomusiker som skapar nyskriven musik för bruk i församlingarna kan uppbära upphovsrättslig ersättning för musiken om de låter registrera sina verk hos Stim. Som kyrkomusiker är det däremot ovanligt att göra det, med undantag för personer som i någon större omfattning skriver psalmer som används i psalmboken.⁶⁸

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Eftersom Svenska kyrkan under 2018 låg i förhandlingar med Stim kan inte året antas vara representativt för ett normalår vad gäller upphovsrättsliga kostnader. Vi har därför istället utgått ifrån Svenska kyrkans bedömningar av framtida kostnader efter att nya avtal trär i kraft. De exakta beloppen ska därför inte tolkas som definitiva, eftersom förhandlingarna

⁶⁵ Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå

⁶⁶ Svenska Artister och Musikers Intresseorganisation

⁶⁷ International Federation of the Phonographic Industry

⁶⁸ Efter kontakt med David Axelsson Fisk, Svenska kyrkans STIM-förhandlare

pågår i skrivande stund, men kan antas ge en bättre representation av kyrkans upphovsrättsliga kostnader än före de nya avtalen, eftersom användningen av strömmad musik med stor sannolikhet ökat över åren.

Svenska Kyrkan betalar på nationell nivå 2,1 miljoner kronor till Stim för bakgrundsmusik, musikunderhållning och musik online som spelas i kyrkan. Avtalet om musik online är för tillfället uppsagt och ett nytt avtal är under förhandling, där kostnaderna på nationell nivå förväntas minska med en knapp miljon kronor. Med det nya avtalet innebär alltså att betalningar till Stim från nationell nivå uppgår till cirka 1,1 miljoner kronor. Betalningar till SAMI och IFPI betalas också på nationell nivå och förväntas hamna på cirka 700 000 kr per år när avtalet är färdigförhandlat.

Därtill betalas på församlingsnivå licensavgifter till Stim för den musik som spelas i församlingarna. Svenska Kyrkans Stim-förhandlare bedömer att avgifterna är mellan 6–10 miljoner kronor. Det exakta beloppet som betalas till Stim från de olika församlingar är inte känt. För att undvika potentiell överskattning använder vi i beräkningarna den lägre prisuppskattningen på 6 miljoner kronor per år.

Kyrkan beräknar att det inom ett år kommer att finnas cirka 1 000 olika konton i Musikbanken för församlingarna. Kostnaden per konto är cirka 500 kronor per månad. Kostnaderna för Musikbanken uppgår därmed till en årlig kostnad på cirka 6 miljoner kronor för alla konton.

Det samhällsekonomiska värdet som Svenska Kyrkan skapar genom att betala upphovsrättslig ersättning uppgår till cirka 13,8 miljoner kronor.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Medelhög
validitet

Vi bedömer att validiteten och reliabiliteten i beräkningarna av det värde som svenska kyrkans musikanvändning skapar är medelhög. Svenska Kyrkans nationella statistik om betalningar till Stim på nationell nivå är känd och bedöms som tillförlitlig, men det saknas information om de enskilda församlingarnas inbetalningar i form av licensavgifter. Eftersom Svenska Kyrkan i skrivande stund undergår förhandlingar med Stim, SAMI, och IFPI bygger delar av våra beräkningar på estimat om framtida betalningar, varför exaktheten i mätten inte kan säkerställas och inte representerar år 2018. Kyrkans betalningar till Stim bedöms som en tillförlitlig uppskattning av det värde som musiken som kyrkan spelar i sina lokaler skapar för tonsättare och musiker.

4.8 Svenska kyrkan bidrar till musik och gemenskap

Förutom körverksamhet och konserter erbjuder även Svenska Kyrkan aktiviteter inom den öppna verksamheten där musiken är i centrum. Aktiviteterna erbjuds till både vuxna och barn och innefattar exempelvis träffar där man sjunger tillsammans, lär sig spela på ett instrument eller lyssnar på orgelspel.

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Musikaktiviteterna i den öppna verksamheten är gratis att delta i. För att göra en uppskattning av vad ett tillfälle är värt har vi utgått ifrån vad det kostar att gå på liknande aktiviteter hos andra aktörer. Vi har sökt bland kurser inom musik och hos Arbetarnas Bildningsförbund (ABF), Folkuniversitetet och Medborgarskolan. För att justera för geografiska skillnader i kostnader har kurser från flera olika städer i Sverige inkluderats i beräkningen. Kostnaderna för de enskilda kurserna varierar något mellan de olika

aktörerna. Folkuniversitet⁶⁹ och Medborgarskolans⁷⁰ kursavgifter är något högre och innehåller närmast uteslutande lärarledda kurser i musikinstrument, oftast i enskild undervisning. ABFs aktiviteter utförs i högre grad i grupp och flera av dem är gratis att delta i. Med hänsyn till att Svenska Kyrkans musikverksamhet som inte omfattas av kör- eller instrumentensembler oftast inte innehåller ett undervisningsmoment har vi valt att lägga oss i det lägre spannet och använda oss av en genomsnittskostnad för ett urval av ABFs aktiviteter. Kostnaden för aktiviteterna i urvalet varierar mellan 0-130 kronor per timme⁷¹. Genomsnittskostnaden per timme är således 65 kronor.

Enligt Svenska Kyrkans verksamhetsstatistik hade de öppna grupperna med kulturellt innehåll 253 964 besök år 2018. Vilken typ av aktiviteter som ingår i kategorin framkommer inte i verksamhetsstatistiken. Vi har gjort en analys av Svenska Kyrkans kalenderdata från år 2020, som beskrivs närmare i Bilaga 33. I analys av kalenderdata framkommer att aktiviteter med inslag av sång och musik stod för cirka 50 procent av aktiviteter som kan räknas som grupper inom öppen verksamhet med kulturellt innehåll. Det innebär att drygt 126 496 av besöken på den öppna verksamheten var för musikrelaterade aktiviteter.

I den kalenderdata som ligger till grund för vår analys saknas information om start-och sluttider för tillfällena. Därmed kan vi inte med säkerhet uttala oss längden på ett genomsnittligt besök. I våra genomsökningar i kyrkans kalendarium online framgår att längden på aktiviteterna varierar, men att de generellt pågår i ungefär 2 timmar i genomsnitt. Det ger oss ett uppskattat pris på 130 kronor per besök. Genom att multiplicera antalet besök med schablonvärdet utifrån motsvarande aktivitet hos andra aktörer blir värdet av besök i den öppna verksamheten med musikinslag cirka 16,4 miljoner kronor.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Låg
validitet

Att beräkna Svenska kyrkans kulturbidrag inom musik i öppen verksamhet är förenat med osäkerhet. I analys av kalenderdata gör vi ett försök att uppskatta hur stor andel av aktiviteterna som i verksamhetsstatistiken benämns "öppen verksamhet med kulturellt innehåll" som är hänförliga till musikaktiviteter. Analysen täcker rimligtvis inte all aktivitet som kan anses relevant och det finns viss risk för dubbelräkning av en del aktiviteter⁷². Att skatta värdet på aktiviteterna genom priset som erbjuds av andra aktörer är osäker eftersom graden av undervisningsmoment i de aktiviteterna Svenska kyrkan erbjuder troligtvis varierar. Det sociala värdet för människor att mötas i öppen kulturell verksamhet har inte inkluderats i sammanställningen, vilket troligen innebär en underskattning. Sammantaget bedömer vi tillförlitligheten i beräkningarna som låg.

⁶⁹ Folkuniversitetet, *Kurser och utbildningar*. <https://folkuniversitetet.se/kurser-utbildningar>. [Hämtad 2020-03-12]

⁷⁰ Medborgarskolan, *Kurser och evenemang*. <https://www.medborgarskolan.se/kurser-och-evenemang/>. [Hämtad 2020-03-12]

⁷¹ ABF, *Kurser och evenemang*. <https://www.abf.se/kurser--evenemang/>. [Hämtad 2020-03-12]

⁷² För en utförlig diskussion och beskrivning av metod, se Bilaga 3.

5. SVENSKA KYRKAN ÄR EN PLATTFORM FÖR KONSTNÄRLIG VERKSAMHET

Svenska kyrkan är en stor arrangör av konstnärlig verksamhet inom måleri, teckning och fotografi och skapar även en plattform för professionella konstnärer. En rad konstutställningar arrangeras årligen, både med högprofilerade, som med mer okända konstnärer. Det erbjuds träffar för konstnätverk i öppen verksamhet och i återkommande syföreningar. Det samlade samhällsvärdet av Svenska kyrkans kulturbidrag inom bildkonst, utställningar och konstnätverk uppgår till 57,8 miljoner kronor.

Svenska kyrkan bidrar även till kulturen i Sverige genom att beställa och köpa in konst i olika former. Det ger spridningseffekter inom kulturlivet och genererar inkomster till konstnärer och verksamma inom kultursektorn. Då vi saknar uppgifter för den konst som Svenska kyrkan beställer, har vi inte kunnat värdera Svenska kyrkans bidrag till kulturen som beställare av konst i olika former. Det leder till att vi troligtvis underskattar Svenska kyrkans bidrag till kulturen.

Tabell 5. Svenska kyrkans samhällsekonomiska kulturbidrag inom bildkonst, utställningar och konstnätverk

	Validitet	Värde
Bildkonst i öppen verksamhet		5,3 mkr
Bildbank		0,5 mkr
Vernissager		6,1 mkr
Sömnad i öppen verksamhet		6,4 mkr
Syföreningar		39,5 mkr
Totalt		Ca 58 mkr

5.1 Måleri, fotografi och annan bildkonst är en del av den kreativa gruppverksamheten

Svenska kyrkan bidrar till samhällets kulturutbud genom att församlingarna arrangerar ett stort antal kreativa träffar, bland annat inom måleri, teckning och fotografi. Verksamheten innehåller både kurser med tydliga pedagogiska inslag, så väl som mer informella träffar där man samlas och skapar tillsammans under friare former. Det arrangeras även utställningar och samtal kopplade till bildkonsten. Genom utställningar med samtidskonstnärer går kyrkan i dialog med andra konstaktörer och ger sitt bidrag till stadens och bygdens konstliv. Ramboll uppskattar att det under 2018 arrangerades aktiviteter kopplade till bildkonst som attraherade 26 594 besök, och att det samhällsekonomiska värdet för dessa uppgår till 5,3 miljoner kronor per år. I tillägg till detta hade det nationella Kyrkokansliet under 2018 utgifter för en bildbank med kyrkliga bilder som finns tillgängliga för församlingar, stift och nationell nivå att använda. Värdet för denna beräknas motsvara kostnaden, 540 000 kronor.

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Att beräkna det samhällsekonomiska värdet från gruppverksamhet kopplat till bildkonst är förenat med stor osäkerhet. Vi har skattat ett värde på Svenska kyrkans aktiviteter inom bildkonst genom att likställa dem med vad liknande aktiviteter kostar när de tillhandahålls av andra aktörer. Vad gäller bildkonst har vi sökt bland kurser inom måleri, fotografi och närliggande aktiviteter hos aktörer som ABF, Folkuniversitetet och Medborgarskolan. Vi har sedan tittat specifikt på de kurser som inte ställer förkunskapskrav. För att justera för det faktum att kurserna är dyrare i storstadsområdena har vi tagit ett genomsnitt där olika delar av Sverige finns representerade i beräkningen. Kostnaden uppgår då till mellan 350–590 kr per tillfälle. Vi väljer det mest konservativa tillvägagångssättet och använder oss av den lägsta prisuppskattningen. Dessa kurstillfällen pågår i genomsnitt i ca 3,5 timmar, vilket lågt räknat ger ett timpris på 100 kr/timme. Genom Svenska kyrkans kalenderdata är det

inte alltid självklart hur länge aktiviteterna pågår. Vi gör en kvalitativ bedömning och antar att de pågår i 2 timmar, vilket ger oss ett uppskattat pris på 200 kr/tillfälle. Denna skattning baseras på lärarledda kurser där det pedagogiska inslaget förväntas vara stort, vilket kan tänkas driva upp priset jämfört med flera av de gruppverksamheter som Svenska kyrkan erbjuder.

Från vår analys av verksamhetsstatistiken (se bilaga 3 för mer ingående beskrivning av metoden) noterar vi att aktiviteter kopplade till bildkonst utgör ca 10 procent av de totalt 253 964 besöken inom den öppna verksamheten med kulturellt innehåll, alltså 26 594 besök under 2018. Genom att multiplicera det totala antalet besök med den uppskattade kostnaden per tillfälle landar i vi det totala samhällsekonomiska värdet kopplat till kreativ gruppverksamhet inom bildkonst, cirka 5,32 miljoner kronor.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Låg
validitet

Att beräkna Svenska kyrkans kulturbidrag inom bildkonst är förenat med osäkerhet och validiteten bedöms som låg. I analysen av kalenderdata gör vi ett försök att uppskatta hur stor andel av aktiviteterna som i verksamhetsstatistiken benämns "öppen verksamhet med kulturellt innehåll" som är hänförliga till bildkonst. Analysen täcker rimligtvis inte all aktivitet som kan anses relevant, och det finns viss risk för dubbelräkning av en del aktiviteter⁷³. Att skatta värdet utifrån priset för aktiviteter som erbjuds av andra aktörer är relativt osäkert eftersom det varierar hur hög grad av undervisning aktiviteterna Svenska kyrkan erbjuder. Det sociala värdet för människor att mötas i öppen kulturell verksamhet har inte inkluderats i sammanställningen, vilket leder till begränsad fullständighet och en sannolik underskattning. Sammantaget bedömer vi tillförlitligheten i beräkningarna som låg.

5.2 Svenska kyrkan arrangerar konstutställningar med välbesökta vernissager

Svenska kyrkan arrangerar flertalet konstutställningar, dels i egen regi, dels i samarbete med andra organisationer. Under år 2018 rapporterades drygt 1 000 konstutställningar i Svenska kyrkans verksamhetsstatistik. Att Svenska kyrkan möjliggör konstutställningar genererar värden såväl för enskilda konstnärer som dess besökare. När vi beräknar värdet av dessa utgår vi från de senare och beräknar värdet utifrån besökarens betalningsvilja. Vi saknar information om det totala antalet besökare på konstutställningar i Svenska kyrkans regi. Vi vet ej heller hur länge enskilda konstutställningar pågår, annat än att vissa kyrkor har permanenta konstutställningar. Detta medför att det är svårt att det i statistiken är svårt att skilja på konstutställningsbesök och generella besök i kyrkor som vi tidigare värderat i kapitel 3.3. För att undvika dubbelräkning begränsar vi därför beräkningen av konstutställningar till vernissagerna för de drygt 1000 konstutställningar som anordnades år 2018. Genom sökningar i Svenska kyrkans gemensamma kalendarium kan vi med hjälp av ett antal exempel även ge en kvalitativ bild av vad de olika utställningar som arrangerades detta år.

Det finns en rad exempel på samarbeten där Svenska kyrkan erbjuder sina besökare att ta del av bildkonst och annan konstnärlig gestaltning från erkända konstnärer. En stor del av utställningarna som återfinns i kalendariet äger rum i storstadsregionerna. Ett exempel på ett högprofilerat samarbete i Stockholmsområdet är Ossuarium⁷⁴, en vernissage med bland andra fotografen Stina Brockman som tidigare har ställt ut på bland annat Moderna

⁷³ För en utförlig diskussion och beskrivning av metod, se bilaga 3.

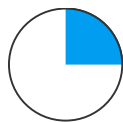
⁷⁴ Svenska kyrkan A. *Församlingarnas kalenderinformation*. <https://www.svenskakyrkan.se/kalender?eventId=4df55f6d-8fd0-401d-aebd-28df36761139-9&placeId=37aaebdc-b5fa-4e40-9d26-78c747a4d344>. [Hämtad 2020-02-20]

Museet, Artipelag och Kulturhuset i Stockholm. Ett annat är A story about HER⁷⁵, en fotoutställning i Hedvig Eleonoras församling med Charlotta Sparre som tidigare har visats på Bokmässan i Göteborg. I Lund arrangeras under våren en utställning med Erla S. Haraldsdóttir⁷⁶ som tidigare ställt ut på Moderna Museet, och i Västerås kunde man under februari se Fading stories av fotografen Sanna Sjöswärd⁷⁷, en utställning som även visades på Fotografiska i Stockholm under 2019. Utöver detta ger man också en plattform för lokala konstnärer, till exempel konstutställningen Ett eget rum i Eds församling⁷⁸ eller Grimstakonstnärerna i Hässelby⁷⁹. Det totala värdet av Svenska kyrkans kulturbidrag kopplat till konstutställningar uppgår till cirka 6,1 miljoner kronor.

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Av verksamhetsstatistiken framgår att det arrangerades 1 016 konstutställningar i Svenska kyrkans lokaler under 2018. Vi antar att konstutställningar i regel föregås av en vernissage och utifrån besöksunderlag från Visby och Lunds domkyrkor antas i genomsnitt 90 personer besöka respektive vernissage. Således uppskattas 91 440 besökstillfällen på vernissager i Svenska kyrkans lokaler under 2018. Det är svårt att sätta ett värde på upplevelsen, då variationen är stor bland utställningarna och vernissagerna. Vi bedömer att betalningsviljan för ett enskilt besök finns inom spannet 0 - 150 kronor, där den övre gränsen baserar sig på inträdespriset hos de dyraste aktörerna som arrangerar bildkonstutställningar i Sverige.⁸⁰ Givet Svenska kyrkans varierade utbud antar vi att betalningsviljan för att besöka en vernissage i Svenska kyrkan ligger någorlunda i mitten av spannet. Detta antagande stärks även av den mindre kartläggning av betalningsviljan som genomförts som en del i studien. Sammantaget antas därför den genomsnittliga betalningsviljan för vernissage vara 67 kronor. Med det antagandet uppgick det totala kulturbidraget för konstutställningar till cirka 6,1 miljoner kronor år 2018.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Låg
validitet

Det beräknade värdet av vernissager i samband med konstutställningar har låg validitet. Det finns frågetecken gällande dataunderlagets tillförlitlighet och därtill fångas inte värden för utställaren vilket begränsar fullständigheten. Vi har byggt våra antaganden på data från två domkyrkor, som kan anses ha en högre attraktionskraft än övriga kyrkor, det gör att det finns risk att vi har överskattat värdet av vernissager i Svenska kyrkan. Betalningsviljan beror även i stor utsträckning på utställaren, vilken leder till en låg reliabilitet. Det gör att uppskattningen är grov och vilar på svaga antaganden. Rambolls bedömning är att validiteten för dessa beräkningar är låg.

5.3 Gruppverksamhet inom konsthantverk är vanligt förekommande

Inom den öppna verksamheten med kulturellt innehåll arrangeras en rad aktiviteter kopplade till konsthantverk, främst inom sömnad i olika former. Det kan handla om öppna träffar där man ses för att utöva hantverk som sömnad, virkning och stickning. I tillägg finns Svenska kyrkans syföreningar och arbetskreter som regelbundet träffas för att ägna sig åt hantverk inom sömnad. Det samhällsekonomiska värdet av öppna träffar inom konsthantverk uppgår årligen till 6,4 miljoner kronor, och för syföreningarna och

⁷⁵ Svenska kyrkan B. *Församlingarnas kalenderinformation*. <https://www.svenskakyrkan.se/kalender?eventId=215351df-a8ef-4f88-b213-84da7e1fa807-9&placeId=b754250b-89a9-4385-abc8-653524b1cdbe>. [Hämtad 2020-02-20]

⁷⁶ Svenska kyrkan C. *Församlingarnas kalenderinformation*. <https://www.svenskakyrkan.se/kalender?eventId=215351df-a8ef-4f88-b213-84da7e1fa807-9&placeId=b754250b-89a9-4385-abc8-653524b1cdbe>. [Hämtad 2020-02-20]

⁷⁷ Svenska kyrkan D. *Församlingarnas kalenderinformation*. <https://www.svenskakyrkan.se/fading-stories>. [Hämtad 2020-02-20]

⁷⁸ Svenska kyrkan E. *Församlingarnas kalenderinformation*. <https://www.svenskakyrkan.se/kalender?eventId=E1F401ED-633C-4545-840F-6C650B1E241B6-73&placeId=44f1949b-d19e-4c21-8c40-1a6a913b018e>. [Hämtad 2020-02-20]

⁷⁹ Svenska kyrkan F. *Församlingarnas kalenderinformation*. <https://www.svenskakyrkan.se/kalender?eventId=9EB03540-C9BD-4BC4-A64A-58412FE45E51-73&placeId=17d4b6d2-36e0-4194-94a5-d986b1e58b08>. [Hämtad 2020-02-20]

⁸⁰ Se till exempel Moderna Museet eller Fotografiska i Stockholm.

arbetskretsarna till 39,5 miljoner kronor. Det totala värdet uppskattas till 45,9 miljoner kronor per år.

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Vad gäller den öppna verksamheten följer vi samma metodik som för bildkonsten (se avsnitt 5.1). Vi söker bland kursutbudet hos andra aktörer som erbjuder kurser med en koppling till sömnad. Det varierar återigen mycket mellan aktörer och geografiska platser, men den lägsta genomsnittskostnaden uppgår till 386 kronor/tillfälle. Genomsnittstillfället pågår i 4,2 timmar, vilket ger ett timpris på cirka 90 kronor/timme. Precis som i fallet med bildkonst bedömer vi det från kalenderdata som rimligt att anta att ett tillfälle pågår i 2 timmar, vilket ger en schablonkostnad på 180 kronor/tillfälle för Svenska kyrkans verksamhet inom konsthantverk. Från verksamhetsstatistiken hämtas sedan antalet besök, vilka uppgår till 14 procent av det totala antalet besök inom den öppna verksamheten med kulturellt innehåll under 2018, alltså 35 542. Totalt medför den öppna gruppverksamheten inom konsthantverk ett samhällsekonomiskt värde om cirka 6,4 miljoner kronor.

Vad gäller Svenska kyrkans syföreningar baserar vi beräkningarna på antalet medlemmar i syföreningar och arbetskreter under 2018, vilka uppgick till 15 656. Genom att studera kalendarier får vi en bild av hur ofta dessa syföreningar träffas. Vår kvalitativa bedömning är att en träff varannan vecka ger en rättvis uppskattning av antalet tillfällen per syförening. Om vi räknar bort tio sommarveckor samt två veckor kring jul landar vi i det försiktiga antagandet att syföreningarna kan ses under cirka 40 av årets veckor. Slutligen behöver vi göra ett antagande om besöksfrekvensen för den enskilda medlemmen. För denna beräkning antar vi att den genomsnittlige medlemmen deltar vid 70 procent av syföreningens träffar, det vill säga vid 14 tillfällen under året. Det ger oss ett totalt antal besök vid Svenska kyrkans syföreningar eller arbetskreter på 219 184. Genom att multiplicera denna siffra med det skattade värdet 180 kronor per tillfälle (här använder vi samma som i beräkningen för sömnad inom den öppna verksamheten) får vi alltså det totala samhällsekonomiska värdet för syföreningarna och arbetskreterna: 39,5 miljoner kronor per år.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Medelhög
validitet

Värdet av gruppverksamheten inom konsthantverk bedöms ha medelhög validitet. Dataunderlaget gällande antal syföreningar har hög tillförlitlighet men fullständigheten bedöms vara låg till följd av att vi inte fångar sociala värden för deltagarna. För ett stort antal variabler behöver vi göra mer eller mindre osäkra antaganden om rimliga värden. Däremot behöver vi inte göra något antagande om antalet medlemmar i Svenska kyrkans syföreningar, vilket minskar osäkerheten något i denna beräkning. Sammantaget bedömer vi den totala tillförlitligheten som medelhög.

6. SVENSKA KYRKAN FRÄMJAR SCENKONST I SVERIGE

Svenska kyrkan bidrar till kultur i form av scenkonst genom att erbjuda kurser i och tillfällen att utöva drama, teater, musikaler och kyrkospel. Därtill sätter kyrkan upp teaterföreställningar och musikaler. Vissa aktiviteter vänder sig också till de som är intresserade av scenarbete och att skriva manus. Det erbjuds också tillfällen att delta i dans av olika slag, bland annat afrikansk dans, salsa, eller helig dans som är en form av cirkeldans, ofta av meditativ karaktär. Till följd av brist på information om Svenska kyrkans scenkonstföreställningar ingår inte värdet av dessa i vår beräkning. Vi uppskattar det samlade värdet av scenkonst till 6,2 miljoner kronor.

Tabell 6. Svenska kyrkans samhällsekonomiska bidrag inom scenkonst

	Validitet	Värde
Scenkonst i öppen verksamhet		6,2 mkr
Scenkonstföreställningar		Ej värderat
Totalt		6,2 mkr

6.1 Svenska kyrkan erbjuder scenkonstföreställningar

Svenska Kyrkan erbjuder dramaföreställningar, kyrkospel, dansuppvisningar och musikaler från grupper som är aktiva inom kyrkan, men även med externa musiker och skådespelare.

Det framgår av Svenska kyrkans gemensamma kalendarium att variationen mellan typ av föreställning varierar i hög utsträckning. Flera teaterföreställningar arrangeras i samarbete med andra aktörer, såsom lokala teaterföreningar eller kommunen. Ett exempel är att Svenska kyrkan sätter upp en teaterföreställning om Evert Taube med stöd av Konstnärsnämnden, Stockholms Kulturförvaltning och Helge Ex:son Johnsons stiftelse i Stockholm under våren 2020.⁸¹ Ett annat exempel är föreställningen Kören som sattes upp i Göteborg under våren 2019. Föreställningen var ett samarbete mellan Folkteatern Göteborg, Lundby församling och Unga folkteatern och regisserades av en erfaren regissör och skådespelare från Folkteatern.⁸² Under vårt besök i Tanum pastorat berättar kyrkoherden om samverkan med Fjällbacka Dance Port, som är en lokal dansgrupp i Tanums kommun. Dansgruppen tränar i ett av församlingshemmen i pastoratet och arrangerar årligen en avslutning för dansarna i kyrkan.⁸³

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

I och med att variationen mellan olika scenkonstaktiviteter är så stor är det svårt att värdera besökarnas betalningsvilja. I skattningen av värdet av de scenkonst- och dansaktiviteter som Svenska kyrkan erbjuder använder vi samma metod som för skattningen av värdet av musik och bildkonst i öppen verksamhet (se avsnitten 4.8 och 5.1). Kostnaden för scenkonst- och dansaktiviteter varierar mellan 70–110 kronor per timme hos de studerade aktörerna. För att undvika överskattning använder vi oss av en lägre prisuppskattning på 70 kronor och antar som tidigare att en aktivitet pågår i cirka 2 timmar. Värdet av ett besök i öppen verksamhet med dans eller scenkonst uppgår därmed till 140 kronor. Aktiviteter med inslag av scenkonst stod för cirka 3 procent av aktiviteter som kan räknas som grupper med kulturellt innehåll, medan dansaktiviteter stod för cirka 15 procent. Det innebär att drygt 44 588 av besöken på den öppna verksamheten var scenkonst- eller dansrelaterade.

⁸¹Svenska kyrkan, *Benhuset*. <https://www.svenskakyrkan.se/katarina-/benhuset>. [Hämtad 2020-03-17]

⁸² Svenska kyrkan, <https://www.svenskakyrkan.se/pressmeddelande/koren-en-teaterforestallning-i-biskopsgardens-kyrka-om-det-granslosa-valdet?publisherId=1989758&releaseId=3256806>. [Hämtad 2020-03-17]

⁸³ Se bilaga 1

Genom att multiplicera det totala antalet besök med den uppskattade kostnaden per tillfälle uppskattar vi att det totala samhällsekonomiska värdet kopplat till kreativ gruppverksamhet inom scenkonst och dans uppgår till cirka 6,2 miljoner kronor.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Låg
validitet

Vi bedömer att vår uppskattning av det samlade värdet av scenkonst- och dans har låg validitet och troligtvis innebär en underskattning av det samlade värdet. Osäkerheten i beräkningarna följer av att det saknas tillförlitlig statistik för scenkonsten. I analysen av kalenderdata gör vi ett försök att skatta de olika typerna av aktiviteter som ingår i vad som i verksamhetsstatistiken benämns "öppen verksamhet med kulturellt innehåll". Analysen täcker inte rimligtvis allt inom scenkonst och dans.⁸⁴

Vidare är kostnaden för aktiviteter som erbjuds av andra aktörer osäker och undervisningsdimensionen varierar troligen kraftigt mellan de olika aktiviteterna som kyrkan erbjuder. Vi har inte heller data över föreställningar som sätts upp inom scenkonst i Svenska kyrkan vilket begränsar beräkningens fullständighet.

⁸⁴ För en utförlig diskussion och beskrivning av metod, se Bilaga 3.

7. SVENSKA KYRKAN BIDRAR TILL SVENSK LITTERATUR

Svenska kyrkans bidrag inom litteratur är likt övriga områden variationsrik. Kulturvärden genereras av produktion av både böcker och tidningar genom ägande i Berling Media AB, försäljning av kulturmaterial via Svenska kyrkans webbshop och ett indirekt till svensk litteratur genom finansiering av antologier och deltagande på bokmässor. Många av Svenska kyrkans arrangemang på bokmässan i Göteborg finns även tillgängliga online, vilket gör att de kan ses under en lång tid och nå en stor publik. Det sammanlagda värdet av Svenska kyrkans bidrag till svensk litteratur uppskattas till 119 miljoner kronor per år.

Tabell 7. Svenska kyrkans samhällsekonomiska bidrag inom litteratur

	Validitet	Värde
Svenska kyrkans webbshop		12,5 mkr
Bok- och tidningsverksamhet		105 mkr
Bokmässor och antologier		1,9 mkr
Öppen verksamhet inom litteratur		<i>Ej värderat</i>
Totalt		Ca 119 mkr

7.1 Svenska kyrkans webbshop tillhandahåller litteratur och kulturellt material

Vi bedömer att det samlade värdet av materialet i Svenska kyrkans webbshop är 12,5 miljoner kronor per år. Svenska kyrkan tillhandahåller via sin webbshop litteratur och annat material med kulturell anknytning. Materialet är kategoriserat efter vad som är nationellt material, vad som är för Svenska kyrkan i utlandet samt för biståndsverksamheten Act Svenska kyrkan. Det samlade försäljningsvärdet för webbshopen år 2018 var 12,5 miljoner kronor. Uppskattningsvis 80–90 % av den samlade försäljningen var inomkyrklig.

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Det årliga värdet från svenska kyrkans webbshop bedömer vi genom att beräkna försäljningsvärde och sålda kvantiteter av respektive produkt. Detta har skett med försäljningsstatistik från Svenska kyrkans webbshop. Vissa produkter i webbshopen har varit gratis, men haft ett rekommenderat pris, vilket då använts för att beräkna dess ekonomiska värde.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Medelhög
validitet

Vi bedömer att beräkningen av det årliga kulturella värdet av kulturellt material från Svenska kyrkans webbshop är medelhög. Vår beräkning baseras på detaljerad försäljningsstatistik direkt från webbshopen och reliabiliteten är därför hög. Vi gör däremot vår beräkning och efterföljande bedömning utifrån statistik över endast ett givet år, och inte efter ett genomsnitt av flera år. Därtill saknas uppgifter om litterärt material i församlingar och fullständigheten är därför låg.

7.2 Svenska kyrkan har en lång tradition av bok- och tidningsverksamhet

Svenska kyrkan har en lång historia av förlagsverksamhet. År 1911 lades grunden till ett av Sveriges äldsta bokförlag då Svenska kyrkans diakonistyrelse startade eget bokförlag för att säkerställa utgivningen för kyrkans verksamhet. Idag består verksamheten av utgivning av böcker med inriktning mot tro- och livsfrågor samt media- och kommunikationsprodukter avsedda för ägarnas verksamheter inklusive tidningarna Kyrkans Tidning, Sändaren och församlingstidningar. Kulturvärdet av bok- och tidningsverksamhet bedöms uppgå till 105 miljoner kronor, 38 miljoner av dessa härrör till bokutgivning och resterande för tidningsverksamhet.

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Litteratur medför värden för både upphovsmakare och användare. Dessa värden kan vara högst subjektiva och även variera över tid. För att uppskatta värdet av bok och tidningar utgår vi från omsättningen för Verbum AB för år 2018. Omsättningen motsvarar de samlade intäkterna för bok- och tidningsproduktion, det vill säga försäljningspris multiplicerat med såld kvantitet. Verbum AB är ett företag inom koncernen Berling Media i vilken Svenska kyrkan är störste ägare. Vi beräknar värdet av Verbums litteratur genom att titta på omsättning från litteraturavdelningen under år 2018.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Låg
validitet

Vår beräkning av bok- och tidningsverksamhetens värde präglas av vissa luckor i data samt flera antaganden, varför vi bedömer dess validitet som låg. De uppgifter vi har tillgång till bedöms ha hög tillförlitlighet men det är svårt att utifrån dessa fånga det samlade värdet då det endast baseras på kostnadsuppgifter. Vi fångar exempelvis inte värdet för författare och litteraturen i stort. Därtill kan litterära verk läsas av flera personer och därmed leda till ett högre värde över tid. Sammantaget underskattar vi sannolikt värdet och bedömer därför validiteten som låg.

7.3 Svenska kyrkan sprider kunskap och nöje genom stöd till bokmässor, publikationer och antologier

Svenska kyrkans nationella kansli anordnar tillsammans med Göteborgs stift årligen Se människan-scenen på Bokmässan i Göteborg. På denna egna scen hålls ett 70-tal seminarier med ungefär 200 besökare per seminarium. På Se människan-scenen lyfts ständigt aktuella ämnen som människosyn, livsfrågor och tro i en samtida kontext. Alla seminarier på Se människan-scenen sänds även bland annat via Youtube och når ständigt nya tittare och ny publik. Åren 2015 till 2019 har filmerna från den egna scenen på bokmässan visats 358 352 gånger. Under bokmässan anordnar Svenska kyrkan även ett tiotal seminarier på bokmässans större scener samt lika många seminarier och event på andra platser i Göteborg, som lockar i genomsnitt 100 besökare per tillfälle. Vi bedömer att värdet av Svenska kyrkans deltagande vid bokmässor, produktionskostnader för publikationer samt bidrag till antologier är 1,9 miljoner kronor.

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Uppgifter om värdet av Svenska kyrkans deltagande vid bokmässor, bidraget till antologin samt publikationernas produktionskostnader kommer från kyrkans egna beräkningsunderlag. De samlade kostnaderna av Svenska kyrkans, inklusive Göteborgs stift, deltagande vid bokmässan under 2018 var 1,6 miljoner kronor, samt motsvarande en heltidstjänst. Eftersom uppgifter om stiftens och församlingarnas eventuella bidrag till detta saknas, är de inte inräknade. Vidare har kyrkan fått bidrag till en antologi motsvarande 0,1 mkr, samt haft produktionskostnader om 0,2 mkr för två publikationer.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Låg
validitet

Vi bedömer att validiteten i beräkningarna är låg. Fullständigheten är låg då beräkningen endast baseras på den nationella nivåns bidrag inom bokmässor, publikationer och antologier. Dessa uppgifters reliabilitet är förvisso hög, men eftersom vi saknar uppgifter om och i så fall i vilken utsträckning stiftens och församlingarna på arbetar med detta. Eftersom beräkningarna baseras på kostnadsuppgifter fångas inte heller de mervärden av bidraget till litteraturen. Sammantaget är det stor risk att vi underskattar kyrkans samlade bidrag inom litteratur.

7.4 Svenska kyrkan anordnar författaraftnar och bokcirklar

Inom den öppna verksamheten med kulturellt innehåll arrangeras en rad aktiviteter kopplade till litteratur, främst författaraftnar och bokcirklar. Antalet deltagare vid öppen verksamhet inom litteratur uppskattas till drygt 14 000. Vi har inte beräknat värdet av detta på grund av att vi saknar underlag för värdering. Verksamheten bedöms dock ha ett stort relativt stort värde givet deltagarantalet.

8. SVENSKA KYRKAN MÖJLIGGÖR KREATIVITET INOM FILM, RADIO OCH DIGITAL MEDIA

Svenska kyrkan bidrar till kultur genom att själva producera film, radio och digital media, samt att stödja annan verksamhet inom dessa områden. Svenska kyrkans filmpriser delas ut till filmer av hög konstnärlig kvalitet som berör social- och rättviseaspekter. Att tilldelas ett filmpris från Svenska kyrkan ger en kvalitetsstämpel till slutprodukten och är något som värderas högt inom kulturvärlden. Genom att medarrangera flera filmfestivaler bidrar Svenska kyrkan till att film får fler plattformar i Sverige och når en större publik. Svenska kyrkans medlemskap i organisationen Interfilm är också något som skapar ett stort värde för filmindustrin och filmmakare i Sverige.

Filmmediet har idag en stor räckvidd och platsobundenhet vilket gör det svårt att fånga in det totala värdet av Svenska kyrkans filmrelaterade arbete. Mycket av det film- och ljudmaterial som Svenska kyrkan producerar tillgängliggörs kostnadsfritt online och en stor mängd människor tar del av materialet. Det är svårt att kvantitativt bedöma hur de personer som lyssnar och tittar på Svenska kyrkans film- och ljudklipp, värderar materialet. Vi för därför ett kvalitativt resonemang kring det värde som kyrkans film- och ljudklipp ger den som konsumerar materialet.

Inom Svenska kyrkans egen verksamhet används film som ett verktyg för undervisning, diskussioner och gemenskap. Inte minst i ungdoms- och konfirmandverksamheten. Därtill finns ett stort antal kulturella gruppaktiviteter som gäller film. Svenska kyrkans församlingar anordnar exempelvis filmkvällar, seniorbio och gruppaktiviteter där människor tillsammans producerar och ser på film. Vi har med hjälp av statistik från Svenska kyrkans nationella kansli fått uppgifter om kostnader för filmverksamhet och filmarbete, samt utifrån kalenderstatistik kunnat värdera Svenska kyrkans filmrelaterade gruppaktiviteter. Baserat på dessa källor uppskattar vi att värdet av Svenska kyrkans verksamhet inom film och digital media är 2,1 miljoner kronor per år. Vi värderar dock inte Svenska kyrkans strategiska främjande av filmkonsten då det framförallt genererar indirekta värden. Detta gör att vi underskattar Svenska kyrkans bidrag inom film, radio och digital media.

Tabell 8. Svenska kyrkans samhällsekonomiska bidrag till film, radio och digital media

	Validitet	Värde
Produktion av film, radio och digital media		1,7 mkr
Filmarbete inklusive filmpris		0,2 mkr
Filmrelaterade gruppaktiviteter		0,2 mkr
Totalt		Ca 2 mkr

8.1 Alla kan ta del av kultur genom radio och digital media

Svenska kyrkan är själva producenter för en stor mängd film och- ljudmaterial. Både i Svenska kyrkan nationellt och i församlingarna pågår en film- och ljudverksamhet. Bland annat produceras filmklipp om kulturarv och kulturaktiviteter i kyrkan samt en rad olika podcasts. Mycket av det film- och ljudmaterial som kyrkan producerar finns att tillgå på Svenska kyrkans hemsida samt olika digitala plattformar som Youtube och Podcaster. Svenska kyrkans nationella kansli har även omkostnader för produktion av informationsfilmer, annonser och reklam. Kostnaderna för film från kyrklig verksamhet uppgår till 1,2 miljoner kronor. Svenska kyrkan har utvecklat appen *Kyrkan* som erbjuder interaktiva lek- och spelmoment för barn i förskoleåldern och är gratis att ladda ner. Kostnaden för att utveckla appen uppgick till 480 000 kronor.

Svenska kyrkan producerar flera podcasts och ljudklipp, som möjliggör en spridning av, och större delaktighet i kyrkans kulturverksamhet. Enligt våra undersökningar finns det 46

podcasts från Svenska kyrkan. De podcasts som kyrkan producerar berör bland annat ämnen som kulturarv, livsåskådning och kyrkans roll i världen. Vissa podcasts kommer ut en gång i veckan och andra mer sällan.⁸⁵ Samtliga podcasts finns att tillgå på ett flertal olika digitala medier och på Svenska kyrkans hemsida. Det är både Svenska kyrkans nationella kansli och ett flertal olika församlingar som producerar podcasts och ljudklipp.

Enligt våra undersökningar har tolv pastorat närradiosändningar ett flertal gånger i veckan. Svenska kyrkan lägger dessutom ofta upp ljudinspelningar från olika kulturevenemang, inspelade samtal och andra ljudklipp på kyrkans hemsida.⁸⁶ Precis som i fallet med konstutställningar (se kapitel 5.2) är det dock för komplicerat att sätta ett pris på upplevelsen av att lyssna på en podcast, ett ljudklipp eller en radiosändning. Det är gratis att ladda ner och lyssna på podcasts från Svenska kyrkan och vi har inga uppgifter om kostnaden för produktionen av dem eller antalet lyssningar. Det är dessutom svårt att uppskatta värdet utifrån betalningsvilja eftersom det är tillgängligt på en kostnadsfri plattform, där även möjliga jämförelseobjekt i stor utsträckning är kostnadsfria.

Även många av de filmer och videor som Svenska kyrkan producerar tillgängliggörs kostnadsfritt för allmänheten genom att distribueras på olika digitala plattformar som Youtube och Svenska kyrkans hemsida. På Svenska kyrkans Youtube-kanal finns i nuläget 778 videor som har visats 2 266 6600 gånger sedan kanalen startades 2007 och över 1 500 personer prenumererar på kanalen. Svenska kyrkans filmer och videor handlar om allt från kyrkans kulturarv och visningar av kyrkorumen till författarsamtal som spelats in. Genom att filma delar av kulturverksamheten och tillgängliggöra det online, når kyrkans kulturverksamhet ut till många fler än de som kan besöka evenemangen och finns även tillgängliga över tid. Det är svårt att uppskatta användarvärdet av Svenska kyrkans utbud av film och video online, eftersom det i hög utsträckning tillgängliggörs gratis för den som vill titta på filmerna och videoklippen. Det är dessutom svårt att mäta betalningsviljan för något där jämförelseobjekt i stor grad också är gratis. Däremot säger oss det stora antal visningar och prenumeranter som Svenska kyrkans filmklipp online har, att många tar del av utbudet.

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Svenska kyrkans nationella kansli hade år 2018 omkostnader för film från kyrklig verksamhet om 1,2 miljoner kronor och apputveckling om 480 000 kronor. Tillsammans uppgår dessa kostnader till ungefär 1,7 miljoner kronor. Detta underlag omfattar endast den nationella nivåns verksamhet inom detta område. Eftersom uppgifter om församlingarnas eventuella bidrag till detta saknas, är de inte inräknade.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BEDÖMNINGARNA

Låg
validitet

Vi bedömer att validiteten i beräkningarna är låg, eftersom den digitala tillgängligheten och film- och ljudverksamhetens platsobundenhet gör det svårt att uppskatta det samlade värdet av denna verksamhet. Mycket av Svenska kyrkans utbud inom film och video tillgängliggörs kostnadsfritt, vilket gör att det är svårt att uppskatta en betalningsvilja och monetärt värde för den som tar del av radio och digital media. Vi baserar beräkningarna på information från Svenska kyrkans nationella kansli, som visserligen anses ha en hög reliabilitet, men Svenska kyrkans verksamhet är stor och vi har inga uppgifter på församlingsnivå. Det innebär att vi saknar heltäckande information om Svenska kyrkans verksamhet på området. Det råder även en stor osäkerhet i att de uppgifter vi utgått ifrån verkligen motsvarar det värde som kyrkans film- och

⁸⁵ Svenska kyrkan, *Livet i svenska kyrkan*. <https://blogg.svenskakyrkan.se/livetisvenskakyrkan/ljud-och-rorliga-bilder/>. [Hämtad 2020-02-05]

⁸⁶ Se exempel: Svenska kyrkan, *Närradio*. <https://www.svenskakyrkan.se/orkelljunga/narradio>. [Hämtad 2020-03-16]

ljudarbete skapar. Vi bedömer att våra beräkningar underskattar det värde som kyrkans kulturverksamhet inom film, ljud och digital media bidrar till.

8.2 Svenska kyrkan stödjer filmmakare och svensk filmindustri

Svenska kyrkans filmarbete går till stor del ut på att stötta svenska filmmakare och att skapa plattformar för att främja film av hög konstnärlig kvalitet med social- och rättvisaspekter och som har en allmängiltig genomslagskraft. Detta görs bland annat genom att Svenska kyrkan varje år delar ut två filmpriser till ett samlat värde av 150 000 kronor. Ungdomsfilmpriset om 100 000 kronor belönas en film som synliggör existentiella, rättvis- och sociala frågor på ett sätt som berör både barn, ungdomar och vuxna.⁸⁷ Svenska kyrkans filmpris för vuxna, *Angelos*, om 50 000 kronor tilldelas en film som håller hög konstnärlig kvalitet, och som synliggör existentiella, rättvis- och sociala frågor i berättelse och uttryck.⁸⁸ Ungdomsfilmpriset som delas ut vid filmfestivalen BUFF finansieras av Svenska kyrkans nationella nivå, Lunds stift och Malmö pastorat gemensamt. *Angelos* Svenska kyrkans filmpris finansieras av nationell nivå. Filmpriserna delas ut vid filmfestivaler som Svenska kyrkan är en aktiv medarrangör till. Längre ned på sidan presenteras filmen *Dröm vidare*, vinnare av *Angelos* Svenska kyrkans filmpris år 2017. Med detta exempel vill vi illustrera vad Svenska kyrkan är med och bidrar till genom utdelningen av filmpriserna. Vi har därför valt ett exempel från något längre bak i tiden än referensåret 2018.

Sedan tidigt 2000-tal samverkar Svenska kyrkan med Göteborg Film Festival och samarbetet rör seminarier och programpunkter i det officiella festivalprogrammet. Här delas även filmpriset *Angelos* ut vid en ceremoni där biskopen i Göteborgs stift medverkar. Under festivalen 2018 genomfördes ett stort filmkulturellt evenemang med visning av *Vertical Cinema* i Masthuggskyrkan i Göteborg. Kyrkan var fullsatt vid de två visningarna och det var ett evenemang som fick omfattande spridning i radio, TV och tryckt media. Festivalen har omkring 160 000 besökare per år och är den största filmfestivalen i Norden.

Svenska kyrkan samverkar även med barn- och ungdomsfilmfestivalen BUFF i Malmö. Festivalen är Sveriges största barn- och ungdomsfilmfestival som lockar ungefär 15 000 besökare. Under festivalen delas Svenska kyrkans ungdomspris ut. Svenska kyrkan nationellt, tillsammans med Lunds stift och Malmö pastorat samverkar med filmfestivalen och medarrangerar en del programpunkter under festivaldagarna. Under festivalen 2018 genomfördes ett seminarium med FilmCentrum som till detta tillfälle tagit fram specialkataloger med filmer som passar att använda i barngrupper, konfirmandverksamhet och ungdomsgrupper inom Svenska kyrkans verksamhet. Under festivalen arrangerades även en orgelkonsert med filmmusik som tema, ett inslag som återkommer årligen. Svenska kyrkans nationella kanslis kostnader för filmarbete där filmpriser och samverkan med filmfestivaler ingår uppgår till 240 000 kronor. Utöver detta tillkommer personalkostnader, då Svenska kyrkan närvarar med bland annat stiftsinformatörer, pedagoger, präster och personal från det nationella kansliet.

INTERFILM

Svenska kyrkan har under 10 års tid varit medlem i den ekumeniska europeiska organisationen Interfilm som är ett nätverk för film, kyrka och teologi. Interfilm finns närvarande med ekumeniska jurys på ett tjugotal filmfestivaler i Europa och Kanada och Svenska kyrkan har vid ett par tillfällen varit jurymedlemmar. Interfilm arrangerar återkommande seminarier om film, kyrka och teologi. Svenska kyrkan betalar en mindre medlemsavgift till Interfilm och har omkostnader för personal i samband med organisationens aktiviteter. Utöver detta är vår kvalitativa bedömning är att Interfilm har

⁸⁷ Svenska kyrkan, *Ungdomsfilmpriset*. <https://www.svenskakyrkan.se/ungdomsfilmpriset>. [Hämtad 2020-03-16]

⁸⁸ Svenska kyrkan, *Filmpriset*. <https://www.svenskakyrkan.se/filmpriset>. [Hämtad 2020-03-16]

Dröm vidare (2017)

Vinnare av Angelos Svenska kyrkans filmpris 2017

Regi: Rojda Sekersöz

Producent: Annika Hellström och Agneta Fagerström

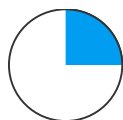
Filmen handlar om Mirja som måste hitta sin plats i livet och samhället efter att ha avtjänat ett fängelsestraff. Filmen hade premiär 2017 vid Göteborg Film Festival i en fullsatt salong med 708 platser och visades flera gånger under festivalen. Ungefär 10 000 personer såg filmen på bio och filmen har även visats på SVT och SVT play, då totalt 104 488 personer sett filmen. Filmen blev även uttagen till Svenska Institutets svenska filmpaket för visning genom Sveriges ambassader runt om i världen. Filmen har även visats på en lång rad filmfestivaler, bland annat Santa Barbara International Film Festival i USA, Istanbul Independent Film Festival i Turkiet och Human Rights Film Festival i Zürich, Schweiz. Filmen Guldbaggenominerades i två kategorier.

ett stort värde för svenska filmmakare och att Svenska kyrkans arbete i organisationen hjälper till att sprida svensk film av hög konstnärlig kvalitet utomlands och omvänt bidra till spridning av internationell film i Sverige.

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Svenska kyrkans nationella kansli hade år 2018 omkostnader för filmarbete om 240 000 kronor. I denna kostnad ingår bland annat de filmpriser som beskrivits ovan, omkostnader vid filmfestivaler och medlemsavgiften för Interfilm. Dessa ekonomiska kostnader används för att värdera kyrkans bidrag till kultur inom detta område.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BEDÖMNINGARNA

Låg
validitet

Vi bedömer att validiteten i beräkningarna är låg. Genom att stödja svenska filmmakare ekonomiskt med filmpriser, bidra till att plattformar för filmvisning arrangeras och att genom medlemskap i Interfilm verka för att ytterligare främja filmarbete gör Svenska kyrkan ett stort arbete för filmkulturen i Sverige. Det värde som på så sätt skapas är svårt att fånga in och de kostnadsuppgifter vi utgått från bedöms därför inte motsvara det hela värde som kyrkans filmarbete skapar. Framför allt då vi inte värderar Svenska kyrkans strategiska arbete med att främja filmkonsten.

De indirekta, både kvantitativa och kvalitativa värden som detta strategiska främjande skapar är troligtvis mycket större än vad våra beräkningar och resonemang visar. Film som medium lever dessutom kvar över tid, har en stor geografisk spridning och skapar en upplevelse hos konsumenten med stort värde, men som är svårt att fånga in i en studie som denna. Vi baserar uträkningarna på information från Svenska kyrkans nationella kansli, som visserligen anses ha en hög reliabilitet, men Svenska kyrkans verksamhet är stor och vi har inga uppgifter på församlingsnivå. Det innebär att vi saknar fullständig information om Svenska kyrkans verksamhet på området. Vi bedömer att våra beräkningar stort underskattar det värde som kyrkans filmarbete bidrar till.

8.3 Svenska kyrkan erbjuder gemenskap för filmintresserade

Svenska kyrkans församlingar arrangerar i sina egna verksamheter varje år ett stort antal träffar som gäller film och video. Utöver detta ingår film, ljud och digital media i en stor del av kyrkans övriga verksamhet som konfirmandverksamhet och ungdomsgrupper, något som vi inte inkluderar i våra beräkningar då filmrelaterade aktiviteter inom denna verksamhet inte utannonseras specifikt. Genom sökning i Svenska kyrkans gemensamma kalendarium kan vi med hjälp av ett antal exempel ge en kvalitativ bild av vad som arrangeras med specifikt fokus på film samt beräkna värdet av dessa. Exempelvis anordnas filmkvällar, seniorbio och olika filmgrupper som både ser på och gör egen film.⁸⁹ Från vår analys av verksamhetsstatistiken vet vi att filmrelaterade aktiviteter uppgår till ca 1 procent av de totalt 253 964 besöken som skedde inom öppen verksamhet med kulturellt innehåll under 2018, det vill säga 3 224 besök totalt.

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Att beräkna det samhällsekonomiska värdet av Svenska kyrkans filmrelaterade gruppverksamhet är förenat med stor osäkerhet. Vi har följt samma metod som för

⁸⁹ Se exempel: Svenska kyrkan, *Film och existens*. <https://www.svenskakyrkan.se/vasterled/film>. [Hämtad 2020-03-20]

bildkonst (se avsnitt 5.1.) och sökt bland kurser inom film och video hos närliggande aktörer som ABF och Folkuniversitetet. Kostnaden per tillfälle för de aktiviteter vi hittat hos jämförbara aktörer uppgår till mellan 0–250 kronor. Dessa kurstillfällen varar mellan 45 minuter och fyra timmar. Det genomsnittliga priset per timme för aktiviteterna hos jämförbara aktörer är 34 kronor. Vi gör en kvalitativ bedömning och antar att Svenska kyrkans filmrelaterade aktiviteter pågår i två timmar, det ger oss ett uppskattat värde på 68 kr per tillfälle. Från analysen av verksamhetsstatistiken noterar vi att aktiviteter som relaterar till film utgör ca 1 procent av de totala 253 964 besöken inom den öppna verksamheten med kulturella inslag, alltså 3 224 besök under 2018. Genom att multiplicera antalet filmrelaterade besök med den uppskattade kostnaden bedömer vi att det totala samhällsekonomiska värdet av Svenska kyrkans filmrelaterade gruppverksamhet uppgår till drygt 0,2 miljoner kronor.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Låg
validitet

Vi bedömer att validiteten i beräkningarna är låg. Beräkningarna bygger på flera antaganden om till exempel pris för motsvarande evenemang hos jämförbara aktörer som medför en stor osäkerhet i beräkningarna. Det är inte heller obligatoriskt för församlingarna att registrera filmrelaterade aktiviteter i Svenska kyrkans gemensamma kalender. Det gör att det kan ha förekommit fler filmrelaterade gruppaktiviteter än som framgår i statistiken. Därtill fångas inte värden som genereras då film används som inslag i andra aktiviteter som konfirmand- och barnverksamhet. Sammantaget innebär detta att vi med största sannolikhet underskattar det samlade bidraget inom filmrelaterade aktiviteter.

9. KULTURSTIPENDIER OCH PERSONAL

Svenska kyrkans bidrag till kultur och kulturarv som relaterar till flera olika kulturområden uppgår till drygt 35 miljoner kronor årligen. Detta värde består av kulturstipendier årliga kulturstipendier inom fem områden samt det värde som anställda inom Svenska kyrkan genererar.

Tabell 9. Svenska kyrkans samhällsekonomiska kulturbidrag inom övriga kulturevenemang, kulturstipendier och personal

	Validitet	Värde
Kulturstipendier		0,6 mkr
Övrig personal		65,4 mkr
Totalt		Ca 66 mkr

9.1 Genom kulturstipendier ges stöd till teater, bildkonst, musik, scenkonst och film

Svenska kyrkans kulturstipendier har delats ut sedan 1990-talets mitt. De syftar till att uppmuntra tillkomsten av nya verk som behandlar trosfrågor, livfrågor och det existentiella och är en god samverkansytta mellan kulturliv, kyrka och samhälle kring dessa teman. Kulturstipendierna delas ut årligen år och fördelas på de fem områdena: musik, film, litteratur, scenkonst och bildkonst. Nedan presenteras filmen *Förvaret*, mottagare av Svenska kyrkans kulturstipendium år 2014 inom området film. Vi har gjort avsteg från referensåret 2014 för att kunna ge en bild av de indirekta värden Svenska kyrkans stipendium bidragit till. Stipendierna motsvarade 2018 kostnader för Svenska kyrkans nationella kansli om 620 000 kronor. Utöver detta delar en del församlingar ut egna stipendier. 2018 tilldelades Gustav Lindsten kulturstipendiet i musik för projektet Mässa för kör och live-elektronik – Ett utforskande i den sakrala musikens klangliga potential. Carl Olsson tilldelades kulturstipendium inom film för dokumentärfilmen "Samtidigt på Jorden", en film om döden och den vanliga vardagen för anhöriga i livet slutskede, för begravningsentreprenörer, kyrkogårdsarbetare och kyrkomusiker.

Inom litteratur tilldelades Eva Ribich kulturstipendiet, för sin poesi som beskriver existentiella erfarenheter, som barndomen i Ljuset kommer in underifrån och kärleken i Vi vaknar. Teatergruppen Jäders i Värmland tilldelades stipendiet inom scenkonst, för en turnéföreställning för barn om en äventyrlig kamp för att rädda jordens klimat och människornas och djurens självförtroende.

Inom bildkonst tilldelades stipendiet Isak Hall för sitt projekt Northern Transcendence, som kretsar kring tanken om att universum har en grundplan som kommer till uttryck i naturen och i den överjordiska geometrin.⁹⁰

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Kulturstipendierna är värderade till de faktiska utgifter som Svenska Kyrkan hade 2018, det vill säga 620 000 kronor.⁹¹ Stipendierna är på 500 000 fördelade på fem kulturområden om 100 000 per område. De resterande 120 000 är administrationskostnader.

⁹⁰ Svenska Kyrkan, *De fick Svenska kyrkans kulturstipendium 2018*. <https://www.svenskakyrkan.se/nyheter/de-far-svenska-kyrkans-kulturstipendium-2018>. [Hämtad 2020-03-16]

Filmen är en dokumentär inifrån Migrationsverkets låsta förvar där människor frihetsberövas i väntan på tvångsavvisning. Filmen hade premiär 2015 och filmproduktionen mottog Svenska kyrkans kulturstipendium 2014 inom området film. Filmen har visats på svenska biografer, SVT, SVT play och pågående reguljär- och skoldistribution genom både FilmCentrum och Folkets Bio. Filmen har nått en sammanlagt stor publik med 2201 sålda biobiljetter, två tablålagda visningar i SVT med sammanlagt 319 689 tittare och filmen har visats i skolor, i Sveriges riksdag, under Almedalsveckan och på en låg rad filmfestivaler både i Sverige och internationellt.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Låg
validitet

Beräkningarna har låg validitet och kostnaderna för stipendierna underskattar troligtvis det samlade värdet. Reliabiliteten bedöms hög då de speglar faktiska utgifter som Svenska kyrkan hade 2018. Eventuella kulturstipendier som delas ut av församlingar och stift har dock inte kunnat kartläggas. Eftersom beräkningen baseras på kostnadsuppgifter fångas inte eventuella indirekta värden av stipendierna, exempelvis värdet av att åtnjuta de färdigställda verken. Sammantaget bedöms därför beräkningen underskatta Svenska kyrkans kulturbidrag på området.

9.2 Anställda inom Svenska kyrkan bidrar till kulturen i varierande utsträckning

Utöver de yrkeskategorier som redan berörts i denna rapport och som antas arbeta med kulturfrämjande verksamhet finns det en rad befattningar i församlingar och stift vars arbete i viss mån innehåller ett kulturbidrag⁹². Bidraget beräknas här som de kostnader kyrkan bär för att anställa dessa personer. Tabell 10 visar de underområden inom vilka det förekommer befattningar med kulturfrämjande arbetsuppgifter, det totala kulturbidraget för dessa uppgår till cirka 65,4 miljoner kronor. Majoriteten av de anställda arbetar i församlingar och stift men två tjänster för kulturlivsfrågor vid nationella kansliet har även inkluderats.

Tabell 10. Anställda med kulturfrämjande arbetsuppgifter

Område	Antal anställda	Andel av de anställdas tid som är kulturfrämjande ⁹³	Värde
Pedagogiska uppgifter	4 871	24%	28,2 mkr
Diakoniuppgifter	1 081	18%	5,6 mkr
Prästuppgifter	3 020	17%	17,9 mkr
Arbetsledande uppgifter*	382	5%	0,5 mkr
Servicetekniska uppgifter*	1 808	7%	4 mkr
Specialisthandläggareuppgifter	1 068	8%	2,6 mkr
Assisterande uppgifter	1 812	6%	2,6 mkr
Chefsuppgifter, administration	403	13%	2,1 mkr
Kulturlivsfrämjande**	2	100%	1,8 mkr
Totalt			Ca 65,4 mkr

Not: * Minst en av befattningarna inom detta område har räknats bort för att undvika dubbelräkning av de anställda som arbetar med fastighetskompetens samt drift eller underhåll av kyrkor. För detaljer, se metodbilaga.

** Avser tjänster vid Svenska kyrkans nationella kansli.

Alla tjänster kopplade till fastighets- och kulturarvskompetens, liksom drift och underhåll av kyrkor, ingår i de kostnader som redovisas i kapitel 3 om kulturarvet. De berörs därför inte i detta kapitel.

⁹² Vi har inte haft tillgång till kompletta uppgifter angående anställda vid det nationella kansliet.

⁹³ Viktat genomsnitt för befattningarna per befattningstyp.

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Uppgifter om två tjänster för kulturlivsfrågor vid nationella kansliet har hämtats från ekonomiavdelningen. Underlag för anställda vid församlingar och stift har däremot behövt uppskattas. Den data som legat till grund för beräkningarna är lönestatistik för 2018 som finns tillgänglig genom Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation. Totalt rör det sig om 73 olika befattningar fördelat på elva underområden⁹⁴ inom de tre huvudområdena Församlings- och främjandeuppgifter, Mark- och fastighetsförvaltningsuppgifter och Administrativa uppgifter. För respektive befattning har Ramboll i samråd med Kyrkokansliet gjort en bedömning av den genomsnittliga sysselsättningsgraden. Genom att multiplicera detta värde med det totala antalet anställda inom befattningen får vi fram ett mått på antalet årsarbetskrafter. Efter detta görs en bedömning av hur stor procentandel av befattningens arbete som kan antas vara kulturfrämjande. Detta värde multipliceras med antalet årsarbetskrafter, vilket ger ett mått på antal årsarbetskrafter med kulturfrämjande arbetsuppgifter. Slutligen multipliceras för respektive befattning denna uppgift med den nationella medellönen inom befattningen, vilket ger det sammanlagda kulturbidraget. De enskilda kulturbidragen summeras sedan per underområde, med avdrag för de befattningar som redan har berörts i kapitel 3 och O, vilket ger värdena i Tabell 10. För en fullständig genomgång av samtliga befattningar vid församlingar och stift samt dess uppskattade kulturbidrag hänvisas till metodbilagan.

Det totala kulturbidraget för de befattningar som antas arbeta med kulturfrämjande uppgifter inom underområdena Pedagogiska uppgifter, Diakoniuppgifter, Prästuppgifter, Arbetsledande uppgifter, Servicetekniska uppgifter, Specialisthandläggareuppgifter, Assisterande uppgifter och Chefsuppgifter, administration uppgår till cirka 63,62 miljoner kronor. Till detta tillkommer bidraget för två tjänster vid nationella kansliet motsvarande 1,8 miljoner kronor.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Medelhög
validitet

Vi bedömer att beräkningarna håller medelhög validitet. De är baserade på tillförlitliga ingångsvärden vad gäller befattningar, antal anställda och medellön inom respektive befattning och transparenta antaganden gällande sysselsättningsgrad och andel av arbetstid som hör till kultur. De antaganden vad gäller sysselsättningsgrad och kulturandel, där en justering av dessa skulle ha en stor påverkan på slutsatserna. Det är också svårt att med säkerhet utröna vilka av befattningarna som behöver räknas bort för att undvika dubbelräkning med kapitel 3. Samtidigt kan lönekostnaderna för anställda underskatta det totala kulturvärdet dessa bidrar med. Sammantaget innebär det att vi har valt att vara försiktiga med beräkningarna och vilka slutsatser vi drar från dem.

⁹⁴ i) Pedagogiska uppgifter ii) Diakoniuppgifter iii) Prästuppgifter iv) Kyrkomusikaliska uppgifter v) Specialistuppgifter vi) Arbetsledande uppgifter vii) Servicetekniska uppgifter viii) Chefsuppgifter, mark och fastighetsförvaltning ix) Specialisthandläggareuppgifter x) Assisterande uppgifter xi) Chefsuppgifter, administration

10. SVENSKA KYRKAN BIDRAR TILL SPRIDNINGSEFFEKTER I DEN ÖVRIGA EKONOMIN

Svenska kyrkans verksamhet inom kultur och förvaltandet av kulturarvet bidrar till spridningseffekter i den övriga ekonomin med ungefär 2 730 miljoner kronor årligen. För varje spenderad krona bidrar verksamheten med 2,4 kronor till Sveriges bruttonationalprodukt (BNP). Totalt skapas drygt 6 300 arbetstillfällen, som troligen fördelar sig geografiskt över hela landet.

10.1 Svenska kyrkans produktion i bygg-, kultur och fastighetsbranschen skapar stora spridningseffekter i ekonomin

När Svenska kyrkan köper varor och tjänster skapas efterfrågan inom andra delar av ekonomin. Det ger upphov till spridningseffekter som innebär ett positivt bidrag till Sveriges bruttonationalprodukt (BNP). Inom byggsektorn bidrar Svenska kyrkan med en årlig produktion motsvarande ca 714 miljoner kronor. Det leder till spridningseffekter som innebär ytterligare produktion i ekonomin motsvarande 1259 miljoner kronor årligen.

Inom fastighetsförvaltning köper Svenska kyrkan varor och tjänster motsvarande ca 923 miljoner kronor, årligen, vilket leder till spridningseffekter motsvarande ca 1083 kronor per år. Inom kultursektorn bidrar Svenska kyrkan med ca 230 miljoner kronor per år. Det skapar spridningseffekter som motsvarar ca 349 miljoner kronor årligen. Svenska kyrkans verksamhet inklusive spridningseffekterna bidrar till Sveriges BNP med motsvarande ca 4558 miljoner kronor per år.

Eftersom kulturverksamheten liksom driften och underhållet av kyrkor sker på plats runt om i landets församlingar finns det anledning att tro att även spridningseffekterna får genomslag över landet. Svenska kyrkans verksamhet har därför ett värde för lokalsamhällena, utöver kulturvärdet.

Tabell 11. Spridningseffekter av Svenska kyrkans verksamhet (miljoner kr)

Sektorer	Utgifter	Spridningseffekter	Totalt
Byggsektorn	714	1 259	1 973
Kultursektorn	261	388	649
Fastighetsverksamhet	923	1 083	2 006
Totalt	1 898	2 730	4 628

Spridningseffekterna av byggverksamhet och fastighetsverksamhet är den produktion som krävs i andra branscher för att Svenska kyrkans produktion inom drift och underhåll av kyrkor och kapell ska möjliggöras. Spridningseffekterna inkluderar också ökad konsumtion i ekonomin. Den ökade konsumtionen sker till följd av att produktionen i byggsektorn och andra sektorer ökar, skapar nya arbetstillfällen som leder till att arbetstagarna får lön och ökar sin konsumtion. De branscher som stimuleras av Svenska kyrkans produktion inom kulturarv är exempelvis arkitekt- och teknisk konsultverksamhet, detaljhandel, och fastighetsförvaltning.

Spridningseffekterna beräknas med input-output-tabeller, som beskrivs nedan. Beräkningen stämmer ganska bra överens med en kartläggning gjord av Riksantikvarieämbetet, som visar att ungefär 1 579 aktiebolag arbetar med kulturarvet i Sverige, och sysselsätter nära 6 400 personer. Detta inkluderar verksamheter som har en direkt koppling till kulturarv, såsom besöksnäring och evenemang kopplade till kulturarv, byggnads- och kulturminnesvård, hantverk, design och konservering, arkeologi och viss museiverksamhet. Företagen som arbetar med kulturarv omsatte drygt 8 miljarder kronor

och deras bidrag till BNP, var drygt 3 miljarder kronor.⁹⁵ Som diskuterats ovan är Svenska kyrkan en stor beställare av hantverkstjänster. Spridningseffekterna i kultursektorn är den ökade efterfrågan på varor och tjänster i andra sektorer som skapas av Svenska kyrkans kulturverksamhet. Det sker framför allt i branscher som handel och fastighetsverksamhet.

10.2 Svenska kyrkans bidrag inom kultur och kulturarv skapar arbetstillfällen över hela landet

Verksamheten inom kultur och kulturarv skapar sysselsättning motsvarande ungefär 6300 heltidstjänster per år. Det är troligt att tjänsterna skapas lokalt och gynnar den lokala ekonomin där kyrkorna finns, det vill säga spridda över hela landet. För varje tjänst som skapas direkt av Svenska kyrkans verksamhet genereras ytterligare sysselsättning motsvarande ca 1,2 heltidstjänster i andra sektorer i samhällsekonomin.

Tabell 12. Sysselsättning som skapas av svenska kyrkas verksamhet (antal heltidsekvivalenter)

Branscher	Direkta heltidstjänster	Indirekta heltidstjänster	Totalt
Byggsektorn	1 078	1 752	2 830
Kultursektorn	392	227	620
Fastighetsverksamhet	1 449	1 428	2 877
Totalt	2 919	3 407	6 327

SÅ HÄR HAR VI RÄKNAT

Ett sätt att beräkna samhällsvärdet av spridningseffekterna i ekonomin av Svenska kyrkans ekonomiska aktivitet och kultur och kulturarv är genom en modell som är baserad på input-outputtabeller. Dessa tabeller beskriver hur produktion (s.k. output) i en sektor används som insatsvara (s.k. input) i en annan sektor. Input-outputtabeller visar transaktionerna mellan branscher i en ekonomi och ger därför möjlighet att beskriva utbud och användning av varor och tjänster i en ekonomi. Tabellerna är baserade på nationalräkenskaperna för ett visst år och möjliggör en nedbruten analys av produktionssystemet. Jämfört med BNP som beskriver den slutliga samlade produktionen i en ekonomi beskriver input-outputtabeller transaktionerna av varor och tjänster mellan branscher.⁹⁶ Input-output-analysen möjliggör att beräkna hur Svenska kyrkans ekonomiska aktivitet påverkar andra sektorer, och även spridningseffekterna till den övriga ekonomin.

Input-outputtabellerna möjliggör att räkna fram multiplikatorer per bransch enligt SNI-koder. SNI är en standard för svensk näringsgrensindelning. Vi har valt att använda SNI-koderna R.90–92 för kulturverksamhet, L.68 för fastighetsverksamhet och F.43 för byggverksamhet. Därmed antar vi att Svenska kyrkans kulturekonomiska aktivitet fördelar sig huvudsakligen i tre sektorer; bygg- fastighetsförvaltnings- och kultursektorerna. Tabellerna möjliggör att räkna fram multiplikatorer som visar vad hur produktionen i en bransch påverkas av en förändring i produktionen i en annan bransch. Multiplikatorerna visar också på indirekta effekter som uppstår i senare led i ekonomin, exempelvis effekter av ökad konsumtion.

Spridningseffekterna har beräknats med hjälp av de utgifter Svenska kyrkan har haft inom olika verksamhetsområden 2018; 230 miljoner inom kultur, 923 miljoner inom fastighetsförvaltning och 714 miljoner inom byggbranschen. Utgifterna är baserade på Svenska kyrkans faktiska utgifter, det vill säga pengar som faktiskt omsätts i ekonomin. För kulturarvet har vi exempelvis räknat med svenska kyrkans faktiska utgifter för drift och

⁹⁵ Riksantikvarieämbetet. *Räkna med kulturarv: Kulturarvets bidrag till en hållbar samhällsutveckling*. Riksantikvarieämbetet, Stockholm, 2017.

⁹⁶ McLennan, W. *Information paper: Australian national accounts: Introduction to input-output multipliers*. Australian Bureau of Statistics

underhåll av kyrkorna, inklusive personalkostnaderna. Men vi har inte räknat med det samhällsvärde som uppstår av besök i och visningar av kyrkorna.

SÅ HÄR SÄKRA ÄR VI PÅ BERÄKNINGARNA

Medelhög
validitet

Vi bedömer att beräkningen har medelhög validitet. Input-output är en vanlig metod vid beräkningar av spridningseffekter. Underlaget som beräkningarna bygger på kommer från SCB och är grunden för Sveriges nationalräkenskaper. SCB:s data är uppskattningar av transaktioner mellan branscherna under de senaste åren. Men även om input-output är en vanlig beräkningsmetod och analysen är den bästa tänkbara, finns det ett antal förenklingar i input-output-modellen som är bra att känna till vid tolkning av resultaten. Analysen synliggör hur Svenska kyrkans kulturverksamhet ger ringar på vattnet i samhällsekonomin, men de exakta orsakssambanden mellan stimulans i en sektor och ökat utbud i en annan sektor är osäkra.

Beräkningens ingångsvärden är de utgifter för kultur och kulturarv som kartlagts i studien och analysens validitet begränsas därför av dessas tillförlitlighet. Troligtvis är dessa underskattade på grund av bristande information om församlingarnas kulturutgifter vilket i sin tur leder till en underskattning av spridningseffekter i övriga ekonomin.

En förenkling i modellen är antagandet att personer som gått till sysselsättning tidigare var arbetslösa och inte konsumerade någonting. Beräkningen bygger också på antagandet om konstant skalavkastning i produktionen, dvs att multiplikatorn är linjär, vilket är en förenkling av verkligheten. Exempelvis innebär det att multiplikatorn antas vara lika stor för en liten förändring jämfört med dagens produktion i en viss bransch som en fördubbling av produktionen. Generellt kan man förvänta sig att genomsnittlig effekt är större än marginaleffekt. På grund av dessa förenklade antaganden är det möjligt att multiplikatorerna marginellt överskattar effekterna i ekonomin vilket gör att resultaten ska tolkas med viss försiktighet.⁹⁷

En osäkerhet i beräkningen rör att vi använt SNI-kod för sektorer som inte stämmer helt överens med just Svenska kyrkans verksamhet inom området. Exempelvis är det osäkert om byggverksamhet (SNI-kod F) är representativ för den typ av specialiserat hantverk som underhåll av kyrkor ofta innebär (se kapitel 3). Det samma gäller kulturverksamheten och fastighetsförvaltningen. Det är inte säkert att spridningseffekterna av Svenska kyrkans produktion speglas av de genomsnittliga spridningseffekterna i dessa branscher. Å andra sidan är det inte heller en uppenbar över- eller underskattning.

⁹⁷ McLennan, W. *Information paper: Australian national accounts: Introduction to input-output multipliers*. Australian Bureau of Statistics

REFERENSER

- ABF. *Kurser och evenemang*. <https://www.abf.se/kurser--evenemang/>. [Hämtad 2020-03-12]
- Armbrecht, J. Developing a scale for measuring the perceived value of cultural institutions. *Cultural Trends*, vol. 23, no. 4 (2014): s. 252-272.
- Choi, A.S. et al. Economic valuation of cultural heritage sites: A choice modeling approach. *Tourism Management*, vol. 31. (2010): 213-220.
- Folkuniversitetet. *Kurser och utbildningar*. <https://folkuniversitetet.se/kurser-utbildningar>. [Hämtad 2020-03-12]
- Jaensson Wallander, C. & Söderberg, K. Entréavgifter splittrar kyrkan. *Kyrkans tidning*. 2019-09-12. <https://www.kyrkanstidning.se/nyhet/entreaavgifter-splittrar-kyrkan>. [Hämtad 2020-02-04]
- Kulturdepartementet. *Faktapromemoria 2013/14:FPM115: En integrerad kulturarvsstrategi i Europa*. Stockholm: Kulturdepartementet, 2014.
- Kungliga biblioteket. *Bibliotek i siffror och tabeller*. Stockholm: Kungliga biblioteket, 2018.
- Kurser.se. *Barnkör i hela Sverige*. <https://www.kurser.se/kurs/barnkor>. [Hämtad 2020-03-18]
- Kurser.se. *Kurser i körsång*. <https://www.kurser.se/kurs/korsang>. [Hämtad 2020-03-18]
- Kurser.se. *Spela i band*. <https://www.kurser.se/kurs/band>. [Hämtad 2020-02-13]
- Kyrkbussen enkätundersökning 2017
- Larsson, H. *Företagande inom byggnadsvården 2016*. Hantverkslaboratoriet, Göteborgs universitet. Göteborg: Fibor. 2017.
- McLennan, W. *Information paper: Australian national accounts: Introduction to input-output multipliers*. Australian Bureau of Statistics
- Medborgarskolan. *Kurser och evenemang*. <https://www.medborgarskolan.se/kurser-och-evenemang/>. [Hämtad 2020-03-12]
- Myndigheten för kulturanalys. *Museer 2018, Kulturfakta 2019:1*. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys, 2019.
- Myndigheten för kulturanalys. *Rapport: Att utveckla indikatorer för utvärdering av kulturpolitik*. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys, 2012.
- Myndigheten för kulturanalys. *Rapport: Kulturens geografi - Tillgång till kulturutbud i landets kommuner*. Göteborg: Myndigheten för Kulturanalys, 2019.
- Naturvårdsverket. *Ekonomisk värdering med scenariometoder: En vägledning som stöd för genomförande och upphandling*. Stockholm: Naturvårdsverket, 2011.
- Pettersson, P. *Kvalitet i livslånga tjänsterelationer – Svenska kyrkan ur ett tjänsteteoretiskt och religionssociologiskt perspektiv*. Stockholm: Verbum förlag, 2000.
- Riksantikvarieämbetet. *Räkna med kulturarv: Kulturarvets bidrag till en hållbar samhällsutveckling*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet, 2017.
- Saco. *Kyrkomusiker*. <https://www.saco.se/studieval/yrken-a-o/kyrkomusiker/>. [Hämtad 2020-03-16]
- Sjung i kyrkan - Sveriges Kyrkosångsförbund, *Om Sveriges Kyrkosångsförbund*. <https://sjungikyran.nu/vad-ar-vi/om-sveriges-kyrkosangsforbund/>. [Hämtad 2020-03-17]
- Skot-Hansen, D. *Explaining Urban Cultural Policies*. 2005
- Statistics Canada. *Canadian Framework for Culture Statistics*. <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/13-607-x/2016001/1247-eng.htm>. [Hämtad 2020-02-24]
- Svenska Kyrka. *Benhuset*. <https://www.svenskakyrkan.se/katarina-/benhuset>. [Hämtad 2020-03-17]
- Svenska kyrkan. *Cittragruppen*. <https://www.svenskakyrkan.se/sodertalje/cittragruppen>. [Hämtad 2020-02-12]

- Svenska Kyrkan. *De fick Svenska kyrkans kulturstipendium 2018*. <https://www.svenskakyrkan.se/nyheter/de-far-svenska-kyrkans-kulturstipendium-2018>. [Hämtad 2020-03-16]
- Svenska kyrkan. *Extern Kyrkbuss 2014*. Uppsala: Svenska kyrkan, 2015.
- Svenska kyrkan. *Extern Kyrkbuss 2017 – standardrapport*. Uppsala: Svenska kyrkan, 2017.
- Svenska kyrkan. *Film och existens*. <https://www.svenskakyrkan.se/vasterled/film>. [Hämtad 2020-03-20]
- Svenska kyrkan. *Filmpriset*. <https://www.svenskakyrkan.se/filmpriset>. [Hämtad 2020-03-16]
- Svenska kyrkan A. *Församlingarnas kalenderinformation*. <https://www.svenskakyrkan.se/kalender?eventId=4df55f6d-8fd0-401d-aebd-28df36761139-9&placeld=37aaebdc-b5fa-4e40-9d26-78c747a4d344>. [Hämtad 2020-02-20]
- Svenska kyrkan B. *Församlingarnas kalenderinformation*. <https://www.svenskakyrkan.se/kalender?eventId=F7DE71F4-310E-4DCA-9A18-8CFAF743EADB-73&placeld=e381eaaa-47b3-490c-8cb2-90f2116fa406>. [Hämtad 2020-02-20]
- Svenska kyrkan C. *Församlingarnas kalenderinformation*. <https://www.svenskakyrkan.se/kalender?eventId=215351df-a8ef-4f88-b213-84da7e1fa807-9&placeld=b754250b-89a9-4385-abc8-653524b1cdbc>. [Hämtad 2020-02-20]
- Svenska kyrkan D. *Församlingarnas kalenderinformation*. <https://www.svenskakyrkan.se/fading-stories>. [Hämtad 2020-02-20]
- Svenska kyrkan E. *Församlingarnas kalenderinformation*. <https://www.svenskakyrkan.se/kalender?eventId=E1F401ED-633C-4545-840F-6C650B1E241B6-73&placeld=44f1949b-d19e-4c21-8c40-1a6a913b018e>. [Hämtad 2020-02-20]
- Svenska kyrkan F. *Församlingarnas kalenderinformation*. <https://www.svenskakyrkan.se/kalender?eventId=9EB03540-C9BD-4BC4-A64A-58412FE45E51-73&placeld=17d4b6d2-36e0-4194-94a5-d986b1e58b08>. [Hämtad 2020-02-20]
- Svenska kyrkan. *Internationellt filmarbete*. <https://www.svenskakyrkan.se/internationellt-filmarbete>. [Hämtad 2020-02-27]
- Svenska kyrkan. *Livet i svenska kyrkan*. <https://blogg.svenskakyrkan.se/livetisvenskakyrkan/ljud-och-rorliga-bilder/>. [Hämtad 2020-02-05]
- Svenska kyrkan. *Medlemmar i rörelse - En studie av förändringar i Svenska kyrkans medlemskår*. Uppsala: Svenska kyrkan, 2017
- Svenska Kyrkan. *Mötesplatser i tiden - Svenska kyrkans redovisning till regeringen angående de kyrkoantikvariska frågorna inför kontrollstationen 2019*. Uppsala: Svenska kyrkan, 2018.
- Svenska kyrkan. *Närradio*. <https://www.svenskakyrkan.se/orkelljunga/narradio>. [Hämtad 2020-03-16]
- Svenska kyrkan. *Olika typer av gudstjänster*. <https://www.svenskakyrkan.se/gudstjanst/gudstjanstformer>. [Hämtad 2020-03-17]
- Svenska kyrkan. *Sjunga i kör*. <https://www.svenskakyrkan.se/sjunga-i-kor>. [Hämtad 2020-01-22]
- Svenska kyrkan. *Ungdomsfilmpriset*. <https://www.svenskakyrkan.se/ungdomsfilmpriset>. [Hämtad 2020-03-16]
- Svenska kyrkan, *Verksamhetsstatistik 2018*.
- Svenska kyrkan. *Pressmeddelande: Kören, en teaterföreställning i Biskopsgårdens kyrka*. <https://www.svenskakyrkan.se/pressmeddelande/koren-en-teaterforestallning-i-biskopsgardens-kyrka-om-det-granslosa-valdet?publisherId=1989758&releaseId=3256806>. [Hämtad 2020-03-17]